

Hrvatski glasnik

GLASILO HRVATA CRNE GORE

Godina XIII Broj 125 Rujan 2015. ISSN 1800-5179

*Vrijeme jedara
neprolazno je*

Sadržaj:

- 3** Mladi poljski glazbenici oduševili Kotorane
- 6** Odraz nostalgije i ljubavi prema Boki
- 9** Tivat kroz stoljeća – Mjesto kmetova i gospodara
- 12** Izložba Dragana Karadžića: Slojevi pisma obale
- 15** Ivo Pogorelić - Jednom genij, uvijek genij
- 19** Glazbena edukacija mladih i čuvanje bokeljske glazbene tradicije
- 22** Fotografi amateri : Aleksandar-Saša Kordić
- 26** Mihail Ognjenović: „Ostvario sam sve svoje snove!“
- 31** Vijek vaterpola u Kotoru
- 38** Aktualnosti
- 49** Kronika Društva
- 50** Feniks bokeljskog pomorstva
- 55** Po bokeški...
- 56** Novosti iz HNV-a
- 58** Počela bokeška malinkonija
- 59** Epska plovdba Adorjana Mađara jadranskim i Jonskim morem
- 66** Povijest brodskih kružnih putovanja u Boki kotorskoj: Arandora Star
- 69** Hrvatski vladari
- 71** Franz Thiard Laforest:
Proslava dana svetoga Tripuna i Bokeljska mornaica
- 76** Kronika grada
- 77** In memoriam: Vladimir – Vlatko Velnić

Naslovnica: Aleksandar - Saša Kordić

Poštovani čitatelji!

Popustile su ljetne vrućine, žege i gužve i dočekao nas je blagi, topli rujan.

Uvijek je nakon ljetne užurbanosti, vreve i obilja raznih manifestacija pomalo neobično naviknuti se na to što odjednom nema svakodnevnih kulturnih događaja, što nema one „panike“ da sve stignemo vidjeti, propratiti i uživati...

Ipak, rujan nam dobro dođe da „usporimo korak“, odmorimo se, saberemo dojmove i s novim elanom uđemo u nove projekte, nove manifestacije, koncerte, izložbe... nove serijale. U tome duhu od ovoga broja počinjemo sa serijalom o fotografima amaterima. Bez puno riječi, želimo vam u svakom broju predstaviti po jednog fotografa amatera. Ovaj serijal otvara Aleksandar -Saša Kordić, a njegova fotografija krasi i naslovnicu ovoga broja Glasnika. „Fotografija me naučila da u svemu viđenom ima nešto lijepoga... samo treba znati gledati“, kaže Saša, a mi želimo da iz broja u broj uživete u nezaboravnim trenucima, krajolicima i licima otrgnutim od vremena.

Hrvatsko građansko društvo Crne Gore uspostavilo je suradnju s Udruženjem muzičkih škola „Česlava Njemena“ iz Poljske. Gosti su se predstavili kotorskoj publici raznovrsnim repertoarom klasičnih i suvremenih skladbi.

Zbirka pjesama „Sjećanje na more“ (Il ricordo del mare) prof. dr. Antuna Sbutege promovirana je u Kotoru u palači Grgurina, a jedan od najznačajnijih suvremenih crnogorskih slikara, akademik Dragan Karadžić, predstavio se svojim radovima u Galeriji solidarnosti. Publikacija „Tivat kroz stoljeća - mjesto kmetova i gospodara“, autorice Anite Mažibradić, predstavljena je 19. rujna u Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi.

Zanimljive aktualne i povijesne teme, bogate životne priče, serijali... očekuju vas na ovim stranicama!

Dodatna napomena:

Dužna sam obavijestiti čitatelje da je u prošlom broju došlo do pogreške u nazivima nekih fotografija. Naime, u tekstu „Rišnjani sjećanjem oživjeli palaču Ivelić u Risnu“ na stranici 65. pogrešno je potpisana fotografija s „Palača Ivelić“. Također, u tekstu „Svjedok jednog vremena – fragmenti“ na stranici 69. pogrešno je napisano „Nekad Gimnazija, danas trgovački centar“. U tome zdanju nekada je bila Pomorska škola, ne Gimnazija.

Vaša urednica
Tijana Petrović

“Hrvatski glasnik”, Kotor, je upisan u evidenciju javnih glasila kod Republičkog sekretarijata za informisanje RCG pod rednim brojem 04/01-1828 od 31.12.2002. godine. Časopisu je dodijeljen međunarodni standardni broj za serijske publikacije ISSN 1800-5179, koji je otisnut u gornjem desnom uglu korica. Časopis izlazi mjesečno.

Adresa: **Zimski bazen “Nikša Bućin”, Škaljari, 85330 Kotor**
Telefon: +382 (0)32 304 232 · Faks: +382 (0)32 304 233
E-mail: hgd-kotor@t-com.me · WEB: www.hrvaticg.com
Žiro-računi: **520-361700-17** · **510-4741-76**
Osnivač i nakladnik: **Hrvatsko građansko društvo Crne Gore – Kotor**

Urednica: **Tijana Petrović**
Uređivački odbor: **Marija Mihaliček, Tripo Schubert, Vivijan Vuksanović, Danijela Vulović, Joško Katelan** · Lektorica: **Sandra Čudina** · Fotografije: **Foto Parteli, Radoje Milić, Milan Dobrilović, Dario Musić, Radio Dux, arhiva HGD CG, Boka News**
Grafička priprema i tisak: **Biro Konto, Igalo**
Naklada: 600 primjeraka

Uspostavljena je suradnja Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore i Udruženja muzičkih škola „Česlava Njemena“ iz Poljske

Mladi poljski glazbenici oduševili Kotorane

Prekrasna glazbena večer nastavljena je izvan koncertne dvorane, na pijacama i pijacetama grada Kotora, na zadovoljstvo mnogobrojnih prolaznika i stanovnika staroga grada.

Piše:
Dijana Milošević

Utorak, 1. rujna, članovi Omladinskog zbora „Canto“ Udruženja muzičkih škola „Česlava Njemena“ iz Poljske posjetili su Kotor i poklonili mnogobrojnim ljubiteljima zbarske glazbe

prekrasan jednosatni koncert. S članovima zbora doputovali su i predstavnici „Udruženja Poljaka“ naseljeni u Crnoj Gori: Wanda Vujisić i Teresa Medojević te veleposlanica Republike Poljske Irena Tazińska. Dirigent zbora Marian Ščepanjski svoju dugogodišnju želju za nastupom u

Kotoru realizirao je nastupom u crkvi svetog Duha Muzičke škole „Vida Matjan“ u Kotoru, nakon povratka iz Makedonije s Ohridskoga zbarskog festivala gdje su osvojili nagradu „Grand prix“.

Organizator koncerta je Hrvatsko građansko društvo Crne Gore - Kotor.

Posjet mons. Iliji Janjiću

Članove zbora Canto, predsjednicu „Udruženja Poljaka naseljenih u Crnoj Gori“ Wandu Vujisić, članicu Upravnog odbora „Udruženja Poljaka naseljenih u Crnoj Gori“ Teresu Medojević, veleposlanicu Republike Poljske u Crnoj Gori Irenu Tatažinjsku, kao i dopredsjednicu Hrvatskoga građanskog društva Dijanu Milošević primio je mons. Ilija Janjić, kotorski biskup. Poželjevši dobrodošlicu dragim gostima biskup Ilija Janjić izrazio je svoje zadovoljstvo ovim posjetom cijenjenih predstavnika Poljaka u Crnoj Gori, a također je, ne krijući osobnu radost, pozdravio mlade članove zbora i predstavnike „Udruženja Poljaka naseljenih u Crnoj Gori“.

Razmjena prigodnih poklona odnosno knjiga popraćena je i pjesmom kao poklonom poljskog zbora čiji su talentirani i uvježbani glasovi ispunili kotorsku biskupiju posebnim emocijama. U znak zahvalnosti za ovaj prekrasan glazbe-

ni poklon biskup je otpjevao kotorsku baladu „Bokeljsku noć“. Nastavljeno je kratko druženje uz prijateljski razgovor i atmosferu u mediteranskome duhu Boke i zborskih nota poljske glazbe, nakon čega je biskup Ilija Janjić odveo goste u razgledanje bazilike-katedrale sv. Tripuna.

Nastup zbora u Muzičkoj školi „Vida Matjan“

U koncertnoj dvorani Muzičke škole „Vida Matjan“ u Kotoru članovi Omladinskog zbora „Canto“ Udruženja muzičkih škola „Česlava Njemena“ iz Poljske predstavili su se publici raznovrsnim repertoarom klasičnih i suvremenih skladbi. Nakon pozdravnih riječi dopredsjednice HGDCG Dijane Milošević i razmjene poklona - knjiga, predsjednica Udruženja Poljaka u Crnoj Gori Wanda Vujisić predstavila je povijest i značajna ostvarenja zbora. „Želja ovoga uspješnog i priznatog zbora bila je da pjevaju u Kotoru i zato smo vam

jako zahvalni što ste nam to omogućili“, rekla je Wanda Vujisić u svome pozdravnom govoru, obraćajući se Dijani Milošević.

Svaka izvedba zbora popraćena je oduševljenjem prisutnih i velikim pljeskom, a dvorana Muzičke škole ispunjena zvucima talentiranih, školovanih i jedinstvenih glasova mladog zbora.

Nakon izvedenog programa, ponesena dojmovima i zvucima ovih mladih talentiranih gimnazijalaca, posebnu zahvalu i čestitke zboru uputila je veleposlanica Republike Poljske Irena Tatažinjska.

Iskrene čestitke za izvedbe zboru uputila je i direktorica Muzičke škole „Vida Matjan“ Laura Jovanović, koja je ustupila dvoranu za nastup, naglašavajući da je večeras njoj kao direktorici ove ustanove bila iznimna čast i zadovoljstvo zbog nastupa ovako kvalitetnog zbora baš u ovom prostoru.

Koncertu su uz mnoge ljubitelje zbarske glazbe prisu-

stvovali biskup Ilija Janjić, predstavnici HGD CG Nebojša Kuč, direktor Osnovne škole „Narodni heroj Savo Ilić“, uz čiju pomoć je zbor doputovao u Kotor, Laura Jovanović, direktorica Muzičke škole „Vida Matjan“ i župnik crkve Blaženoga Gracija iz Mula Dario Novak, koji je Poljak.

Pjesmom na ulicama staroga grada

Zadovoljni nastupom i reakcijama publike članovi zbora sa svojim izaslanstvom prošetali su se ulicama staroga grada. Razgledanje grada pratio je kratki nastup-poklon pjesma svakom gradskom trgu izazivajući pritom neopi-

sivo oduševljenje prolaznika. Do kasno u noć ulice našega staroga grada ispunjavale su note i zvonki mladi glasovi zbora, pronoseći duh i glas klasične i suvremene poljske glazbe trgovima grada.

Omladinski zbor „Canto“

Omladinski zbor „Canto“ Udruženja muzičkih škola „Česlava Njemena“ iz Vloclavke u Poljskoj nastao je 1991. godine. Osnivač i dirigent zbora je Marian Ščepanjski. Zbor je dobitnik velikog broja nagrada i priznanja, među kojima se izdvajaju:

1. mjesto na Međunarodnome festivalu Balkan Folk Fest u Kitenu (Bugarska) 2011. godine gdje su nagrađeni diplomom „The Best of The Best!“;
2. mjesto na Međunarodnome festivalu zborova u Ejšiškama (Litvanija) i specijalna nagrada za najbolje izvođenje djela inspiriranih poljskim folklorom (nagrada veleposlanika Poljske u Litvaniji);

3. mjesto na poljskome zborskom festivalu u Vaclavazu Šamotul 2012. godine (nagrada za najboljeg dirigenta Festivala);
4. mjesto na Međunarodnome festivalu zborova „Ohrid zbor festival“ u Ohridu (Makedonija).

Zbor je sudjelovao i na VI. međunarodnom festivalu zborova „Toskana Muzik Festival“ u Montecatini Termama (Italija) 2014. godine, a nastupao je na koncertima i u Španjolskoj i Francuskoj 1999. i 2009. godine. Program zbora obuhvaća djela ozbiljne, suvremene i crkvene glazbe.

„Sjećanje na more“ naziv je zbirke pjesama autora prof. dr. Antuna Sbutega koja je promovirana u Pomorskome muzeju Kotor

Odraz nostalgije i ljubavi prema Boki

Boka nije samo prirodna ljepota, ona je nevjerojatna simbioza duhovnog i materijalnog, simbioza prirodnih fenomena i kulturne baštine, simbioza čovjeka i mora, zemlja duboke tradicije.

Priredio:
Trip Schubert

Zbirka pjesama „Sjećanje na more“ (Il ricordo del mare) prof. dr. Antuna Sbutega predstavljena je u Kotoru u palači Grgurina, u organizaciji Pomorskog muzeja i Zajednice Talijana, Kotor. Zbirka je nastala u razdoblju između 1992. i 1995. godine u Rimu, u vrijeme kada su prilike na ovim prostorima natjerale Sbutegu da se s obitelji preseli u Italiju, ali svakako nisu uspjele raskinuti njegovu vezu s Kotorom. Dvojezično izdanje ponovno vraća ozbiljnu misiju produbljivanja veze između Crne Gore i Itali-

je. Veleposlanik Sbutega čini da poezija postane pravi kulturni most.

U ime domaćina mnogobrojne posjetitelje pozdravila je direktorica Pomorskog muzeja Mileva Pejaković Vujošević: „Nije slučajnost što se ova promocija održava u ovom

hramu kulture. Sbutega je vezao svoja sjećanja za more, a mi čuvamo sve što je vezano za morske pučine. Osim što piše prozu i poeziju, otkrit ću vam da se on bavi i slikarstvom. Vjerojatno će u ovom zdanju jednoga dana, na ovim zidovima zasjati slike našega

dragog sugrađanina Antona Sbutega.“ Zbirka pjesama „Sjećanje na more“, posvećena autorovoj unuci Sari, prvo je izdanje Zajednice Talijana Crne Gore – Kotor i predstavlja početak jedne divne suradnje.

„Toni je lirska duša, zato su i njegove pjesme lirske, melankolične i sjetne. U ovim pjesmama osjeća se žal za Bokom, žal za propuštenim vremenom i propuštenim prilikama, žal za mirom i spokojem koji su nam bili naglo prekinuti u onim devedesetim godinama. Toni je pokušao i uspio pronaći odgovor na pitanje gdje se zapravo nalazi ljepota - u oku onoga koji promatra ili u predmetu koji se promatra. Po Toniju samo bogata duša može sagledati bogati pejzaž i pronaći riječi da ga opiše“, rekao je predsjednik Zajednice Talijana, Aleksandar Dender.

Profesorica Tereza Albano naglasila je da Sbutegino dvojezično izdanje poezije ponovno vraća ozbiljnu misiju produbljivanja veze između dvije zemlje. Prema njezinim riječima, veleposlanik Sbutega čini da poezija postane pravi kulturni most.

„To je most sposoban da poveže dvije kulture ujedinjene jakim i obilježenom tradicijom umjetnosti, književnosti, glazbe, univerzalnim jezikom koji omogućava da se prevladaju prepreke i da se stječe znanje“, rekla je Albano.

„Svako umjetničko, pa i poetsko djelo ima za cilj da komunicira. Ako jedno djelo ostane u privatnom vlasništvu, a ne postane javno dobro, nema moć da komunicira pa nema ni smisla. Za Talijane se kaže da su narod svetaca, pomoraca i pjesnika. To se može primijeniti i na Bokelje. Ja sam naturalizirani Talijan,

dolazim iz Boke i u tom smislu bih želio da budem u nekoj od ovih kategorija. Pripadam pomorskoj porodici koja stotinama godina plovi, ali ne mogu se smatrati pomorcem. Kad je u pitanju svetost, svi su ljudi pozvani da budu sveti. Ali nitko tijekom života ne može sebe smatrati svetim i duhovno savršenim. Najjednostavnije je da uđem u kategoriju pjesnika“, rekao je autor zbirke Antun Sbutega.

On se prisjetio događaja iz ranog djetinjstva, koji su ga već tada inicirali da postane pjesnik i da piše na talijanskom jeziku.

„Sjećanje na more“ obuhvaća pjesme posvećene Perastu, Gospi od Škrpjela, svetom Tripunu, Risnu... Odrasnost su nostalgije i pjesnikove ljubavi prema svakome kamenu Boke, svakome valu koji zapljuskuje njezinu obalu, a vrhunac autorove povezanosti s Bokom je pjesma posvećena rodnom Prčanju i svome ocu, kapetanu Krstu Sbutegi.

OCU, KAPETANU KRSTU

Kapetane moj
 Završio si svoje plovidbe
 Sjediš na obali
 Pomalo sjetan
 Posmatraš more
 A ja plovim
 Daleko sam
 Sjećam se kad si odlazio
 I kad si se vraćao
 Sanjao sam tada
 Daleko južno more
 Tuče po lučkim krčmama
 Iznenadnu ljubav u Barceloni
 Oluje i avanture
 Ti nijesi od onih
 Što puno pričaju
 Odlazio si i vraćao se
 Sasvim obično
 Bio si tvrd i čutljiv
 Često zagonetan
 Ponekad si mi
 Pokazivao zvijezde i sazviježđa
 U tihim jasnim noćima
 I izgovarao njihova Čudna imena
 Kasiopeja, Orion, Aldebaran Kapetane moj
 Ne uspijevam da nađem Te zvijezde
 Nebo je oblačno, mutno
 Bojim se da sam zalutao
 Ne znam kuda vodi ovaj put
 Ni kuda plovi ovaj brod
 Da li će negdje stići

*PREDSTAVLJENA MONOGRAFIJA „TIVAT KROZ STOLJEĆA“
U IZDANJU HRVATSKOGA NACIONALNOG VIJEĆA*

Tivat kroz stoljeća

Mjesto kmetova i gospodara

Priredila:
Tijana Petrović

Publikacija „Tivat kroz stoljeća - mjesto kmetova i gospodara“ autorice Anite Mažibradić, a u izdanju Hrvatskoga nacionalnog vijeća, predstavljena je 19. rujna u Domu kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi.

Ova publikacija nastala je kao rezultat projekta HNV-a, koji je u potpunosti financirao Fond za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava Crne Gore, a plod je dvadesetljetnoga posvećenog rada Tivćanke Anite Mažibradić koja je, radeći na mjestu arhivista u Istorijском arhivu Kotor, pomno bilježila svaku crticu koja je mogla biti dovedena u vezu s Tivtom, o čijoj prošlosti, na žalost, nema puno ozbiljnih i studioznih radova. Ovo djelo obuhvaća razdoblje od početka 14. do kraja 19. stoljeća, kada su historiju Tivta ispisivali kompleksni socijalno-ekonomski odnosi bokeške, mahom kotorske vlastele, koja je u plodnom Tivatskom polju imala svoje ljetnikovce i posjede, i težaka koji su naseljavali obronke Vrmca, najstarijih Tivćana koji su pridonijeli nastanku grada kakvog danas poznajemo.

Kultura življenja bokeljskih pomorskih središta, stvarana u pomorskim i kulturnim doticajima sa svijetom, prisutnost visokoobrazovanih pojedinaca iz plemićkih obitelji, njihova sklonost poeziji i umjetnosti sigurno je zračila, iako s distance, i pitomim obalama tivatskog kraja. Sve se slaže kao mozaička slika života, kroz vrijeme

Autorica Anita Mažibradić

Sve prisutne na početku promocije pozdravio je predsjednik HNV-a Zvonimir Deković zahvalivši Fondu na potpori u ovome vrlo značajnom projektu. „Meni, kao nekome tko se rodio u Boki, predstavlja zadovoljstvo zbog ovoliko tiskanih knjiga o Perastu, Kotoru i Dobroti, posebice Prčanju, ali ova knjiga govori o tome da i Tivat ima posebno mjesto u povijesti Boke i da tko hoće ima ovdje materijala da nastavi istraživanje i pisanje koje je započela gospođa Anita Mažibradić“, rekao je Deković.

Medijatorica večeri bila je Ana Vuksanović, a o knjizi su osim autorice govorile također dvije rođene Tivćake - prof. dr. sc. Vanda Babić s Filozofskoga fakulteta u Zadru te mr. sc. Marija Mihaliček, povjesničarka umjetnosti.

Vještinom vrsnog lingvиста, ali i neskrivenim emocijama vezanim uz rodni grad, Vanda Babić je vrlo nadahnjuto dala pregled publikacije. „Sasvim je prirodno voljeti svoj kućni prag. Tako je i Tivćanka, gospođa Mažibradić, svojem gradu podarila skicu, nacrt, sliku Tivta od najranijih vremena do danas. Zbog istog sam razloga prevalila pet stotina kilometara da bih večeras s ponosom i radošću u svome rodnom gradu izgovorila nekoliko rečenica. Obje nas veže ljubav prema Tivtu koji je od nekada plemićkoga omiljenoga ladanjskog područja izrastao u monden-sko ljetovalište s obrisima ljetnikovaca i kula koje danas žive kao ljetne pozornice i bivaju prepoznate kao autohtni izraz grada. S druge strane hrvatski autohtoni tivatski puk je na svoj način gradio Tivat utkajući u njega maslinu, lozu, šipak, rogač, običaje i priče, vjerske obrede i slavlja za Antunovo, Šimundan, Rokov dan ili kr-sna imena koja svaka autohto-

Ana Vuksanović, Vanda Babić, Anita MAžibradić i Marija Mihaliček

na tivatska obitelj ovisno o podrijetlu slavi“, rekla je Vanda Babić. Ona je s publikom podijelila dio iz ranije objavljenog intervjua s autoricom: „Svježe je sjećanje na Tivat iz vremena kada su kuće bile izgubljene u prostoru, kada ograde oko njih i oko prostranih okućnica, podlozom, maslinama, smokvama i murvama, nisu bile potrebne. Kada su se svi u mjestu poznavali i kada im nije bio potreban moderan put da bi o feštama stigli jedni kod drugih. Ali, i kada su o radnim danima stizali u polje da okopaju i zasiju svoje parcele plodne zemlje. Bivši kmetovi otkupili su zemlju od svojih kotorskih gospodara zarađujući na moru kruh s devet kora ili pak kopajući Sueski kanal. Svježe je sjećanje na vrijeme kada su Tivćani, još od davnih godina pretprošlog vijeka pa sve do skorašnjih dana, na zvuk arsenalske sirene hitali u svoje zanatske radionice Arsenala; kada su, nakon napornog posla, znali, uparađeni, sa svojom obitelji prošetati rivom i odslušati koncert lastovskih tamburica, mjesnih horova i gradske muzike, zaplesati o feštama valcer i tango; dočekivati i ispraćati bijele putničke brodove, odgledati predstavu

domaćeg amaterskog pozorišta; s dubokih pijetetom ispratiti svoje sugrađane na vječni počinak na groblje Svetog Šimuna. Sa toga groblja, zakopane prošlosti Tivta, između tamnih borova i prastare crkvice Svetog Šimuna, puca pogled na čarobni Tivatski zaliv i lučicu Kaliman, odakle su Tivćani oduvijek, uz zamahe vesala, išli u ribolov pod svijeću, bacali vrše i parangale, udicom lovili rombune, orade, ukljate, sa strepnjom i željom da ih niko ne pita kuda će. Barkama plovili do školja i iz pijeska vadili školjke žbogulje; bili radosni što su nesmetano, da se nisu nasukali, prošli Tunju; čuvali u sjećanju ribarske poste i nikome ih ne odavali; i svoj kraj voljeli i s puno uzajamnog poštovanja se ophodili.“

Anitu Mažibradić, kako je rekla, osim arhivskih podataka vodi ljubav prema gradu i želja da učini sve kako bi otela zaboravu dragocjene uspomene iz davne prošlosti i sačuvala prošlost kao dio svoga bogatog naslijeđa.

„Susret s knjigom koja se bavi zavičajnom prošlošću uvijek izaziva znatiželju, ali i posebnu emociju. A kad se radi o Tivtu, uz čije ime obično ide odrednica najmlađi grad u Cr-

Klapa Primavera

noj Gori, što neobaviještene može uputiti na i na pogrešnu percepciju, ima i dodatno značenje“, rekla je povjesničarka umjetnosti Marija Mihaliček. Ona je istaknula da su u središtu autoričina zanimanja, kako je i naglašeno u podnaslovu, odnosi vlasnika posjeda, vlastelinskih i građanskih obitelji i mještana Crnog Plata i okolnih sela, koji su teško preživljavali na svojim malim posjedima.

„Starosjedioci, koji su živjeli na području Crnog Plata i Teoda, bilo da su bili vlasnici ili u nekom odnosu s vlastelom - posjednicima imanja, imali su od najranijih vremena odnjevovan kult prema radu i zemlji koja ih je obdarivala plodovima najkvalitetnijih maslina, čuvenih sorti grožđa. Težački život u potleušicama od suhozida i skromnim kamenim kućama, u kojima su se rađali i živjeli preci mnogih od nas, naspram ladanjskom ugođaju ljetnikovaca i seoskih vila kotorske, prčanjske, dobrotške gospode, uistinu je obilježio petovjekovno razdoblje kojim se Ta dva svijeta, težački i patricijski, susreću se u Tivtu više nego u drugim dijelovima Boke kotorske, gradeći simbiozu koja će rezultirati specifičnim kul-

turnim prinosima materijalne baštine. To je tradicionalna ruralna arhitektura – skromni domovi zemljoradnika, ribara, kasnije i vrsnih zanatlija i pomoraca, a s druge ljetnikovaca gdje su povremeno ili stalno živjele ličnosti koje su bili nosioci ekonomskog, kulturnog uspona Boke kotorske. U tivatskim crkvama i kapelama izostala je raskoš kotorskih, peraških, dobrotških i prčanjskih, ali se u njima jednako ufalo, molilo i zavjetovalo. Duhovnost izražena kroz običaje, nošnju, muzičku tradiciju ima duboke korijene i u Tivtu. Kultura življenja bokeljskih pomorskih središta, stvarana u pomorskim i kulturnim doticajima sa svijetom, prisutnost visoko obrazovanih pojedinaca iz plemićkih obitelji, njihova sklonost poeziji i umjetnosti, sigurno je zračila, iako s distance, i pitomim obalama tivatskog kraja. Sve se slaže kao mozaička slika života, kroz vrijeme: od XIV. do XIX. stoljeća i prostor: od Veriga do Brda i Solila, od Gornje Lastve do Bogdašića. Zato je ova knjiga, zasnovana na svim dosadašnjim relevantnim naučnim izvorima i dugogodišnjem proučavanju arhivske građe vezane za Tivat, nemjerljiv prilog upoznavanju

prošlosti našeg kraja. Ona donosi potvrde i nove podatke dragocjene za nauku i za sve sadašnje i buduće istraživače raznih opredjeljenja“, istaknula je Mihaliček predstavljajući knjigu.

Govoreći o radu na publikaciji autorica Anita Mažibradić skromno se osvrnula na 23 godine svog rada u Istarskom arhivu i ljubavi koju je razvila prema istraživačkom radu, posebno kada ga je mogla uklopiti u intimnu potrebu da pridonese rasvjetljavanju i očuvanju od zaborava prošlosti Tivta, koju je oblikovala i njezina težačka porodica, jedna od najstarijih koje su naseljavale nukleus Tivta - područje Crnog Plata. Istaknula je zahvalnost HNV-u i njegovom predsjedniku Zvonimiru Dekoviću što su joj dali priliku da objavi ovaj rad, koji je intimno posvetila svom ocu, Božu Rajčeviću, a koji je u njoj, po osnovnoj vokaciji profesorici romanistike, potaknuo ljubav prema arhivu i istraživanju.

„Tivat kroz stoljeća - mjesto kmetova i gospodara“ monografija je na 258 stranica, obogaćena fotografijama Antona Markovića Gule. Prisutnima na promociji podijeljeni su besplatni primjerci, koje je potpisala autorica. Iznimno poetičnu i ugodnu večer pjesmom su obogatile klapa „Jadran“ i „Primavera“.

**SAMOSTALNA IZLOŽBA JEDNOG OD NAJZNAČAJNIJIH
SUVREMENIH CRNOGORSKIH SLIKARA**

Slojevi pisma obale

Priredila:
Marija Mihaliček

Dragan Karadžić jedan je od najznačajnijih suvremenih crnogorskih slikara, akademik, nosilac zvanja istaknutoga kulturnog stvaraoca Crne Gore, cijenjeni profesor iz čije su klase na Fakultetu umjetnosti na Cetinju stasali mnogobrojni mladi i daroviti slikari.

U Kotoru je priređena njegova samostalna izložba (55. po redu). Prvo je priređena u Modernoj galeriji u Podgorici, ovdje pak s nešto reduciranim brojem slika, crteža i akvarela, ali obogaćena s nekoliko najnovijih radova koji se prvi put pokazuju javnosti. Izložbu prati katalog u izdanju JU Muzeji i galerije Podgorice i OJU Muzeji - Kotor. Uvodni tekst je iz pera poznatoga hrvatskog povjesničara umjetnosti, akademika Tonka Maroevića. Izložbu u Kotoru otvorio je povjesničar umjetnosti Aleksandar Ćirlikov, a glazbeno ju je oplemenila mlada čelistkinja Ana Dulović. Za trajanja izložbe u Kotoru veliki broj ljubitelja umjetnosti, većinom turista iz čitavog svijeta, obišlo je izložbu.

U Galeriji solidarnosti, u palači Pima, Dragan Karadžić predstavio se izložbom pod imenom *Slojevi pisma obale*, s 44 rada: slika, crteža i akvarela koji prikazuju retrospekciju slikarskog opusa nastalog tijekom posljednjeg desetljeća (2005. - 2015.), uz veći broj radova iz posljednje dvije godine.

S otvaranja izložbe

U Galeriji solidarnosti, u palači Pima, Dragan Karadžić predstavio se izložbom pod imenom Slojevi pisma obale, s 44 rada: slika, crteža i akvarela koji prikazuju retrospekciju slikarskog opusa nastalog tijekom posljednjeg desetljeća (2005. - 2015.), uz veći broj radova iz posljednje dvije godine.

Autor ovim najnovijim ciklusom pokazuje dosljednost likovne poetike, kao što to i očekujemo od ovog umjetnika visokog estetskog i simboličkog dometa.

Karadžić je i ovdje stalni tragač za novim poticajima i istraživanjima prirodnoga crnogorskog odnosno mediteranskog ambijenta, koji pretvara u novu likovnu realnost: sjećanja na obale, kamen, vodu, oblake, raslinje... uobličena u apstraktno-asocijativne vizije i materijaliziranje ideje prostora. "Uveo je crnogorsku prirodu u svjetske li-

kovne vedute, ne odstupajući od vjernosti stabilnoj, čistoj likovnosti, ali se nikad ne okrivljujući slikanjem vidljivog pejzaža, nego i onog koji živi u čovjeku, inspiriran tek nekim detaljem raskošne i razbludne prirode Crne Gore, mediteranskog rubina" (Olga Perović). Pa

iako lišeno prepoznatljivosti, na nekim slikama je moguće osjetiti i reminiscencije na bokeljski ambijent. Na ovoj izložbi Karadžić unosi nove motive koje pronalazi inspiriran ljepotom grafizma u znakovima i pismima dalekih civilizacija.

Ono što karakterizira slikarstvo i čini ga potpuno autonomnim u likovnom smislu je višeslojnost i ostvarivanje nekoliko planova na platnu ili papiru, ujednačenost linear-nih i kromatskih vrijednosti, a dominantno je i na ovoj izložbi. Slikarstvo je utemeljeno u postupnoj izradi više razina koju akademik Maroević u uvodnom tekstu kataloga izložbe naziva polimplesnom naravi.

Doživljaj Karadžićevog slikarstva svakako pruža individualna čitanja i tumačenja, ali imenovanjem slika, crteža i akvarela umjetnik sugerira kompleksnost izvora i stvaralačkog nadahnuća, bliskost s meditacijom, poezijom, muzikom... Istina je da Karadžićev likovni govor/pismo nosi duboke dojmove njegove duše i zrači lirskim i emotivnim nabojem sličnim muzičkim kadicama i poetskim izričajima.

Mlada čelistkinja Ana Dulović

U Kotoru je samostalno izlagao 1991. i 1977.

Dobitnik je mnogobrojnih nagrada za slikarstvo na salovima i reprezentativnim izložbama u Jugoslaviji i Crnoj Gori, a njegovi radovi nalaze se u više muzeja, galerija i u institucijama na prostoru bivše zajedničke države, kao i u privatnim kolekcijama u zemlji i inozemstvu, uključujući Muzej suvremene umjetnosti u Beogradu, Narodni muzej Crne Gore na Cetinju, akademije nauka u Podgorici, Skoplju, Tirani, Sofiji, Bukureštu, Pekingu i Kišinjevu te krase Vladu, Skupštinu i Narodnu banku Crne Gore, Ustavni sud Makedonije... Karadžićeve slike, crteži i akvareli nalaze se i u privatnim kolekcijama u većini europskih zemalja, kao i u Izraelu, Saudijskoj Arabiji, Kini, Vijetnamu, Japanu, Južnoafričkoj Republici, Kanadi i SAD-u. Njegova djela nalaze se i u kolekcijama 15 veleposlanika i diplomata u bivšoj Jugoslaviji.

Dragan Karadžić rođen je 1950. godine u Petnjici pokraj Šavnika. Diplomirao je na Fakultetu likovnih umjetnosti (Odsjek slikarstva) 1978. u Beogradu u klasi profesora Radenka Miševića, kod kojega je i magistrirao 1980. godine. Kao stipendist Francuske vlade završio je specijalizaciju na Akademiji Beaux Arts u Parizu, kod profesora J. Yankele (1981. – 1982.), a boravio je i na studijskim putovanjima u Europi (Italija, Njemačka, Francuska, Belgija, Nizozemska, Španjolska, Grčka) i SAD-u.

Od 1977. godine član je ULUCG-a. Predavao je slikarstvo na Filozofskom fakultetu u Nikšiću, a 1990. počeo je raditi na Fakultetu likovnih umjetnosti na Cetinju, čiji je bio i prodekan (1990. – 1994.) i dekan (1994. – 1996.).

Izvanredni član Crnogorske akademije nauka i umjetnosti (CANU) postao je 1996. godine, a 2003. redovni.

Dragan Karadžić ima status istaknutoga kulturnog stvaraoca Crne Gore.

Samostalno je izlagao na 54 izložbe u Beogradu, Novome Sadu, Somboru, Zrenjaninu, Sarajevu, Novoj Gorici, Kragujevcu, Čačku, Podgorici,

Nikšiću, Budvi, Skoplju, Parizu i Hamiltonu, a kolektivno na više od 300 izložbi u većini gradova bivše Jugoslavije, kao i na izložbama saveznog i republičkog karaktera ili selektiranim izložbama u Parizu, Beču, Bruxellesu, Stuttgartu, Mannheimu, Oslu, Nikoziji, Bukureštu, Košicama, Malti, Gitterslou, Kairu, Tokiju, Hamburgu, Rimu, Bariju, Sofiji, Pekingu, Washingtonu, Moskvi, Kölnu, Beču, Grazu, Linzu, Odesi, Lavovu, Insbrucku...

Jednom genij, uvijek genij

Ivo Pogorelić svirao je po vlastitim pravilima, možda različitim od uobičajenih interpretacija Chopinovog djela, ali savršeno dobro.

Piše:

Marina Dulović, profesor

Dubrovnik je od prvoga bokeljskoga grada s hrvatske strane udaljen samo četrdeset kilometara. Dok je postojala zajednička bivša domovina, za većinu Bokelja bila je uobičajena praksa da 'svi putevi vode u Dubrovnik'. U Dubrovniku su se ljudi školovali (Srednja muzička škola, Pomorski i Ekonomski fakultet), trgovali, posjećivali kulturne događaje, kazališne predstave i koncerte, plovili na kompaniji Atlanska plovidba, odlazili na vaterpolske utakmice itd. Kada je trgovina u pita-

Marina Dulović pred Kneževim dvorom

nju, posebno su bile popularne robne kuće Minčeta i Srđ. Pamtim Galeriju Sebastian u kojoj su se prodavali unikatni dizajnerski predmeti i ukrasi za kuću, slovensku trgovinu Elan s barkama zvanim 'Pasara', prve privatne butike na Babinom kuku (posebno modele dizajnera iz Zagreba Velibora Mateja). Poči subotom u Dubrovnik, obaviti pijacu u Gružu, prošetati se Stradunom i popiti kafu u Gradskoj kavani, ručati u poznatom restoranu Konavoski dvori, bio

je sasvim uobičajeni đir. Za svaki važniji događaj ili obiteljsko slavlje u Dubrovnik se išlo po zlato i ostale poklone koji se uglavnom nisu mogli naći u Boki iako je i Kotor u to vrijeme bio popularan trgovački centar. U Konavlima smo kupovali vino, išli kod rođaka u selo Dubravka, a lijepe Konavoke dolazile su u Boku u svojim živopisnim narodnim nošnjama i prodavale domaće proizvode posebne kvalitete koji su danas iščeznuli. Pamtim njihove ukrašene traverse

preko kao snijeg bijelih bjelača i minduše po kojima se mogao znati ženski identitet (udata ili ne), kao i obiteljski status.

Ono što je za mene osobno bio poseban doživljaj i što mi je čitav život ostalo u najljepšem sjećanju su posjeti koncertima i kazališnim predstavama još od srednjoškolskih dana, a u sklopu Dubrovačkih ljetnih igara. Posebno se sjećam nastupa pijanista i profesora Muzičke akademije u Zagrebu Vladimira Krpana, slovenske pijanistkinje Dubravke Tomšić, ruskog violinista Maksima Fedotova, koncerata Zagrebačke filharmonije i Dubrovačkoga simfonijskog orkestra. Uvijek su posebnu pažnju posjetilaca i turista, kojih nije bilo u tolikom broju kao što je to danas slučaj, budile kazališne predstave kao što je Dundo Maroje Marina Držića na Gundulićevoj poljani, mjestu gdje bismo na tezgama danju kupovali ušecerene bademe ili kore od naranče ('arancine') i Shakespearov Hamlet na tvrđavi Lovrijenac. Nezaobilazan je bio kao i danas foklorni ansambl Lindo koji diljem svijeta pronosi slavu kulturnog identiteta i narodnih igara iz okolice Dubrovnika. Posebno pamtim odlazak na koncert tada poznatog pijanista svjetskoga glasa Alexisa Weissenberga u Kneževom dvoru. Čitavo ljeto smo se pripremali za taj doživljaj kupivši na vrijeme karte. Međutim, kako tada (1978. ili 1979. godine) nije bilo tehnoloških dostignuća poput Interneta i sredstava elektroničke komunikacije koje nam danas čine život bržim i lakšim (!), pred sam ulazak u Knežev dvor shvaćamo da je koncert u posljednji čas morao biti otkazan. U tom trenutku, kao i danas, razlog otkazivanja je bio sasvim nevažan.

Nakon nekoliko godina distance koje su ipak napravile

jaz koji nitko razuman sigurno nije želio niti htio da se dogodi, ponovno se vraćamo Dubrovniku na prisan način, punim poštovanja. Iako ne prvi put u posljednja dva desetljeća, već u mnogobrojnim odlascima, sada vidim jedan divan poznati grad, osvijetljen i umiven, s novim sjajem, ali uvijek prepoznatim licem svoje gospodstvenosti ili kako bi Dubrovčani rekli 'gosparstva'. Prednost večernjeg dolaska je što većina kruzera u to vrijeme kreće k novoj turističkoj destinaciji i grad, iako u jeku sezone i prepun turista, ipak pruža malo ugodniji ugođaj, različit od dnevne invazije golemog broja turista i stalnog pogleda kroz fotoaparat.

Ugodno je večer, ne pretoplo jer blago zahlađenje po meteorološkim stizima tijekom noći u ovaj dio Jadrana, a razlog mog dolaska u Dubrovnik je koncert pijanista Iva Pogorelića. Iako sam bila na njegovim koncertima u Sarajevu, Kotoru (dva puta) i onom u Dubrovniku 2011. godine kada se Ivo nakon 26 godina vratio Dubrovačkim ljetnim igrama, uzbuđenje pred tako važan glazbeni događaj je veliko i izaziva mi radost, ali i zadovoljstvo. Želim se beskrajno prepustiti glazbenom trenutku u svome diskretnom osobnom doživljaju uz očekivano duhovno okrepljenje koje za mene glazba predstavlja. A što ako koncert bude otkazan jer to se uvijek može dogoditi, posebno kada je Pogorelić u pitanju? Na ulasku u Knežev dvor moja zabrinutost o otkazivanju je nestala jer je čekao veliki broj posjetilaca i ljubitelja glazbe. Našli smo se u prepunome Kneževom dvoru s mnogobrojnim poznatim licima iz Dubrovnika, Beograda, Beča, Zagreba... a hrvatski tisak sutra je zabilježilo da je na koncertu bilo 600 ljudi. Ivo je nastupio uz Komorni studio Zagre-

bačke filharmonije i slavnoga mađarskog dirigenta Zoltana Kocsisa. U programu su stajale dvije orkestarske skladbe: uvodna Divertimento za gudače Bele Bartoka i Serenada za gudače u C-duru op. 48 P. I. Čajkovskog za drugi dio koncerta. Nakon prve skladbe koja je izvedena skladno i uigrano, izašao je Ivo Pogorelić kojeg je već na pulitu Steinweya čekala partitura Chopinovog klavirskog koncerta br. 2 u f-molu. Isti koncert maestro je izveo u Kotoru uz pratnju Crnogorskoga simfonijskog orkestra

koji se također izvrsno nosio s vlastitim tumačenjem samog djela, interpretacijom i umjetničkim senzibilitetom. Prema riječima naših glazbenika Ivo je tada vrlo ljubazno pokazao volju za suradnjom i ostao im u najljepšem sjećanju kao umjetnik. Moj doživljaj iz publike, za razliku od onoga prvog nastupa par godina ranije kada još uvijek pamtim leđenu zavjesu između slušalaca i podija s kojeg su dopirali zvuci klavirskog recitala dok je izvodio djela Chopina, Liszta, Sibeliusa i Ravela, bio je

kompletan i nezaboravan. Naš pijanist (kako smo ga nekada zvali) pokazao je maestralnost koja je karakteristična samo za njega i stoga prepoznatljiva. Dugo sam sljedećih dana razgovarala i razmjenjivala dojmove i doživljaje s koncerta ispred katedrale sv. Tripuna s prijateljima i mnogim Kotoranima koji iako nisu profesionalni glazbenici i te kako imaju rafinirani glazbeni ukus. Sastavni dio svakog koncerta i doživljaja glazbe (za one koji su toga dostojni) za mene predstavlja razgovor nakon samog događaja i 'zbiranje' dojmova. Kako je Hindemith rekao: "Različiti ljudi različito emotivno reagiraju."

I ove večeri u prepunom Kneževom dvoru osjećala sam zanos i ushićenje. Ivo Pogorelić svirao je po vlastitim pravilima, možda različitim od uobičajenih interpretacija Chopinovog djela, ali savršeno dobro. Ne zaboravimo da su prošla dva stoljeća od rođenja ovog skladatelja i zašto se ne bi sviralo malo drukčije ako je s ukusom, stilom i smislom za interpretiranje djela. Mnogobrojni pijanisti imaju savršenu tehniku, izvrsne profesore, osobni izraz i inetrpretaciju, doživljaj i malo što bi im se moglo zamjeriti u njihovoj izvedbi, ali na publiku ne ostave uvijek najbolji dojam. Ipak, Chopinovu rastrganost emo-

tivne duše, savršen tehnički domet, zvukovne i dinamičke nijanse kao najljepši filigrantski rad, dramatične gradacije u blagim promjenama tempa, interpretaciju poznatu i prepoznatljivu bez suviše boležljivosti i sladunjavosti te večeri u Kneževom dvoru poklonio nam je genijalni Ivo Pogorelić. Daleke 1980. godine na Chopinovom natječaju u Varšavi Marta Argerić je uzviknula: "On je genije" i demonstrativno napustila žiri jer mu nije pripala prva nagrada. Sigurno su njezine riječi bile odskočna daska ili svojevrstan marketing tada mladom i neafirmiranom umjetniku, ali on je svoje

vrijednosti i genijalnost potvrdio tijekom svoje sada već četrdeset godina duge i bogate pijanističke karijere.

Pljesak je bio dug i glasan kao i na samom početku koncerta. Nakon ovacija maestro se uputio k vratima koja vode van Kneževa dvora, a ne u garderobu za izvođače. Vratio se dva puta noseći buket crvenih ruža koje je primio od organizatora, izbjegao je primiti još poneki cvijet od obožavatelja i bez završnog i očekivanog bisa napustio je Dvor. Uslijedila je duža pauza, a nakon nje prepolovljena publika ispratila je i drugi dio koncerta i Serenadu za gudače koja je također izvedena na način gudačke intonativne perfekcije i izvođačke spretnosti.

Po tko zna koji put sam zaključila da je privilegij slušati Pogorelića i nositi sa sobom doživljaj koji se ne zaboravlja. U trenucima za vječnost vratila sam se u svoju milu Boku pitajući se je li nam Dubrovnik nakon svega ostao samo kilometarski blizak. Moj posljednji doživljaj grada i glazbe demonstrativno je negirao moje pitanje i strepnju.

Glazbena edukacija mladih i čuvanje bokeljske glazbene tradicije

Priredila:
Marija Mihaliček

Bogatom i raznovrsnom programu ljetnih kulturnih događaja u Tivtu pridonijeli su i nastupi komornih ansambala, polaznika XIII. međunarodne radionice za puhačke instrumente „Ars praesentia Boke kotorske“. Tijekom kolovoza 2015. održano je nekoliko koncerata na kojima su sudjelovali profesori i polaznici ovogodišnje radionice. Koncerti su održani kao prateći program Festivala mediteranskoga teatra Purgatorije, na atraktivnim mjestima: turističkom naselju Luštica bayu, hotelu Regenet i u muzejskom prostoru Zbirke pomorskog nasljeđa u Porto Montenegro. Održan je i završni koncert učenika polaznika sa svih instrumenata u Koncertnoj dvorani Muzičke škole u Tivtu.

Ovi uspješni nastupi prošlog ljeta nastavak su višegodišnje aktivnosti nevladine udruge „Ars praesentia Boke kotorske“ čije je osnivanje inicirala prof. Pina Bujanja, predsjednica i direktorica Muzičke škole iz Tivta.

NVO „Ars praesentia Boke kotorske“ utemeljena je 2002. g. s ciljem da potiče razvoj

Katedrala sv. Tripuna, Kotor, 2008.

glazbene kulture u mladima. Od 2003. „Ars praesentia“ započinje s realizacijom programa organiziranjem međunarodnih radionica za puhačke instrumente. Radionice se ostvaruju individualnom nastavom, radom u komornim ansamblima, koncertima, slobodnim aktivnostima (druženja, izleti) s ciljem – razmjene iskustava, znanja, prakse, upoznavanja s domaćim i svjetskim novostima u pedagogiji puhačkih instrumenata, održavanja kon-

certne djelatnost, kao i zbog uvijek potrebne nadgradnje edukativnoj osnovi i zbog lijepog druženja.

Dugogodišnji partneri i donatori su profesori s Kraljevske akademije iz Stockholma, koji su na početku djelovanja radionica pružili dragocjenu pomoć profesorskom kadru: donaciju u glazbenim instrumentima i notnom materijalu, seminare na Švedskoj akademiji itd. Međunarodni karakter ovoga kulturnog projekta

izražen je sudjelovanjem profesora iz raznih zemalja, kao što su: Ann-Marie Sundberg, Goran Christensen, Anita Anderson, Ingrid Rosengren (Švedska), Guy Porat (Izrael), Viktor Kirčenko, Aleksej i Lidija Molchanova (Ukrajina), Ljubiša Jovanović, Ognjen Popović, Veljko Klenkovski, Nenad Janković, Nenad Vasić, Aleksandar Benčić, Laslo Dienes, Bojan Pešić, Marina Nenadović, Aleksandar Burkert, Bojan Pešić (Srbija), Davor Bušić, Viktor Kirčenko (Hrvatska), Milena Lipovšek, Alenka Zupan, Nataša Paklar-Marković, Boštjan Lipovšek, Tibor Kerekeš, Matej Šarc (Slovenija).

Do sada su radionice okupile više od 800 polaznika – učenika nižih i srednjih glazbenih škola koji dolaze iz Srbije, Hrvatske, Makedonije, Slovenije, Italije, Njemačke, Mađarske, Engleske, Švedske, Izraela, Kube, Japana, Rusije, Ukrajine i Crne Gore. Sudionici radionica imali su priliku usavršavati se u sviranju izabranih puhačkih instrumenata i učiti od poznatih glazbenih pedagoga koji su u svakome od njih poticali kreativnost i individualnosti. Među mentorima bila je i solo flautistkinja u Sim-

Crkva Rođenja Blažene Djevice Marije, Prčanj, 2009.

fonijskom orkestru RTV Ljubljane Milena Lipovšek koja je svoje mišljenje o ovakvom vidu glazbenog usavršavanja izrazila riječima: „Djeci ova radionica dovodi svijet u njihovu kuću kako bi svoje snove mogla što lakše ostvariti.“

Isto tako je ovaj model edukacije iznimno dobro prihvaćen i prepoznat od publike koja je imala prilike uživati u koncertima s raznovrsnim programima komorne glazbe u sakralnim prostorima: u katedrali sv. Tripuna, crkvama

- Rođenja Blažene Djevice Marije na Prčanju, istoimenoj crkvi u Gornjoj Lastvi i Svetome Roku u Donjoj Lastvi. U Tivtu su koncerti održavani u prostoru ljetnikovcu Buća-Luković i na rivi Pine.

Kad je riječ o repertoaru, uz glazbu poznatih inozemnih skladatelja klasične glazbe i džeza posebno se njeguje bokeljska glazbena baština i afirmira stvaralaštvo mladih crnogorskih autora. Tako su premijerno izvođena djela mlade crnogorske pijanistice i

Ljetnikovac Buća Luković, 2011.

Porto Montenegro, Tivat, 2012.

Porto Montenegro, 2013.

skladateljice Nine Perović. Ono što treba posebno istaknuti je uvrštavanje u repertoar djela dirigenta i skladatelja Antuna Kopitovića (1913. – 1983.), rođenog Kotoranina, koji je ostvario značajnu glazbenu karijeru u Argentini. Kopitović je uz djela za orkestar skladao i komornu glazbu za puhačke i gudačke instrumente, koja je izvođena na koncertima. „Zahvaljujući Jeleni Antović iz Historijskog arhiva u Kotoru dobili smo kopije Kopitovićevih djela, koja su izvođena prvi put kod nas u sastavu puhačkih instrumenata: flauta, oboa, klarinet, fagot, horna i trombon“, rekla je Pina Bujanja.

U trinaest godina postojanja, muzičke radionice ne samo da su ostvarile sve na početku postavljene zamisli, nego su prema ocjeni stručne javnosti zaživjele kao jedinstven projekt u regiji i postale pepoznatljiv segment glazbenog života Crne Gore. „Tivat je sigurno grad koji se svakog ljeta ima i te kako čime podićiti i biti svijetla točka čitave regije. Entuzijazam, upornost i predanost su osobine koje sam uočio u ljudi koji su i organizatori ovih

radionica. Želja da svoj grad i zemlju predstave kao turističku i kulturnu oazu upravo je zaživjela u ovom projektu. Meni ostaje da se veselim što sam i ovog ljeta imao čast biti član jedne iznimno kreativne ekipe“, istaknuo je Ognjen Popović, solo klarinetist Beogradske filharmonije i prof. klarineta na FMU-u u Beogradu.

Ovakav model glazbene edukacije pridonio je popularizaciji nepoznatih i u nas ne-

dovoljno razvijenih puhačkih instrumenata. Zahvaljujući puhačkim radionicama, u Crnoj Gori su se u obrazovnom procesu osnovne glazbene škole počeli učiti instrumenti: trombon, oboa i saksofon. U Muzičkoj školi u Tivtu osnovan je zahvaljujući ovim radionicama puhački orkestar, pružena je potpora i pomoć amaterskim orkestrima, što sve ostvaruje preduvjete da se u Tivtu osnuje orkestar s puhačkim instrumentima.

Luštica Bay, 2015.

ALEKSANDAR – SAŠA KORDIĆ

Fotografija me naučila da u svemu viđenom ima nešto lijepoga... samo treba znati gledati

Priredio:
Joško Katelan

U ovom broju krećemo sa novim serijalom – Fotografi amateri. Ideja se rodila onako spontano, baš kao i svaka prava ideja. Poznam priličan broj vrsnih fotografa amatera u Kotoru i Tivtu i pomislio samo da bi naš glasnik mogao biti pravo mjesto za njihovu promociju.

Što reći o samoj fotografiji kao hobiju?

Naletio sam tako na zanimljivi članak iz Huffington Posta na <http://www.24sata.hr/psihologija/fotografiranje-idealno-hobi-za-oslobađanje-stresa-i-uzivanje-308096> pod naslovom Fotografiranje - idealan hobi za oslobađanje stresa i uživanje.

Između ostalog navodi se da kreativnost i ostvarivanje umjetničkog talenta kroz fotografije dokazano odvlači brigu od svakodnevnih problema, a čar ovakve vrste hobija je da

za njega nije potreban poseban tečaj ili veliko predznanje. Ovaj hobi se uz trud može lako pretvoriti i u posao. Studije su pokazale da od svih mogućih načina, najviše opušta fotografiranje prirode i životinja. Razlog sve većoj popularnosti fotografiranja je raznolikost i široka ponuda digitalnih fotoaparata uz koje i amaterske fotografije mogu izgledati odlično. Za fotografiranje kao hobi nije vam potreban poseban studio u kojem možete doradivati fotografije, jer postoje brojni računalni programi koji to čine umjesto vas. Dovoljno je pogledati svuda oko sebe gdje god da se nalazite, bilo da ste u svom stanu, na ulici ili u prirodi, a potom se poigrajte s različitim softverima za obradu.

Pogledajte oko sebe i fokusirajte se na upečatljive detalje. Neka vam nit voditelja bude određena boja ili oblik koji će se naći u fokusu fotografije.

Fotografiranje treba biti igra, objašnjavaju iskusni fotogra-

fi koji tvrde da opterećivanje krajnjim izgledom fotografije smanjuje njihov umjetnički dojam. Ovo osobito vrijedi ako ste amater i primarni vam je cilj uživati u fotografijama, a ne stvarati one tehnički savršene.

No, dosta više teorije i objašnjavanja. Prepustimo se ljepotama fotografija odabranih fotografa.

Ovaj serijal otvara **Aleksandar - Saša Kordić**.

Za svoj fotografski hobi kaže ovako:

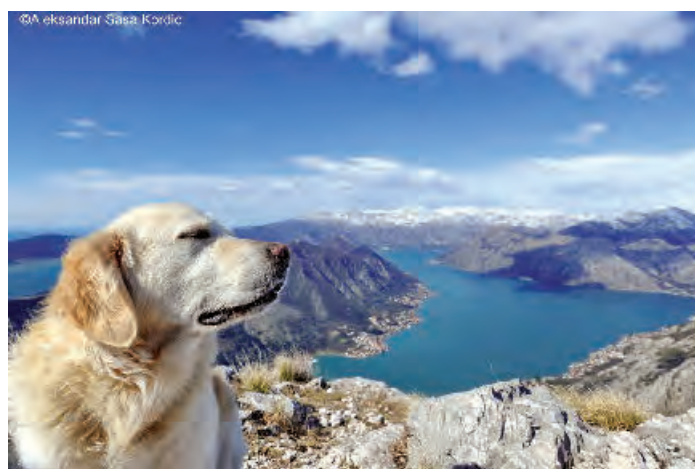
„Prvi koraci u fotografiji, srednja škola... Prva kamera Zorkii 4. Fotke je razvijao moj prijatelj, Tatar Branimir, kućna radinost. Zatim pauza do 2001. godine. U Japanu naletež na polovni Nikon, kao da me zvao... i dozvao...

Njega mi ukradoše... al' kupujem drugu kameru i više

ne stajem fotkati. Nisam imao izložbi... Moja stalna postavka je Facebook sa nekoliko tisuća fotografija. Član sam više internetskih grupa, od kojih su neke i takmičarske. Moj najveći uspjeh u oblasti fotografije? To što me fotografija čini sretnim, što se bavim time..., a još sretniji kada ljudi vole

moje fotke. Da dodam, fotografija me naučila da u svemu viđenom ima nešto lijepoga... samo treba znati gledati.“

Dodajem, Saša je maritimo, obilazi svijet i svojim objektivom bilježi nezaboravne trenutke, krajolike i lica. Posjetite ga na Facebook-u, uživat ćete.

©Aleksandar Sasa Kovac

Mihail Ognjenović: "Ostvario sam sve svoje snove!"

O Captain! My Captain!

Mihail Ognjenović, kapetan duge plovidbe, ove godine obilježava 65 godina od svog prvog uzbudljivog putovanja brodom „Kosmaj“ na relaciji Dubrovnik - Argentina. Bilo je to davne 1949. godine. U to doba išlo se na praksu godinu dana, nakon završene prve godine nautike. Tako je naš Rišnjani s 15 godina zaplovio preko oceana iz mjesta koje je pomorstvu dalo puno kapetana, upravitelja stroja i oficira.

Piše:

Snježana Akrap-Sušac

Škripanje dvorišnih vrata najavilo je dolazak kapetana Ognjenovića. Visok i naočit, unatoč poznim godinama, sa smiješkom me pozdravlja. Jutro je, ugodno, bez sparine. Pijemo kavu i osjećam kako oboje pokušavamo proniknuti u sugovornika. Malo je vremena trebalo proći da razgovor izgubi prvotni oprez i dobije ležernu notu. Kapetan je bio spreman podijeliti neka životna zbivanja.

U životu svakog čovjeka postoje ljudi i događaji, koji nas obilježe za cijeli život. Tako je i na mog sugovornika snažno djelovalo prvo putovanje, kada je imao samo petnaest godina. Brod „Kosmaj“ i put do Argentine neće nikada zaboraviti. Hrvatski pisac Viktor Car Emin u noveli „Mali od foguna“ opisuje život dječaka koji je, poput našega kapetana, morao zbog siromaštva ići raditi na brodu. Vjerujem da i mom sugovorniku nije bilo lako, iako o svojim patnjama nije govorio, osim jednom rečenicom

Mladi morski vuk - ovim očima ništa ne promiče

Narodne nošnje i svečana odijela - Risan početkom 20. stoljeća

koja mi se osobito urezala u sjećanje: „Po dolasku u Argentinu prvi put sam jeo bijeli kruh.“ Bila je to 1949. godina! Srećom, nastavak njegove priče posve je drukčiji od junaka Eminove novele kojega, da parafriziram, mladost nije pitala što će mu reći starost. Naš je kapetan postao i ostao ugledni član zajednice.

Mihail Ognjenović, kapetan duge plovidbe, ove godine obilježava 65 godina od svog prvog uzbudljivog putovanja brodom „Kosmaj“ na relaciji Dubrovnik - Argentina. Bilo je to davne 1949. godine. U to doba išlo se na praksu godinu dana, nakon završene prve godine nautike. Tako je naš Rišnjjanin s 15 godina zaplovio preko oceana iz mjesta koje je pomorstvu dalo puno kapetana, upravitelja stroja i oficira, kako ponosno ističe.

Svoju prvu plovidbu započeo je na parobrodu. Prevozili su 8000 tona drveta. Među 42 člana posade bila su tri Boke-lja. Brod je pripadao riječkoj Jugoliniji, kojoj ostaje vjeran do mirovine.

Mladi Mihail s nestrpljenjem je iščekivao dolazak u Buenos Aires, u prijevodu Dobar Zrak, jer je to bilo njegovo prvo putovanje u inozemstvo. Tamo su ih izuzetno toplo dočekali iseljenici iz Crne Gore, Dalmacije i Hercegovine. Kako su iskrcaj i ukrcaj tereta trajali mjesec i

pol dana, zapovjednik broda pružio je mogućnost Mihailu da upozna Argentinu dajući mu slobodne sve dane. I doista, proputovao je cijelu tu lijepu zemlju. Osobito se družio s djecom iseljenika.

Rišnjjanin Gavro Ilić imao je u Buenos Airesu brata Mitra u čijoj je obitelji Mihail dobar dio vremena bio gost. Kako je Mitar bio vlasnik jednog restorana, pozvao je kompletnu posadu na večeru na kojoj je bilo osamdesetak uzvanika. Kapetan bi volio da njegovi potomci znaju da je te večeri upoznao Milana, tj. Emilija Ognjenovića (doseljenici su, na zahtjev argentinskih vlasti morali mijenjati imena), zaređenog 17. prosinca 1949. godine. Emilio, „naše gore list“ – rođen na Cetinju, a majka mu je bila Hrvatica iz Dalmacije, je, možemo biti ponosni, sudjelovao u ceremoniji zaređivanja u biskupski red današnjeg pape Franje.

Mladi Mihail je bio jedan od prvih posjetitelja iz Crne Gore, a prvi Rišnjjanin među iseljenicima. Pričao im je o Risnu, o

Pazarni dan nedjeljom - risanska tradicija

Brod "Zvir", 1968.

*65 godina od prvog putovanja brodom Kosmaj na liniji
Dubrovnik - Argentina*

*Sve lijepo je potamnilo kad sam
vidio Hirošimu!*

Gabeli (ulica duga 3 km, seže do Smokovca, gradnja započeta krajem 17. stoljeća). Neki Konavljani su ga pitali da im priča o nedjeljnom pazarnom danu, koji je do danas ostao risanska tradicija. Konavljani bi uvijek došli u svečanoj nošnji, a risanski trgovci uzvratili bi svečanom odjećom - odijelo, bijela košulja, kravata, šešir ili flontin (risanski izraz za kačket).

S osmijehom se prisjeća mladih, lijepih seljanki koje su se za Pazar presvlačile na pi-

žulima, tj. kamenim klupama u dvorištima gabelskih kuća. Bile su zaštićene od radoznalih pogleda jer su sve gabelske kuće okrenute jedna prema drugoj, a sve druge prema moru.

Poznato korčulansko vino i rakija, također su bili u ponudi pazara. Korčulani bi ostajali nekoliko dana, a spavali su u svojim brodicama usidrenim u luci.

Rišnjani i danas rado odlaze na „ljubavni Pazar“, koji je ime dobio po bračnim parovima i

"Gondola ljubavi"

njihovim zajedničkim nedjeljnim kupovinama.

Nekada se teško živjelo, unatoč raskošnoj ponudi. Većina nije bila sposobna prehraniti obitelj, kao i u cijeloj Dalmaciji, Primorju i Istri - priča kapetan.

Migracije u Ameriku počele su prije Prvog svjetskog rata, a najviše poslije Prvog i Drugog. Argentina, zemlja srebra i nepreglednih ravnica, privlačila je iseljenike jer je najlakše bilo naći jeftin prijevoz. Brod „Radnik“ prevezio je iseljenike u Argentinu i Australiju. Mnogo je tužnih priča o ljudima koji se nisu snašli pa sele u Kaliforniju.

Kapetan je tijekom plovidbe prošao mnoge zgode i nezgode, ali su svi događaji završili sretno. Od svih dijelova svijeta najinteresantniji mu je Daleki Istok. Za taj dio vežu ga sjećanja na događaje koji su mogli tragično završiti. Bio je prvi časnik na brodu „Trebinje“. Između Pakistana i Indije uhvatilo ih je veliko nevrijeme. Pohvaljena je cijela posada jer su uspjeli spasiti teret.

Došli su u Singapur, luku u kojoj je spasio jedan ljudski

život. Ne dvojeći ni jednog trenutka, skočio je odjeven s komandnog mosta kako bi spasio radnika koji je pao u more puno morskih pasa. Struja ih je nosila kilometar i pol, ali je naišao drugi brod i pomogao im. Iz toga mora nikada nitko nije bio spašen do tada.

Sjetimo se talmudskog citata ugraviranog na prstenu kojeg su Židovi poklonili Schindleru: „Onaj tko spašava život jednog čovjeka, spašava cijeli svijet.“ Na to se može nadovezati priča o Hirošimi. „Sve lijepo je potamnilo kad sam vidio Hirošimu! Ubilo je sve što sam doživio. To je strašno!“ - potreseno priča. „Ne daj Bože, da se ikad vratim tamo“ - reče mi suznih očiju.

Bomba bačena na Hirošimu napravljena je u Novom Meksiku pa je brodom kojim je zapovijedao Crnogorac iz Petrovca Mark, naš Marko, prebačena na jedan otok. Posada nije znala što prevozi, samo se pročulo da ih zovu „Opasna posada“, ali nisu znali zašto.

Nekoliko godina na različitim brodovima plovi kao prvi časnik. Brodom „Zvir“ kreće za Sjevernu Ameriku. Godine 1968., 4. travnja, ubijen je Martin L. King, a istog je dana njegov kapetan doživio infarkt te je morao ostati u bolnici. Mihail je postao kapetan, odlukom uprave iz Rijeke, a imao je samo 33 go-

Bračni par Vesna i Brane Kordić- aktivni sudionici "Gondole ljubavi"

Godine nisu važne- aktivan i u osamdesetima

dine. Tada se zapovjednikom nije postajalo prije navršenih 60 godina.

U svom prebogatim životu, kapetan zna što mu je najvažnije - rođenje unuka. Time su, kaže, sve njegove želje ispunjene. Parafrazirajući Balaševićeve stihove, reći ću kako sada može staviti misli u prazan hod, nasukati brod na plišane sprudove i sanjati. Vjerujte da sanja i snove pretoči u stvarnost. Ako sumnjate, dođite sljedeće godine u Risan na 3. po redu „Gondolu ljubavi“, događaj koji slavi ljubav i obitelj.

Srdačno se pozdravljam s kapetanom Ognjenovićem, pratim ga do izlaza. Škipa vrata stavila je točku na susret, ali ne i na razmišljanje o jednom životu, koje je dijelom prenjeto na ove stranice.

P. S.

Zahvaljujem se svome prijatelju Novaku Bakočeviću koji mi je ustupio većinu fotografija staroga Risna, kako za ovaj, tako i za članak iz prethodnog broja.

Nešto posve osobno:

Sanjao si da sam vila

Žena sam posve obična
A sanjao si da sam vila

Probuđen iz sna
Bio si ljut na bajke

Dječaće, dragi, možda negdje ima vila
Možda je sretnoš ploveći morima

Žena sam posve obična

SJEĆANJA UVAŽENOG VATERPOLSKOG POSLENIKA
I ZALJUBLJENIKA U VITEŠKI VODENI POLO

(3)

VIJEK VATERPOLA U KOTORU

Sve ono što iz moga pera bude napisano, a vezano za ovu temu, baziraće se isključivo na mom prisjećanju priča pokojnih aktera, ili, pak, mojoj participaciji u nekim dešavanjima

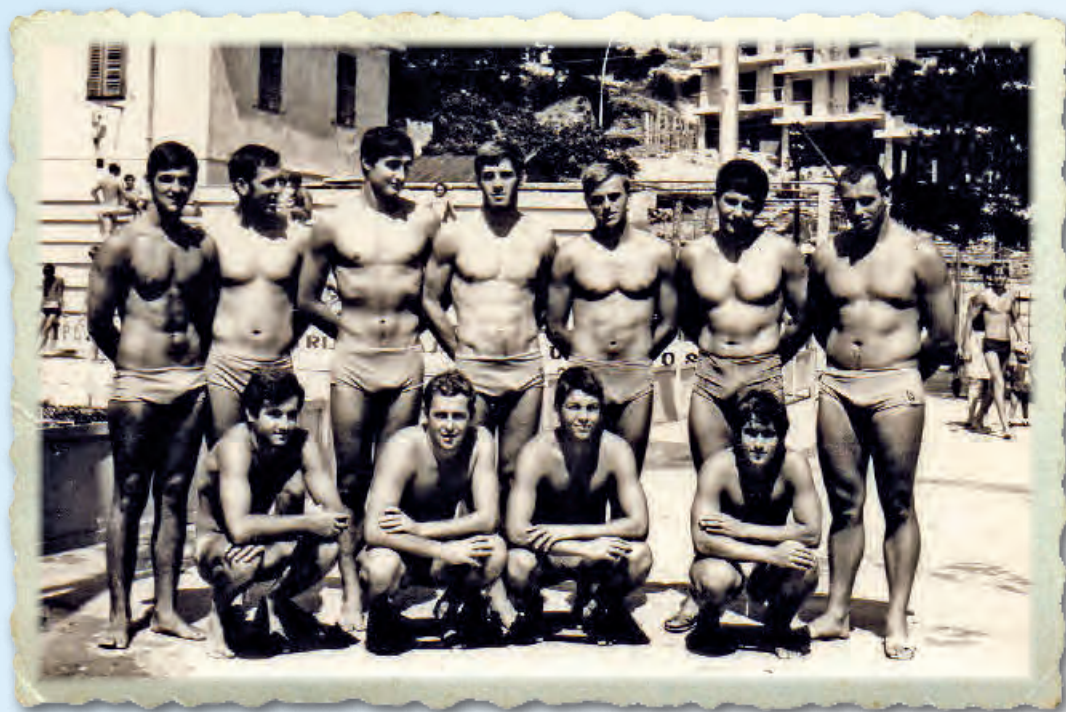

Trifun -Miro Ćirković

Piše:
Dragan Đurčić,
umirovljeni vaterpolski
poslenik

Na početku ovomjesečnog pisanja, dugujemo izvinjenje sestrama Tapušković. Naime, ispod fotografije u Jovičinom članku, u pretprošlom broju, nije navedeno da je između Line Šubert i Zagorke Tapušković, **Zorka Tapušković** jedna od kvalitetnijih plivačica „Primorca“.

A sada da se vratimo osnovnoj temi, kojoj bi ovog puta mogli dati radni naslov **Drugi Mirov period (1967.-1977.)**. To je bilo vrijeme stabilizacije Kluba, stvaranja uslova za postizanje najvećih rezultata u SFRJ i Evropi. Vrlo buran i sadržajan period, pa ćemo ga

1969. godina Stoje: Miroslav Rađenović, Sloba Vičević, Milivoj-Miško Radulović, Vlado Vujačić, Đorđe Klajn, Kruno Subotić, Branko Marković
Čuče: Vuko Ševaljević, Pavle Vičević, Dušan Davidović, Nenad-Čići Janović

morati objaviti u dva nastavka, da ne bi dosadili cijenjenom čitateljstvu.

Kako je navedeno u prethodnom izlaganju, Pavle Vičević je u jesen 1966. godine otišao na odsluženje vojnog roka, pa je Uprava za trenera ponovo postavila Trifuna - Mira Ćirkovića. Ovoga puta samo za trenera, jer je Miro svoju igračku karijeru završio prethodne sezone u „Rivijeri“ iz Đenovića.

Kada bi pogledali samo suvi podatak **1967. godina:** I liga – VII mjesto (od osam) u sastavu:

Momo Bjelčević, Dušan Davidović, Đorđe Klajn, Branko Marković, Jovica Mršulja, Mario Petrović-Poljak, Milivoj Radulović, Miroslav Rađenović, Dragan Starović, Slobodan Vičević i Vlado Vujačić; trener T. M. Ćirković, prikratili bi cijenjeno čitateljstvo za čitavu jednu dramu! U posljednjoj utakmici Prvenstva u Kotoru

su trebali da igraju Primorac i Jug. Od ishoda te utakmice zavisio je opstanak u I ligi. Primorcu je bilo dovoljno i neriješeno, a Jugu je odgovarala samo pobjeda. Utakmica zakazana u stalnom „kotskom terminu u 8 sati naveče“.

Na bazenu obje ekipe i delegat Liga odbora, ali nema ni sudije ni delegata Zbora sudaca (on je bio prva zamjena u slučaju odsustva delegiranog sudije). Po tadašnjim propozicijama, u takvim slučajevima, sudija bi se žrijebom birao od prisutnih sudija sa aktuelne Liste sudija. I vidi čuda – u publici trojica sudija iz Dubrovnika (Bandžur, Banović i Vidoš), a iz Kotora samo Ljubo Lubarda! A žrijeb, kao žrijeb – izvučeno je ime Lubarda, te je Ljubo trebao da odsudi taj odlučujući meč. No, Dubrovčanima nije padalo ni na pamet da igraju utakmicu. Obukli su se i pošli za Dubrovnik, usput upozorivši da se neće

desiti ono što misle Kotorani!? U Kotoru se slavio opstanak u I ligi, sve do dobijanja odluke Liga odbora iz Zagreba da je utakmica registrovana službenim rezultatom 6:0 za Jug, iz razloga što, navodno, domaćin nije obavijestio službene osobe o satnici odigravanja utakmice! Posljedica te odluke je bila jasna – Jug ostaje u I ligi, a Primorac se opet seli u II ligu. Nije na meni da presudim da li je napravljen propust u obavješćavanju, ali se nameće pitanje: a kako su Jug i delegat znali za satnicu? Više mi se čini da je delegirani sudija Jovan - Đan Tomić iz Zagreba vraćao Jugu stari dug. Naime, desetak godina ranije, taj arbitar je nakon utakmice u Splitu Jadran - Jug doživio neprijatnosti od strane Jugovog vodstva. U disciplinskoj prijavi, koju je podnio protiv Jugovih funkcionera, naveo je, između ostalog, da su ga vrijeđali i po nacionalnoj osnovi, jer je

on Srbin. Tu nastaje zabuna – disciplinski sudija pri Liga odboru bio je afirmisani advokat iz Zagreba Nedžad Husein, etnički Turčin iz Ohrida, bivši vaterpolista „Ohridskih branova“. Nedžad je po Pravilniku sproveo postupak, ali nije razumio lakonsku izjavu prijavljenog Jugovog funkcionera, koja je glasila: „Moje kršteno ime je Nemanja - Rastko Barbić“. To Nedžadu nije značilo ništa drugo nego da se Jug i dalje šegači – kakve veze ima kako se ko zove?! Na to mu je Coša (Sajfert) kazao: „Ne brini Nedžade, onaj ko se zove Nemanja - Rastko teško da će nekoga vrijeđati po srpskoj nacionalnoj osnovi!“ Rastko je oslobođen odgovornosti, a Đan Tomić je shvatio da mu ništa nije trebalo da izmišlja prijavu, te da je ostao Jugov dužnik. Od ove kozerije, za Kotorane je ipak interesantnije što je bilo sa statusom Primorca? Na Skupštini PSJ (Plivački savez Jugoslavije) šjor Mato Brajković, tada državni tužilac u Kotoru, argumentovano je obrazložio apsurdnost odluke Liga odbora, te svojim poznatim šarmom pridobio većinu članova Skupštine, pa je odluka o registraciji utakmice poništena, a kako je već bila duboka jesen i nije bilo uslova da se odigra nova utakmica, I liga 1968. će brojati devet klubova – Primorac i Jug ostaju u I ligi! Eto tako je to bilo. Mislim da je ovo trebalo spomenuti i podsjetiti se na one divne entuzijaste i sposobne funkcionere kojima Kotor tada nije oskudijevao. Dobro je bilo što je Primorac ostao u I ligi, ali nije bilo dobro što je ova si-

Omladinska ekipa pred Prvenstvo SFRJ u Splitu 1968.

tuacija za dugi niz godina bila razlog netrpeljivosti i međusobnih podmetačina između Juga i Primorca.

Burne **1968. godine** I liga – VI mjesto (od devet). Primorac nastupa u sastavu: Dušan Davidović, Đorđe Klajn, Branko Marković, Milivoj Radulović, Miroslav Rađenović, Želimir Pura Uljarević, Pavle Vičević, Slobodan Vičević i *Vlado Vujačić*; trener T. M. Čirković.

Godina je burna i u političkom i sportskom smislu. Studentski nemiri širom Evrope i u većem dijelu Jugoslavije. Olimpijska godina (Meksiko) u kojoj je Jugoslavija po prvi put olimpijski pobjednik, nakon tri srebra. Te godine je važilo pravilo „pimpinela“ – nije bilo izlaženja isključenog igrača iz igre, već se izvodilo kazneno bacanje (četverac) nakon svaka tri „isključenja“ igrača jedne ekipe. Primorac se stabilizovao, u sredini je tabele, bez opterećenja borbe za opstanak. Vlado Vujačić bra-

ni maestralno – svaka njegova uspješna odbrana u Kotoru je ispraćena ovacijama publike „Vlado Meksiko!“. Vlado nije bio na spisku selektora. Možda je na to uticala i ova situacija. Iz I lige te godine su ispada la dva kluba, zbog vanrednog proširenja lige o čemu smo pričali u dijelu 1967. godine. Pred posljednje kolo Medveščak je ubjedljivo bio na začelju tabele, a za opstanak su se još borili Jug i Crvena zvezda. Jug je za protivnika imao Partizana u Gružu, a Zvezda je gostovala Primorcu u Kotoru. Toga dana se pričalo da će se dešavati svašta i u Kotoru i u Gružu. Jug je kao specijalnog posmatrača u Kotor poslao Rastka Barbića, koji je stalno šetao od bazena do recepcije „Fjorda“ i javljao kretanje rezultata na utakmici u Kotoru i primao informacije o rezultatu u Gružu. Utakmicu u Kotoru je sudio Coša Sajfert, tadašnji selektor olimpijske reprezentacije i u više navrata je pozivao kapitene obje ekipe i ape-

lovao da se igra „normalno“, jer su svi na bazenu shvatili da se utakmica odvija „nenormalno“. Miro, izgleda nije bio upoznat sa scenarijom, pa je na višekratno neuspješno šutiranje u I četvrtini na gol Zvezde od strane Miroslava Rađenovića, koji je bio tada u punoj snazi i kandidat za golgetera Prvenstva, reagovao izvlačenjem Rađenovića iz igre, a što je ovaj pogrešno shvatio (smatrao je da mu se Miro sve-ti) i burno reagovao. Uprkos Cošinim apelima i Mirovim izmjenama, utakmica je završila porazom Primorca od 8:9. Zvezdaši su se radovali, jer su bili u saznanju da je Partizan pobijedio Juga 5:3. Ali istina je bila drukčija – nakon polusatnog prekida utakmice zbog nestanka struje u cijelom Dubrovniku, konačni rezultat Jug-Partizan bio je 5:5, a što je značilo da je Jug osvojio sedmo, a Zvezda osmo mjesto, odnosno ispala iz I lige. Još jedan dokaz stalne ljubavi Juga i Dubrovnika – jedan od

svjetskih centara turizma dozvolio je sebi luksuz da u sred ljetnje sezone Grad ostane bez struje, samo da bi se spasio Jug! Ako dozvolite da ovu tragikomičnu farsu obojim i malo vedrijim bojama, iako ovo nije vezano za Primorac, desilo se u Kotoru. Kada sam dvojici igrača Zvezda saopštio pravi rezultat iz Dubrovnika, oni su me zamolili da to nikome ne kažem, pa sam nakon nekoliko godina saznao da su oni skrušeno prišli i zamolili vođu puta Crvene Zvezde da im isplati premiju za opstanak u Ligi, zbog hitnog puta za Split, jer je jednom od njih preminula majka. Katanić im je uz saučesće isplatio premije, a oni su brže bolje taksijem pobjegli za Herceg Novi, pa u Split! A što je bilo sa Primorcem – jedan od najboljih i najperspektivnijih igrača Miroslav Rađenović zbog nezadovoljstva je napustio Primorac, otišao u zagrebačku Mladost.

Istina, Primorac za ovaj transfer nije dao saglasnost Rađenoviću, pa je ovaj, shodno aktuelnim propisima, trebao da pauzira dvije godine. Ipak, nakon jedne godine Primorac se „smilovao“, pa je Miroslav zaigrao za novi klub, sa kojim je postao Prvak Evrope i stekao status sportiste internacionalnog razreda.

Godina 1969. I liga – IV mjesto (od osam). Najveći tadašnji uspjeh u istoriji Primorac je ostvario u sastavu: Dušan Davidović, Nenad-Čiči Janović, Đorđe Klajn, Branko Marković, Milivoj Radulović, Kruno Subotić, *Vuko Ševaljević*, Želimir-Pura Uljarević, Pavle Vičević, Slobodan Vičević i *Vlado Vujačić*; trener T. M. Čirković.

To je bila postolimpijska godina u kojoj se igralo po novim pravilima (ograničenje napada na 45 sekundi, isključenje igrača na 1 min, a isključeni igrač ulazi tek nakon vremenskog isteka kazne, bez obzira da li je postignut pogodak ili ne). Ta pravila su iskoristile jake ekipe, koje su bile u stanju postići i po nekoliko golova za tih 60 sekundi. Srećom to pravilo je „igralo samo jedno ljeto“, pa je izmijenjeno na način da isključeni igrač ulazi i nakon postignutog pogotka.

Sa tog Prvenstva u sjećanju nam je ostao neriješeni rezultat utakmice Primorac - Partizan (6:6)!

Izvanredno je igrao Kruno Subotić, povratnik iz Partizana. Kao da je želio potvrditi svoj izvanserijski kvalitet, koji nije dolazio do izražaja u Partizanu. Posljedice tog rezultata su bile: Mladost je postala Prvak SFRJ, sa Partizanom smo usijali odnose, koji će se

1969.

Pavle Vičević, Vlado Vujačić, Milivoj-Miško Radulović, Đorđe Klajn, Branko Marković, Kruno Subotić, Sloba Vičević

normalizovati tek za petnaestak godina. U stvari, mi smo tu utakmicu, dobili s jednim golom razlike u realnom vremenu utakmice. No došlo je do „krađe“ vremena. Zašto pišemo „krađe“, kad je vrijeme mjerio domaći sudija? Stefko Boroe, tada na odsluženju vojnog roka u Tivtu, mjerio je vrijeme onom malom plivačkom štopericom u koju je uvid imao samo mjerilac, pa je u euforiji potencijalne pobjede, zaboravio na vrijeme i produžio utakmicu, u kom vremenu je Zoran Janković zabio Maku izjednačujući gol. Jankulja se veselio, jer je mislio da je tim golom Partizanu donio titulu, dok su mu saigrači očajavali zbog izgubljenog Prvenstva. I Stefko se veselio, dok ga nije dočekala Mirova poznata paljba.

Po završetku sezone Kruno Subotić se vratio u Beograd, gdje je bio već afirmisani naučnik u Vinči, ali ne u Partizan, već u mjesnog rivala Crvenu Zvezdu.

Godina 1970. I liga – IV mjesto (od deset). Opet možemo kazati: najbolji plasman do tada.

Sastav: Dušan Davidović, Nenad-Čiči Janović, Đorđe Klajn, Srđa Kovačević, Branko Marković, Miodrag-Mijo Nikolić, Anto Palma, Milivoj Radulović, *Dragan Rajević*, *Vuko Ševaljević*, Želimir-Pura Uljarević, Pavle Vičević, Slobodan Vičević; trener T.M.Čirković.

Ovu godinu karakteriše kratkotrajno pomirenje, za trpezom sa Partizanom, da bi se razriješila cjelogodišnja prepucavanja nakon prošlogodišnje utakmice u kojoj je Partizan izgubio I mjesto. Kod Bata Žike je sve bilo izvanredno, pale su velike riječi u ime sloge za dobro vaterpola, bratski zagljaji... A u stvari, Partizan je slavio ovogodišnju titulu, ovoga puta osvojenu zahvalju-

jući Primorčevom remiju (3:3) sa splitskim Jadranom, glavnim konkurentom Partizana. Od tada počinje i krilatica – Prvenstvo se rješava u Boki! Splitski Jadran je te godine slavio 40-tu obljetnicu i zacrtao je cilj da postane Prvak Jugoslavije. Imao je pokriće u izvanrednom sastavu. U Kotor je došla delegacija, na čelu sa Ivom - Johanom Cipcijem, legendom jugoslovenskog vaterpola. Primorac nije pozitivno odgovorio na iznesene ideje, već je odgovorio da se Prvenstvo treba rješavati u vodi. Nakon već pomenutog remija, čitavo ljeto je proteklo u prepucavanjima dva kluba preko sredstava informisanja.

Vratimo se sa sportske diplomatije na osnovnu temu i ispričajmo dvije kozerije vezane za Primorac. U Kotoru nisu postojali uslovi za cjelogodišnji rad u vodi. Dva puta sedmično ekipa je išla u Cavtat, gdje je trenirala u malom bazenu Hotela „Albatros“. No to je bilo nedovoljno za kvalitetniji nastup na Zimskom prvenstvu (to takmičenje je bilo preteča Kupa SFRJ). Na tom takmičenju Primorac nije postizao ni približne rezultate kao u I ligi (ljeti). Te godine, na TAŠ-u zamalo nismo izgubili i od subotičkog „Spartaka“. Bili su spremniji od nas, ali mi smo im ušli u taktiku. Kako? Gabor Ladocki, njihov trener, vrlo glasno je na mađarskom jeziku davao uputstva svojim igračima, smatrajući da niko na bazenu, osim njih, to ne može razumjeti. Nije ni pojava imao da i mi imamo „našeg Mađara“, koji je Miru prevodio taktiku protivnika, kojoj je Miro adekvatno odgovarao, na veliko Gaborovo čuđenje!

S I lige ostaje u pamćenju i borba „Davida i Golijata“. Eleganтни novajlija Anto Palma je uporno i dosta uspješno čuvao ogromnog i u vaterpolu svijetu afirmisanog Božidara - Ciko-

tu Stanišića. Cikota, kada bi uhvatio malo zraka, digao bi se iz vode zajedno sa Antom na leđima i pokušao dati gol, ali bi ga Anto u tome dosta uspješno sprječavao.

VK „Borac“ iz Orahovca je po prvi put postao prvak Crne Gore i to isključivo sa „Oravačkim“ igračkim kadrom: šest Gopčevića (Labud, Žarko, Branko, Zoran, Migo i Dragan), Đuro i Željko Avramović, Miro Krašovec, Mato Pasinović i Pero Nikčević. Klub je, na Mirovu inicijativu, osnovao i obezbjeđivao mu uslove za rad Božo Gopčević, otac petorice vaterpolista (pored nabrojanih dodajmo i mlađanog Slobodana). Još jedan „bokeški“ biser – mjesto sa trista duša iznjedrilo je jednog od najboljih svjetskih vaterpolista tog vremena Zorana Gopčevića, jednog od najkvalitetnijih i najdugovječnijih drugoligaških sidruna Mira Krašovca, jednog od najvećih bokeških talenata Slobodana Gopčevića, afirmisanog igrača i sudiju Željka Avramovića, ... Malo li je!? Te godine Borac nije uspio da se plasira u II ligu, jer je na Kvalifikacionom turniru (Dunavac, Novi Sad) pobijedila „Vojvodina“.

Te godine se, iz ličnih i poslovnih razloga, od sudijske pištaljke oprostio i Ivica Županović, prethodne godine nosilac zlatne pištaljke kao najbolji vaterpolo sudija u SFRJ.

Ta godina je donijela i moju ličnu afirmaciju u ovom sportu. U proljeće, na Zimskom prvenstvu Jugoslavije na Tašmajdanu u Beogradu, Miro me nominovao za delegata Primorca na tom turniru, a što je bilo i početak mog dosadašnjeg 45-godišnjeg angažmana u vaterpolu.

Vrlo burna, sadržajna i na trenutke dramatična **1971. godina:** I liga – VI mjesto (od deset).

da pronađe olovku i papir kako bi mi napisali žalbu, Miro je u bazen bacio čitav set olovki na zgražavanje prisutnih. Interesantno je da su se kao najveće „patriote“ u šporkim rabotama za stolom iskazali šjor Luka Ciganović, penzionisani sudija i Draško - Abo Ljubibratić, aktivni vaterpolo sudija. Prilikom napuštanja Dubrovnika, kamenovan je naš autobus. To je bila izvanredna tema za cjeloljetno međusobno prepucavanje po novinama.

Jedan kuriozitet:

Duško Davidović je jednog julskog vikenda postigao dvanaest golova protiv zagrebačkih ekipa! U subotu je zabio osam golova Jakovu Matošiću, golmanu Medveščaka, a u nedjelju četiri gola Karlu Stipaniću, golmanu Mladosti. Legendarni Đingo je tvrdio da mu do tada u karijeri niti jedan igrač na svijetu nije zabio četiri gola. Bravo Duško!

Pomirenje nakon utakmice Jadran ST- Primorac. Pametni ljudi su shvatili da odnosi između ova dva kluba, nakon prošlogodišnjeg neriješenog rezultata (3:3) u Kotoru i gubitka Jadranove titule, ne vode ničemu, pa su u ime boljitka za vaterpolo organizovali večeru u Restoranu „Hajduk“ u Omišu. Večera je svima ostala najviše upamćena po dijalogu Cipcija i Branka Markovića. Pri kraju prave gozbe (prstaci, škampi, pršut, sir, zubaci, jagnjetina... , a o piću i da ne pričamo), Johan se, sa gvantijerom prstaca u rukama, obraća Markoviću „A moj Bane, jesi li mi se najia?“, a ovaj mu odgovara „Čuješ Johane, možeš me najest i na-

Primorac nastupa u sastavu: Dušan Davidović, Duško Ivović, Nenad - Čiči Janović, *Miroslav Jovetić*, Đorđe Klajn, Srđa Kovačević, Branko Marković, Miodrag - Mijo Nikolić, Đoko Popović, Milivoj Radulović, *Dragan Rajević*, Želimir Pura Uljarević, Pavle Vičević, Slobodan Vičević; trener T. M. Čirković.

Politički puna naboja i „buđenja naroda“. U Hrvatskoj „MasPok“ u Srbiji „liberalizam“. Dirnuto je u svetinju socijalističkog „Bratstva i jedinstva“. Vaterpolo utakmice, kao i svako masovnije okupljanje imale su i političku konotaciju. Da podsjetimo na neke crtice iz te godine:

Možda paradoksalno zvuči, ali je istina da su u tim okolnostima, usred Šibenika (Hotel „Ivan“ u okviru kompleksa „Solaris“, gdje se igrao „Trofej Solaris“ i Zimsko prvenstvo SFRJ), grači iz Crne Gore i Srbije bili dočekani kao rod najrođeniji od strane pomoćnog osoblja Hotela, a što se nije moglo reći za igrače iz Hrvatske!? Bilo je puno glasnih i „teških“ međusobnih izjava

igrača, ali sve na nivou sitnog podbadanja, bez ikakvih incidenata, na zadovoljstvo personala, koji nas je obilato čašćavao na objedima!? Štali, uživali i čašćavali!

Đorđe Klajn, pouzdani i uporni bek je doživio povredu ramena na prvoj utakmici Prvenstva i to je za njega bio praktično kraj vrhunske karijere.

Početak jula u Gružu je u paklenoj atmosferi odigrana utakmica između Juga i Primorca. Mi smo pogriješili što smo povelili organizovane navijače, jer smo smatrali da postoji mogućnost naše pobjede. Za to, ipak, nije bilo uslova. Dočekani smo s pjesmom „Pod Lovćenom zeleni se trava, na njoj pasu sedam plavih brava...!“. Tokom utakmice stalni incidenti. Navijanje Kotorana „Primorac!“ horski je bilo ispraćeno refrenom „Na k....!“. Dokazana krađa vremena (Dule Ivović je isključenje „izdržavao“ 75 sekundi, umjesto po Pravilima 60 sekundi) bila je predmet žalbe nakon utakmice. Kako sekretar (pedantni Del Iveljio) nije mogao

pit koliko god očeš, ali poruči onom Radovanu da ću mu j.m. kada dođe u Kotor!“. Za one koji malo manje poznaju vaterpolo iz tog perioda, moramo napomenuti da je tada za vaterpolsku javnost bio vrlo interesantan permanentni duel između Branka Markovića, jednog od najkvalitenijih sidraša i Radovana Miškova, izvanrednog i upornog beka. Njihovi dueli su rješavali susrete Primorac-Jadran ST. Radovan nije došao na slijedeću utakmicu u Kotor.

S obzirom da je riječko Primorje bilo u zoni za ispadanje, a na Kantridi nije bilo osvjetljenja, utakmica se igrala u noćnim satima (u propisano vrijeme u 20 sati) u Rovinju. Za Rovinj smo putovali čitavo prethodno popodne i noć sa četiri taksija. Bez rezervnog golmana, jer je Miru bilo važno da se kontroliše vrijeme. Nije bilo problema sa mjerenjem vremena, ali jeste sa igrom. Zaslužno smo izgubili, čime je Primorje obezbijedilo prvoligaški status za narednu godinu. Igrači su se pravdali umorom od puta, dok je Miro siktao.

Krajem jula u Kotor je stigla i Reprezentacija SSSR, u najjačem sastavu. Da sparinguje sa Primorcem!? Ili u šoping? Odigrali smo, pored ostalih treninga i četiri zvanične utakmice pod imenom Kotor - Moskva, jer nije bilo u redu da se sastaju reprezentacija i klub. Nije potrebno navoditi rezultate tih utakmica – glavno je igrati! Ono što mi se čini da ovdje treba spomenuti je svečana večera, nakon posljednje utakmice. „Papalada“ kakvu je samo mogao napraviti Bata Žika. Rusi su nam, nakon igračkih majstorija u vodi, ovdje demonstrirali svoje gastronomske kapacitete i kako se otvara pivska flaša noktom od palca. Kako je običaj

kod Rusa, uslijedile su i silne zdravice (za zdravlje drugova Tita i Brežnjeva i svih nas, za sjećanje na naše pretke i za svaku sreću našim potomcima...), svaka ponaosob. Prigodno slovo je kazao i njihov komesar (ne sjećam ga se), ali je odgovor šjor Mata Brajkovića ostao svima u sjećanju. Otprilike je išlo ovako: „... Sretan sam što sam dočekao da mali, maljenki Kotor (uspust skoro skupivši palac i kažiprst da pokaže koliko je mali Kotor) dočeka veliki goradje Maskva (raširivši široko ruke da bi nam dočarao veličinu sovjetske prestonice) ...“ Na kraju i Bata Žile je dočekao svojih pet minuta. Pričao nam je o svom teškom djetinjstvu siročeta čiji je otac ostavio kosti na Solunskom frontu, pa mu je majka bila prinuđena preudati se za ruskog bjelogardejca, koga je Bata Žile smatrao svojim drugim ocem i biće mu do groba zahvalan što je od njega napravio ovakvog čovjeka. Komesarovo mrštenje, zbog spominjanja bjelogardejaca, prestalo je onog trenutka kada je po nalogu Bata Žike svim igračima i članovima rukovodstva sovjetske reprezentacije uručen po set Cara Lazara, Cariće Milice i Rubinovog vinjaka. Sve se završilo velikim grljenjem i ljubljenjem, uz želju da „vječno živi sloga jugoslovenskih i sovjetskih naroda“!

Da osvježimo ovu priču, izadimo malo iz vaterpola – kako smo Pura Četko i ja bili preteče „Prajda“!? Pred utakmice u Zagrebu, upozorili su nas da nam nije pametno da budeмо uobičajeno bučni na ulici, s obzirom na opštu atmosferu. To je za nas bila dovoljna provokacija da moramo nešto uraditi. Na putu od Hotela „Jadran“ u Vlaškoj ulici, pored Kaptola, Šloserovim stubama do Šalate, Pura i ja smo skinuli majice, stavili ih preko

ramena, međusobno ingropali prste na rukama i iz sveg glasa zapjevali „Ljubav nas veže i spaja, samo ljubav!“. Ostali igrači su za nama vikali „Ua pederi!“, na opšte zgražavanje Purgera. Mladost - ludost!

Već su počeli sporovi i tužbe sa Brankom Markovićem, legendom kotorskog vaterpola, koji je godinama nosio igru Primorca i bio najzaslužniji za sve što se u tom periodu postiglo.

VK „Borac“ je, nakon „šetnje“ kroz Crnogorsku ligu, pobijedio na Kvalifikacionom turniru u Banja Luci i postao je od 1972. godine drugoligaš. Za taj uspjeh nagrađen je i Novembarskom nagradom Kotora.

Spomenimo i vaterpolo prekretnicu u SFRJ. Nezaovoljni tretmanom u okviru Plivačkog saveza Jugoslavije (u Budžetu PSJ za 1970. godinu bila je veća stavka za plivačicu Mirjanu Šegrt i njenog trenera Blaga Barbijerija nego za kompletan vaterpolo pogon, tada aktuelnog olimpijskog šampiona!?), grupa vaterpolo stručnjaka i entuzijasta iz cijele Jugoslavije odlučila je da se odvoji od PSJ i osnovala je Vaterpolo savez Jugoslavije (VSJ). Tandem Orlić - Sajfert imenovan je za selektora seniora, a Miro Ćirković za selektora juniora. O tome ćemo više posebno pisati.

Zahvaljujem mom prijatelju Želimiru Puri-Četku Uljareviću što mi je ustupio svoju dokumentaciju i pomogao mi da osvježim neke detalje.

Još jednom apelujem na sve koji se prisjećaju, ili imaju podatke iz perioda kotorskog vaterpola o kome se piše, da to napišu i time obogate i osvijetle pojedine događaje u Vijeku kotorskog vaterpola. Zahvaljujem!

Izložba fotografija grupe „Adriatic Artists“

Četvrta zajednička izložba grupe fotografa koja se okupila preko Facebooke stranice „Adriatic Artists“ otvorena je u petak 25. rujna u hercegnovskoj Dvorani Park.

Grupu "Adriatic Artists" čine akademski slikari, grafičari, fotografi, kipari i talentirani amateri koji su se okupili na društvenoj mreži Facebook i tako krenuli u kreativno druženje koje je rezultiralo izložbama. Za temu su odabrali more, prije svega Jadransko, a zatim i ostala mora, rijeke, jezera, vodopade... Postoje već tri godine i ovo je, nakon Tivta, Prvić Šepurina (Vodice) i Dubrovnika, njihova IV. zajednička izložba.

Hercegnovskoj publici svojim fotografijama predstavilo se 30 autora iz regije.

Umjetnici koji stoje iza imena "Adriatic Artists" su istaknuti majstori fotografije – Stanko Abadžić, Marko Vrdoljak, Roberto Pavić, Marjan Radović, Anton Marković, kao i daroviti amateri – Ana Vlahov, Svjetlana Panić, Branka Čelanović Iljanić, Zoran Nikolić, Mirjana Bočina i drugi. Kapetan "broda" je Boris Dragojević.

Organizator i domaćin izložbe je JUK "Herceg Fest", Herceg Novi.

Boka News

Šantić i Jkanović osvojili najviši vrh Austrije

Alpinisti Marjan Šantić iz Kotora i Radovan Jkanović sa Žabljaka, članovi Planinarskoga kluba "Vjeverica", početkom rujna osvojili su najviši vrh Austrije i najviši vrh Alpa - Grossglockner, visok 3.798 metara. U njegovom podnožju nalazi se najveći ledenjak u Austriji. „Do ovog vrha, trećem po težini i opasnosti u Europi, hodali smo ukupno 26 sati, 12 sati smo se penjali, a 14 silazili. U početku nas je pratilo vrlo lijepo vrijeme, međutim, kasnije je uslijedilo veliko nevrijeme praćeno snijegom i tučom. Ovo je za mene bio veliki izazov jer sam prije svega planinar, a ne alpinist. Godinu dana sam se sa svojim prijateljima pripremao za ovaj pothvat, a skoro mjesec dana bio na obuci na Orjenu gdje sam naporno trenirao zimski uspon. Članovi Planinarskoga kluba 'Subra' iz Herceg Novog pružili su mi svesrdnu pomoć u ovoj obuci. Prema Grossglockneru uputili smo se najtežom stazom, a temperatura je bila ispod nule. Na 50 metara od planinarskoga doma koji se nalazi na oko tri i pol tisuće metara nadmorske visine, gdje su nas čekali drugi alpinisti, moj prijatelj Radovan propao je kroz snijeg. Na sreću, sve se dobro završilo, a na ovoj lokaciji dubina ledenjaka iznosi 160 metara. Pri silasku sam klizio pet-šest metara niz ledenjak, ali prošao sam bez posljedica. Ugodno sam iznenađen budući da smo naišli na iznimno gostoprimstvo od gospođe koja nam je besplatno ustupila smještaj. Naš treći član, također alpinist – dr. Oliver Prvulović iz Beograda, ostao je u planinarskom domu jer je planirao sutradan popeti se na vrh. Međutim, zbog vremenskih neprilika, odnosno jake oluje, odustao je od penjanja”, ispričao je Šantić.

Trojica alpinista su se nakon uspona na Grossglockner, nakon pet dana, točnije 7. rujna, popela i na Triglav - najviši vrh Julijskih Alpa, a ujedno i najviši vrh Slovenije koji se nalazi na 2.864 metra

nadmorske visine. „S nama je do planinarskog doma na oko dvije i pol tisuće metara nadmorske visine stigla i mlada slovenska planinarka Staša. Noć prije našeg uspona pao je veliki snijeg koji je do jutra i zaledio, što nam je dodatno otežalo uspon. Tijekom penjanja i spuštanja koje je trajalo ukupno 12 sati poslužilo nas je sunčano vrijeme, ali je i po takvom vremenu gorska služba spasa imala pune ruke posla pružajući pomoć svima koji su bili urgoženi”, pripočeo je Šantić i zahvalio ovom prilikom mnogobrojnim sponzorima koji su omogućili trojici alpinista da dosegnu najviše vrhove Europe. To su: Planinarski klub „Vjeverica”, Turističke organizacije Kotora i Tivta, Klub sportskih ribolovaca „Sipa”, NVO „Zalazi”, hotel „Montekristo”, brijanica „Biljana”, knjižara „Uliks” i Kotorani: Sveto Ljesar, Sandra s Prčanja, Mićko Delečić, Ante Palma i Slaven Crepulja. Medijski sponzori bili su Radio Kotor, Radio Skala, Radio Tivat i Radio Duks.

Radio Kotor

Albert Petrović novi predsjednik riječke podružnice Bokeljske mornarice 809

Albert Petrović

Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Rijeka održala je dana 25. rujna 2015. godine Skupštinu bratovštine na kojoj su usvojeni izmijenjeni Statut bratovštine kojim se rad Bratovštine uređuje u skladu s izmjenama zakona, ali i kojim se stvara dodatni normativni okvir za očuvanje tradicije Bokeljske mornarice. Izmjene Statuta posebno su obilježene nedavno donesenim Rješenjem Ministarstva kulture Republike Hrvatske kojim su Kolo sv. Tripuna i Tripundanske proslave postali zaštićeni i uvršteni na listu nematerijalne baštine Republike Hrvatske. Na Skupštini je izabran novi predsjednik, članovi Velikog vijeća i počasni predsjednik.

Predsjednikom Bratovštine imenovan je Albert Petrović, zamjenikom Anton Polak te članovima Velikog vijeća: Đorđe Grgurević, Marin Brajković i Damir Brguljan.

Predsjednik Bratovštine Albert Petrović rođen je Škaljar, po profesiji novinar, radio je kao urednik na Radio Rijeci, a u dosadašnjem djelovanju imao je važnu ulogu u promicanju Bokeljske mornarice u Rijeci.

Dosadašnji predsjednik kap. Božo Brajak imenovan je počasnim predsjednikom, čime se na poseban način iskazala zahvalnost dugo godina istaknutom članu naše zajednice u Kotoru i Rijeci koji je imao čast biti Malim admiralom (1932. – 1933.) i nekoliko puta predsjednikom naše Bokeljske mornarice u Rijeci. Božo Brajak svojim radom je istaknuti član Bokeljske mornarice i utjelovljenje stoljetnih ideala članova Bokeljske mornarice.

U želji da ćemo nastaviti živjeti te ideale: ***Fides et honor!***

Tomislav Brguljan

Petkoviću srebro na Svjetskom prvenstvu u boćanju

Crnogorski reprezentativac u boćanju, Miroslav Petković, osvojio je srebrnu medalju u disciplini krug na Svjetskom prvenstvu u Rijeci.

Boćar iz Tivta postigao je sjajan uspjeh u konkurenciji od 250 natjecatelja iz 37 zemalja. To je njegovo deseto odličje u karijeri u kojoj je ostvario jednu zlatnu, pet srebrnih i četiri brončane medalje.

U meču za zlato izgubio je od Slovenca Dejana Tonjeca s 24 : 20.

Boka News

PARKing DAY

Ovogodišnji PARKing DAY, održan 18. rujna na parkingu na kotorskoj gradskoj rivi, privukao je pažnju mnogobrojnih Kotorana, ali i turista. Kreativno pretvaranje parkinga u zanimljivije javne prostore organizirale su nevladine organizacije „Naša akcija” i „Expeditio”. Parking na rivi ustupila je tvrtka DOO „Komunalno Kotor”, a događaj je podržao Fond za aktivno građanstvo (FAKT), lokalna Turistička organizacija i Luka Kotor. Uz mnogobrojne sportske aktivnosti, zabilježili smo aktivnosti i poruke: preduzetničkog kluba La Piovra kotorske Gimnazije, Pestingrada, Doma zdravlja, OŠ „Veljko Drobniaković” – Risan, Alternative, Kluba zdravlja Kotor, Folklornog ansambla „Nikola Đurković”, Omladinskog kluba Kotor. Igrale su se i davno zaboravljene igre kotorskih pločnika, a španja je privukla najveću pažnju.

Radio Kotor

„Snažno i složno idemo u budućnost“!

U prepunoj dvorani hotela „Mimoza“ u Tivtu proslavljen je 5. rujna dan jedine hrvatske stranke u Crnoj Gori – Hrvatske građanske inicijative. Ugledni članovi i simpatizeri Stranke okupili su se u velikom broju kako bi obilježili još jednu uspješnu godinu koja je za njima.

Predsjednica Hrvatske građanke inicijative gospođa Marija Vučinović naglasila je da je Hrvatska građanska inicijativa postala prepoznatljiva kako u crnogorskom tako i u hrvatskom društvu te da njezina aktivnost ne jenjava tijekom cijele godine: „Ovo je doba godine kada već tradicionalno obilježavamo Dan stranke i okupljamo se kako bismo zbrojili naše rezultate u prethodnoj godini. Kada se osvr-

elitom. Zajedno dajemo svoj doprinos u izgrađivanju crnogorskog društva i svega onoga što je bitno za crnogorski etnikum, a istodobno njegujući i svoj nacionalni identitet. Za nas kao političku stranku ne postoji predizborna kampanja jer mi smo aktivni tijekom cjelokupnoga četverogodišnjeg mandata. Uz mnogobrojne kulturne manifestacije koje smo organizirali, također smo bili aktivni na svim važnim društvenim poljima. Tako smo ostali dosljedni u odlukama da i dalje iz naših sredstava stipendiramo i pomažemo određeni broj učenika i studenata, kao i ljude koji su u potrebi. Ono što je najbitnije je da vi prepoznajete Hrvatsku građansku inicijativu kao svoju opciju i to nam je najveće priznanje koje smo stekli predanim radom i mudrim donošenjem odluka. Iza nas su djela koja najbolje govore o nama. Sudjelovali smo u važnim projektima na korist ne samo hrvatske zajednice, već i svih građana Crne Gore jer u našim redovima imamo kvalitetne ljude koji ostvaruju izvrsne i prepoznatljive rezultate u svom radu. Sve ovo nismo sami ostvarili, nego zahvaljujući vama i vašoj potpori. Vi ste značajni i aktivni sudionici svih naših impresivnih ostvarenja. Sigurna sam da ćemo i nadalje zajedno raditi na

nemo na proteklo razdoblje vidimo da je Hrvatska građanska inicijativa u svom trajanju ostvarila impozantne rezultate vidljive u našem društvu. Svojim radom stvorili smo imidž prepoznatljive stranke koja se već odavno izdignula iznad lokalne razine i postala prepoznatljiva kako u Crnoj Gori tako i u Hrvatskoj, pa i šire. Svi smo još pod intenzivnim dojmom nedavnog posjeta sadašnje predsjednice Republike Hrvatske gospođe Kolinde Grabar Kitarović našoj zajednici u Donjoj Lastvi, koja je u kratkom razdoblju od samo nekoliko mjeseci bila kod nas dva puta i iskazala nam potporu. Također je i predsjednik Sabora, gospodin Josip Leko, posjetio našu zajednicu, od kojeg smo također dobili apsolutnu potporu u našem djelovanju. Sa zadovoljstvom mogu istaknuti naše ne samo dobre, već i prijateljske odnose s crnogorskom intelektualnom

boljitku hrvatskoga naroda u Crnoj Gori čiji smo legitimni predstavnici, kao i na prosperitetu crnogorskog društva. Pred nama su važni događaji, i ove i sljedeće godine. Bit će to događaji koji će nas učvrstiti i homogenizirati - iz kojih ćemo izaći još jači i bolji. Naše zajedništvo najbolja je garancija za naše nove uspjehe i zato snažno i složno idemo u budućnost!"

Nakon uvodne riječi gosti su imali priliku uživati u poznatim zvucima klape „Veterani vazda mladi“. U ime „Veterana vazda mladih“ menadžer klape, Dolfi Vučinović, dodijelio je zahvalnicu Hrvatskoj građanskoj inicijativi za doprinos, rad i suradnju. Predsjednica Vučinović istaknula je kako će i dalje pomagati svima kojima je potrebna pomoć, u skladu sa svojim mogućnostima. Uz klapu „Veterani vazda mladi“ goste je zabavljao i lokalni bend „Redicool trio“.

Veliki broj mladih ljudi, koji su sudjelovali u obilježavanju Stranke, jedan su od dokaza da je popularnost Hrvatske građanske inicijative još uvijek na zavidnoj razini te da se broj njezinih članova iz godine u godinu povećava, kao i to da ljudi prepoznaju i cijene njezin neprestani rad i trud, što joj je najbolji poticaj da bude još čvršća i još jača i da sigurnijim koracima ide dalje.

Proslavi su, uz ostale, nazočili: veleposlanica Republike Hrvatske u Crnoj Gori Ivana Sutlić Perić, konzul Republike Hrvatske u Kotoru Hrvoje Vuković, predstavnici Hrvatskoga građanskog društva, predstavnici Zajednice Hrvata i prijatelja iz Podgorice, kao i mnogi drugi.

Radio Dux

Nastavlja se projekt besplatne nastave engleskog jezika uz potporu HGI-ja

Četvrtu godinu zaredom u Kotoru, a treću u Tivtu nastavlja se projekt koji je iznimno važan za učenike osnovne škole koji imaju želju i potrebu da usavrše znanje engleskog jezika.

Taj projekt nastao je kao ideja profesorice Milene Pilastro Kovačić da se učenicima omogući besplatno pohađanje satova engleskog jezika. Profesorica Pilastro Kovačić dobila je apsolutnu potporu Hrvatske građanske inicijative da ovaj projekt realizira, a dokaz da je projekt i te kako uspješan je to što se svake godine broj djece znatno povećava. Hrvatska građanska inicijativa dala je potporu projektu upravo zbog tog razloga što nisu svi roditelji u mogućnosti da djeci nakon školskih obveza omoguće profesora koji će s djetetom raditi i nakon sati provedenih u školskim klupama. Besplatna nastava tj. sati engleskog jezika koje će djeca pohađati su nešto što je već dulje razdoblje prepoznatljivo kako u Kotoru, tako i u Tivtu. Moramo naglasiti da su dobrodošli svi učenici bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost. Veliki broj prijavljenih učenika uvjetovao je promjenu mjesta održavanja te se u Kotoru neće više održavati u prostorijama HGI-ja, nego u prostorijama Mjesne zajednice u Škaljarima. U Tivtu će učenici i dalje dolaziti u Dom kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi.

Polaznicima dopunske škole engleskog jezika želimo uspješnu školsku godinu.

Radio Dux

Izložba u povodu Dana europske baštine

U povodu Dana europske baštine u petak 25. rujna u Pomorskom muzeju Crne Gore – Kotor otvorena je izložba pod nazivom „Tehničko-pomorska baština Crne Gore”, u organizaciji Ministarstva kulture Crne Gore, Pomorskoga muzeja Crne Gore - Kotor i Zbirke pomorskog nasljeđa tivatske marine „Porto Montenegro”.

Izložbu je otvorio ministar kulture Pavle Goranović.

“Crna Gora već osmu godinu zaredom organizira Dane europske baštine. U skladu s europskom praksom ove godine smo se zajedno s više od 30 država Euorpe pridružili ideji promoviranja industrijske i tehničke baštine. Proslavom Dana europske baštine 2015. namjera Ministarstva bila je da pažnju crnogorske javnosti usmjeri k pomorskoj baštini kao posebnom segmentu kulturnog nasljeđa koji u sebi integrira ne samo impresivne materijalne ostatke, već i dokaze tehnološkog, ali i industrijskog, a samim tim i ekonomskog razvoja društva u njegovu višestoljetnom trajanju. Stoga s pravom možemo reći da baština na koju večeras podsjećamo predstavlja svojevrsan presjek pomorske historije Crne Gore, živući muzej i reprezent značajnih razdoblja našeg razvoja. I ovim činom potvrđujemo da je Crna Gora dio europske baštine”, rekao je uz ostalo Goranović.

U ime domaćina mnogobrojne goste i uzvanike pozdravila je direktorica Muzeja Mileva Pejaković Vujošević.

„Vjerujem da će jednog dana kulturna mapa Crne Gore biti bogatija za još jednu kulturnu instituciju otvaranjem Muzeja industrijskog nasljeđa. Jer, muzeji su kapije kroz koje prolaze stoljeća, oni su ogledalo historije, riznice života i kolektivnog pamćenja“, rekla je Vujošević.

Izloženi su predmeti, mape, dokumenti, fotografije, koji prikazuju razvoj pomorskog Arsenala iz Tivta tijekom povijesti.

Autori izložbe su Dražen Jovanović i Ilija Mlinarević.

U muzičkom dijelu nastupila je sopranistica Milica Lalošević uz klavirsku pratnju Ane Mihaljević.

Boka News

U Perastu promoviran roman „Korčulanski đir“

Promocija knjige “Korčulanski đir” autorice Olivera Skoko održana je 18. rujna u Muzeju grada Perasta. Stari Perast, u kojem je autorica bila česta gošća, inspirirao je Oliveru Skoro još davnih devedesetih godina. Ušavši u zgradu peraškog muzeja i čuvši priču o ubojstvu graditelja te palače, kako navodi, poželjela je napisati roman o toj priči i promovirati je baš u Perastu. “Roman je zamišljen da se odvija kroz preplitanje priče iz 18. stoljeća i priče u kojoj je glavni junak iz 21. stoljeća”, objasnila je Skoko. Prema njezinim riječima knjiga je tendenciozno počela ljubavlju i ubojstvom. „Ljubavlju, tj. raskidom jednog para s jedne strane te ubojstvom

Vicka Bujovića s druge strane počinje radnja romana ovdje u Perastu”, rekla je Skoko. Uz autoricu, o knjizi je govorio i Nikola Malović, književnik iz Herceg Novog. “Ovo je promocija neobičnog romana, najboljeg romana koji sam pročitao ove godine, romana koji je tri godine čekao da se objavi u jednoj izdavačkoj kući”, rekao je Malović.

U romanu se prepliću dvije teme, dvije paralelne priče. “Prva paralelna priča odvija se u prvom desetljeću 18. stoljeća i govori o drugom dijelu života Tripa Kokolje na Korčuli gdje je on pozvan od Marina Draga da na crkvi Svih Svetih naslika dvije kasete. Imao je zadatak da dovrši likovni ciklus na svodu, a ne da ga stvori. To znači da on tamo ne ponavlja uspjeh na Gospi od Škrpjela. Anđeo u Svetome Matiji, naslikan u toj crkvi i o kojem govori autorica, možda je krucijalni, korintski stup ovog romana”, rekao je Malović. Kako on navodi, druga paralelna priča je iz 21. stoljeća i prati historičara umjetnosti, četrdesetogodišnjeg Ivana koji odlazi na Korčulu da bi proučio sve što se može znati o životu Tripa Kokolje zbog svoga doktorskog rada. U svemu se nalazi ljubavna priča, i u 18. i u 21. stoljeću. “Mi vidimo glavnog junaka koji odlazi na Korčulu nakon svađe sa svojom djevojkom, studenticom Sašom, i zaljubljuje se na Korčuli u Maritu, vlasnicu slastičarnice, koja će biti njegov vodič kroz ljepote i kulturnu baštinu Korčule.” Izdavač knjige je Gradska narodna biblioteka “Žarko Zrenjanin” iz Zrenjanina.

Radio Kotor

Miljenko Jergović dobitnik Njegoševe nagrade za 2015. godinu

Međunarodni žiri za dodjelu Njegoševe nagrade donio je na današnjem zasjedanju održanom na Cetinju odluku da se Njegoševa nagrada za 2015. godinu dodijeli Miljenku Jergoviću, književniku iz Hrvatske, za roman *Rod*, objavljen 2013. godine u Zagrebu.

U dosadašnjem radu žiri je raspravljao o 17 prijedloga koje su istaknuli selektori iz: Bosne i Hercegovine, Bugarske, Makedonije, Slovenije, Srbije, Hrvatske i Crne Gore, a zatim je u kontekstu vrednovanja estetskih dostignuća napravio uži izbor za dodjelu ovoga uglednoga međunarodnog priznanja.

U skladu s poslovnikom o radu, žiri je nakon odabira kandidata s liste i užeg izbora u koji su ušli: Miljenko Jergović, David Albahari i Dimitar Baševski, odlučio tajnim glasovanjem, većinom glasova, da Njegoševu nagradu dodijeli književniku iz Hrvatske Miljenku Jergoviću.

Prema mišljenju žirija Jergović je jedan od najcitanijih i medijski najrepresenzativnijih pisaca "prisutan na ovim prostorima, bitan za naše kulture i duhovnosti, za ključna pitanja kulturnih i nacionalnih te jezičnih identiteta, za pojam rod, za pojam drugi i naš alter ego, za južnoslavenske dramatične sukobe,

sudbine i tragedije. Njegov je opus naš opus s kraja XX. stoljeća, opus jedne dezintegracije koja prirodno teži k duhovnoj reintegraciji i katarzi. Jergovićev rod jest katarza pripadnosti kroz njezino problematiziranje, kroz ljubav, kroz jezik i kroz memoriju i naraciju. Zato njegov roman *Rod* dekonstruira koncept nacionalnoga identiteta i suočava se s polifonim identitetima na južnoslavenskim područjima."

Odluku o dobitniku Njegoševe nagrade donio je Međunarodni žiri u čijem su sastavu bili istaknuti književnici i znanstvenici iz sedam zemalja regije: akademik Zdenko Lešić (Bosna i Hercegovina), prof. dr. sc. Svetlozar Igov (Bugarska), akademikinja Katica Čulavkova (Makedonija), prof. dr. Aleš Debeljak (Slovenija), prof. Filip David (Srbija), akademik Sreten Perović (Crna Gora) i predsjednik Vlaho Bogišić (Hrvatska).

Njegoševu nagradu uručuje predsjednik Crne Gore na Cetinju.

www.gov.me

Sastanak ministrice Vučinović i veleposlanice Margaret Uehare

Ministrica Marija Vučinović sastala se s veleposlanicom Sjedinjenih Američkih Država u Crnoj Gori Margaret Ueharom.

U razgovoru su istaknuta pitanja nastavka euroatlantskih integracija, uz izdvajanje pitanja o pristupanju Crne Gore NATO savezu i aktivnostima ministrice Vučinović kao predsjednice Savjeta za razvoj nevladinih udruga.

Ministrica Vučinović izvijestila je veleposlanicu Ueharu o svojem angažmanu u Vladi Crne Gore i aktivnostima hrvatske nacionalne manjine na političkoj sceni Crne Gore, koju predstavlja u političkom angažmanu kao predsjednica političke stranke. Ona je naglasila da hrvatska nacionalna zajednica želi pružiti puni doprinos aktualnim procesima, podržavajući punopravno članstvo Crne Gore u NATO-u, u kojem vidi neprijeporni faktor stabilnosti i sigurnosti u regiji.

Vučinović je izvijestila veleposlanicu i o rezultatima rada Savjeta za razvoj nevladinih udruga i aktualnim pitanjima koja su razmatrana na sjednici te je predstavila smjernice Strategije za razvoj civilnog sektora u Crnoj Gori za razdoblje od 2014. do 2016. godine.

Veleposlanica Uehara naglasila je važnost ulaska Crne Gore u NATO, u čemu može računati na potporu Sjedinjenih Američkih Država ako Vlada pokazuje vidljiv napredak u području vladavine prava.

Sugovornice su se suglasile da je Crna Gora na dobrom putu da dobije poziv za članstvo ako uloži dodatni napor s ciljem implementacije odgovarajućih zakona.

Veleposlanica je predložila suradnju s Vladom Crne Gore u području odnosa s nevladinim udruinama kako bi se civilni sektor osnažio i dao puni doprinos reformama u društvu.

Radio Dux

Uspješno održana prva po redu manifestacija „Muljansko plesno veče“

Poznato je da mjesec rujan sa sobom nosi izvjesnu dozu učmalosti i sjete. U takvoj atmosferi, na izmaku sezone koja ove godine jenjava prije vremena, mještani Mula su se dosjetili da svome mjestu udahnu malo života. U organizaciji NVO „Naša akcija“ i mještana Mula 12. rujna održana je na muljanskoj rivi prvi put manifestacija „Muljansko plesno veče“, čiji je cilj da se u kotorskoj općini vrate igranke i druženja koja su se redovito održavala u neka prošla, gotovo zaboravljena vremena.

Manifestacija je okupila veliki broj posjetitelja koji su uživali u pjatu domaće pašte i zvucima poznatih mediteranskih pjesama, a neki su čak i zaplesali. Druženje uz „iće i piće“ pretvorilo se u pravu malu feštu koja će, vjerujemo, iz godine u

godinu biti sve bolja, objasnila je kako je došlo do realizacije ove ideje izvršna direktorica NVO „Naša akcija“ Patricia Pobrić:

„Nadam se da će ova fešta prijeći u tradiciju. Ovdje je predsjednica Mjesne zajednice Kotor i predstavnik Mjesne zajednice iz Škaljara i već su došli snimiti kako će ovo ispasti pa da i oni organiziraju nešto slično. To je tehnička ideja svega ovoga.“ Sponzori manifestacije su Turistička organizacija Kotor i Mjesna zajednica Muo.

Radio Dux

Purgatorije 2015.

Desete, jubilarne "Purgatorije" završene su tradicionalnom dodjelom priznanja i nagrada najuspješnijim sudionicima ovogodišnjega Festivala mediteranskoga teatra u Tivtu. Žiri u čijem sastavu su bili Mani Gotovac, Tanja Bošković i Zoran Živković proglasio je za najbolju predstavu u cjelini "Život Molijera" u produkciji Makedonskoga narodnog teatra, kamo je otišla i Nagrada za najbolje glumačko ostvarenje i to Nikoli Ristanovskom za naslovnu ulogu u ovome komadu. Nagrada za glumačku bra-

vuru pripala je Marku Janketiću, za ulogu Ruprehta u predstavi "Razbijeni krčag" Jugoslovenskoga dramskog pozorišta iz Beograda, dok je Specijalna nagrada za vizualni identitet kazališne predstave "Hasanaginica" u produkciji Centra za kulturu Tivat ravnopravno dodijeljena kostimografkinji Mariji Marković, dizajneru svjetla Radomiru Stamenkoviću i redatelju, koji je potpisao i uređenje scene, Jagošu Markoviću. Uz spomenute u natjecateljskom dijelu festivala, publici su se u Tivtu predstavili i Pozorište na Terazijama s mjuziklom "Mama Mia", HNK "Ivan plemeniti Zajc" sa "Životinjskom farmom" i Atelje 212 s "Kazimirom i Karolinom", dok je nastup HKD "Teatar na Sušaku" s predstavom "Aleksandra Zec" otkazan zbog bolesti odnosno ozljede glumca. Nikad dulje "Purgatorije" u trajanju od gotovo tri mjeseca okupile su 1.600 sudionika u programima, oko 15.000 gledatelja, odnosno prodano je ukupno 9.000 ulaznica.

Neven Staničić

1. 9. 2015. Gostovanje zbora iz Poljske

U organizaciji HGD CG članovi Omladinskog zbora „Canto“ Udruženja muzičkih škola „Česlava Njemena“ iz Poljske posjetili su Kotor i poklonili mnogobrojnim ljubiteljima zbarske glazbe prekrasan jednosatni koncert. S članovima zbora doputovali su i predstavnici „Udruženja Poljaka“ naseljenih u Crnoj Gori: Wanda Vujisić i Tereza Medojević te veleposlanica Republike Poljske Irena Tatažinjska.

18. 9. 2015. Kandidiranje projekata

Na raspisani natječaj Igara na sreću kandidirali smo projekt „Škola mandoline“, a na natječaj Državnoga ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske projekt „Hrvatski glasnik“.

23. 9. 2015. Sastanak redakcije

Održan je redovan mjesečni sastanak redakcije na kojemu je napravljena analiza broja koji je izišao iz tiska i dogovorile se

teme za sljedeći broj. U novom broju početak ćemo s novim serijalom koji će obrađivati Katelan, a riječ je o predstavljanju fotografa amatera iz svih gradova gdje žive Hrvati.

24. 9. 2015. Prijem kod gradonačelnika Kotora

Gradonačelnik Kotora dr. Aleksandar Stjepčević sa svojim suradnicima primio je delegaciju HGD CG. Razgovorima su prisustvovali, uz gradonačelnika, potpredsjednici Tvrtko Crepulja i Branko Nedović, Peđa Abramović, glavni administrator, Tijana Čadenović, tajnica Tajništva za kulturu, sport i društvene djelatnosti, Slavica Vujinović, tajnica za urbanizam i Biljana Peranović, tajnica za financije, a u ime HGD CG Marijo Brguljan, predsjednik i Tripo Schubert, savjetnik. Tema sastanka bila je pronalazak prostora za rad Društva. Ponuđeno je jedno rješenje u starome gradu koje treba realizirati preko Direkcije za izgradnju i održavanje Kotora.

FENIKS BOKELJSKOG POMORSTVA

Riječka luka, 1910. god

Ni flota od 15 relativno mladih brodova, sa preko pola miliona tona nosivosti, nije uspjela da preživi period tranzicije. Započela je besprimjerna rasprodaja brodova, pomorci su počeli masovno odlaziti na strane kompanije, od brodarskog giganta Jugooceanije ostala je samo lijepa upravna zgrada, sada predana umjetnicima kao njihov dom, i bogata arhiva koju uništavaju vlaga, pantagane i nesavjesni lopovi u skladištu na Vrmcu.

Piše:
Jovan J. Martinović

Dругu polovinu XIX vijeka u čitavom svijetu karakteriše proces postepenog iščezavanja jedrenjaka duge plovidbe kao sredstava pomorskog transporta i trgovine, i sve bržeg uvođenja parobroda. Na istočnoj obali Jadrana ovaj se proces manifestuje dvojako. Dok sjeverno-jadranske luke putem koncentracije državnog kapitala, gotovo bezbolno zamjenjuju jedrenjake savremenijim i ekonomičnijim parobrodima, većina drugih pomorskih centara na našoj obali ulazi tada u period teške ekonomske krize, da bi na kraju ostali bez osnovnog faktora i pokretača svoje privrede – pomorsko-trgovačke flote.

Kroz propadanje jedrenjaka duge i velike obalne plovidbe u vlasništvu ili suvlasništvu Bokelja u ovom periodu može se istovremeno sagledati slika opšteg slabljenja i konačne

propasti svih ostalih pomorskih centara, tim više što je ovo propadanje izazvano istim uzrocima. Konkurencija parobrodarskih društava Trsta i Rijeke, subvencioniranih od strane države, prelazila je često u nelojalnu; domaći privatni kapital bio je usitnjen i nesposoban za investiranje u izgradnju novih plovni jedinica, sopstvenih brodogradilišta i mehanizovanih luka. Zatim, južno-jadranske luke nijesu imale pogodne veze sa zaleđem, a izgradnjom željezničkih pruga Beč – Trst i Budimpešta – Zagreb – Rijeka najveći dio robnog prometa iz centralne Evrope bio je usmjeren na ove dvije luke. Za Boku kotorsku se još kao negativni faktor može navesti njeno pretvaranje u utvrđenu ratnu luku, što je za sobom povlačilo odumiranje interesa za pomorsku trgovinu. Uporedo sa brisanjem sa flotne liste jedrenjaka duge i velike obalne plovidbe, sve više je slabila ekonomska moć stanovništva Boke kotor-

ske, do tada pretežno orijentisanog na pomorsku privredu. Kao neposredna posljedica ovog procesa javlja se i jedna vrsta ekonomske emigracije u pomorstvu, pri čemu bokeljski brodovlasnici postepeno preseljavaju sjedišta i prevode svoje brodove u luke drugih država, pretežno u ruske i rumunske crnomorske luke, zatim u italijanske luke, a manjim dijelom i preko okeana, u južnoameričke luke, gdje u novim uslovima nastavljaju svoju raniju djelatnost, makar i za vrlo kratko vrijeme.

Nakon velike krize izazvane napoleonskim ratovima, popraćene poteškoćama engleske „kontinentalne blokade“, zatim rekviriranja bokeljskih trgovačkih brodova za potrebe francuske ratne flote, kao i prisilnog regrutovanja pomoraca u francusku ratnu mornaricu, bokeljsko pomorstvo se tokom prve polovine XIX vijeka postepeno oporavljalo. Prema podacima iz zvaničnog austrijskog pomorskog godiš-

Jedrenjaci obitelji Florio-Visin sa Prčanja, 1873.

Bark "Nemirna", posljednji bokeljski jedrenjak duge plovidbe

njaka „Annuario marittimo“ je tokom 1852. godine broj jedrenjaka duge plovidbe, kojima su Bokelji bili isključivi vlasnici ili pak suvlasnici sa najmanje 1/4 (6 karata) broda, iznosio 110 brodova raznih tipova i ukupne tonaže 31.958 tona. Istovremeno je tokom perioda 1853.-1901. godine upisano u plovnu listu još 186 plovni objekata ukupne nosivosti 70.228 tona. Prema tome, tokom istog pedesetogodišnjeg razdoblja prošlo je kroz ruke Bokelja ukupno 296 plovni objekata duge plovidbe sa ukupno 102.186 tona.

Međutim, tokom toga istog perioda, postepeno je otpisivano iz plovne liste svih 296 jedrenjaka duge plovidbe, tako da već od kraja 1902. godine

bokeljski brodovlasnici ne posjeduju nijedan brod na jedra duge plovidbe. Potonućem bokeljskog barka sa veoma simboličnim imenom „Nemirna“ koje kao da izražava duh i karakter ljudi ovoga kraja, u novembru 1902., na oko 150 n/m od rta Finisterre u Biskajskom zalivu, zaklopljena je i posljednja zlatna stranica bokeljskog brodarstva na jedra.

Pa ipak, potrebno je istaći karakterističnu činjenicu da se upravo u tim posljednjim decenijama XIX i prvoj deceniji XX vijeka, i pored svih nećaka i poteškoća, javljaju prvi skromni pokušaji uspostavljanja novog, modernijeg vida pomorskog transporta putem uvođenja parobroda. Nekoliko

manjih parobrodarskih preduzeća, koje su osnovali Bokelji u Trstu, teško je izdržavalo sve jaču konkurenciju austro-ugarskih parobrodarskih kompanija te su uskoro likvidirana. Stoga su svi naponi u tom pravcu bili ograničeni na otvaranje lokalnih parobrodarskih linija kroz Bokokotorski zaliv, linija koje je počev od 1892. godine do I svjetskog rata održavalo domaće parobrodarsko društvo *Bokeška plovidba* kapetana Josipa i Filipa Radoničića iz Dobrote. Ovo je preduzeće u prvoj godini svoga poslovanja imalo svega 3 drvena parobroda, da bi 1898. u posjedu ovoga preduzeća bila 4 parobroda ukupne tonaže 251,4 BRT, odnosno 79,9 NRT. Zaista, veoma skromno u poređenju sa značajnom flotom jedrenjaka duge plovidbe, koja je tokom druge polovine XIX vijeka – kao i do tada – pronosila slavu bokeljskih pomoraca po svim morima svijeta. Nažalost, I svjetski rat je uništio sve te početne napore za obnovu i modernizaciju trgovačke flote.

U razdoblju između dva svjetska rata pojavile su se inicijative za novi razvoj pomorskog brodarstva. Godine 1928. osnovana su parobro-

Parobrod "Kotor" Bokeška plovidba

darska preduzeća *Kap. Luka Milošević* u Kotoru i *Slobodna bokeška plovidba* u Tivtu, a 1930. godine i treća firma *Seikulović i drug* sa ukupno 4 parobroda sa nekih 7.800 BRT, ali su ti naponi uništeni velikom svjetskom ekonomskom krizom od 1929. – 1933. godine. Preživjela je jedino *Zetska plovidba* Lala Zuberu iz Kotoru, osnovana 1920. godine i orijentisana na malu i veliku obalnu plovidbu, koja je 1938. godine imalo 10 brodova sa 1789 BRT. Ali, tokom II svjetskog rata potopljeno je 8 tih brodića, tako da su kraj rata dočekala samo dva broda sa 279 BRT, a jedan od njih, parobrod *Cetinje*, je dvadesetak dana po oslobođenju, 10.12.1944. godine na putovanju iz Tivta u Bijelu naišao na magnetnu minu i potonuo usred Zaliva sa 88 putnika i članova posade i svega 9 preživjelih.

Bokeljski pomorci nisu dugo mirovali – već 1948. godine

Parobrod "Cetinje", Zetska Plovidba

osnovano je u Kotoru Brodarsko društvo *Lovćen*, sa flotom malih brodova za obalni transport. Ali nemirni i stvaralački duh bokeljskih pomoraca nije se zaustavio na tome, pa je u maju 1953. osnovano Udruženje pomoraca Crne Gore, na osnovu čijih je elaborata Narodni odbor sreza Bokokotorskog zaključio sa Narodnom bankom ugovor o gradnji 3 nova broda a na osnovu toga

29.12.1954. osnovao preduzeće *Jugoslovenska oceanska plovidba* sa sjedištem u Kotoru. Tokom decentralizaciji brodova jugoslovenske trgovačke flote u toku 1955. *Jugooceaniji* je pripalo 5 parobroda prosječne starosti 37,2 godine, a nosivosti ukupno 41.897 DWT, sa kojima je započela poslovanje. Nabavkom nekih parobroda tipa *Liberty* i uključivanjem novogradnji

m.b "Boka" Jugooceanija Kotor

m.b. "Kotor", Crnogorska plovidba

preduzeće je na kraju 1961. imalo 6 parobroda prosječne starosti 30,1 godinu i 7 novih motornih brodova ukupne nosivosti 129.538 DWT. Tokom 1962. preduzeću su pripojeni brodovi kompanija velike obalne plovidbe *Lovćen* iz Kotora i *Brodarstvo* iz Herceg Novog, tako da je na kraju te godine *Jugooceanija* imala 19 brodova sa preko 150.000 DWT. U ovom periodu intenzivne gradnje i kupovine brodova do kraja 1968. *Jugooceanija* je svoju flotu povećala na 19 jedinica sa preko 350.000 DWT. Period do 1973. bio je mala stagnacija u razvoju preduzeća, da bi zatim nastupio period snažnog razvoja flote koja je do kraja 1988. narasla na 26 brodova prosječne starosti 13,6 godina sa preko 790.000 DWT, čime se naš brodar popeo na treće mjesto po tonaži nosivosti u jugoslovenskoj trgovačkoj floti, odmah iza *Jugolinije* iz Rijeke i *Jugotankera* iz Zadra. Nije se zastalo na tome, pa je za par godina *Jugooceanija* pretekla svoje takmace i izbila na čelo liste posjedujući 29 modernih brodova sa nešto preko 1.000.000 DTW. Tih godina je *Jugooceanija* davala 52% nacionalnog dohotka Opštine Kotor, bila su otvorena predstavništva u Beogradu,

New Orleansu i Genovi, bila je sagrađena velelepna upravna zgrada i veliki broj stambenih naselja sa ukupno 709 stanova za porodice pomoraca i zaposlenih, njih ukupno oko 4.000.

Ali onda je nastupila duboka državna kriza, došlo je do odvajanja drugih republika popraćenog besmislenim bratoubilačkim ratovanjem, te do stvaranja SR Jugoslavije, kasnije državne zajednice Srbije i Crne Gore. Tokom marta 1992. formirana su 4 kompanije-kćerke na Malti i jedna u Panami, gdje su pre-registrovani brodovi i počelo novo poslovanje. Ali Komitet za sankcije UN donio je 30. maja 1992. zloglasnu Rezoluciju 757, kojom su sankcionisani pomorski saobraćaj i finansijsko transakcije sa SRJ i započelo blokiranje naših brodova u brojnim lukama svijeta i njihovo dovođenje u stanje agonije i brobe za preživljavanje. Novim sankcijama i rezolucijama br. 787 i 820 zabranjeno je osiguranje brodova, njihovo održavanje i opravljavanje, a direktnim naredbama je formirana tzv „crna lista“ na kojoj su se, pored *Jugooceanije*, našle i kompanije sa brodovima registrovanim na Malti i u Panami. Tokom tra-

janja sankcija, od juna 1992. do jula 1995. započela je rasprodaja starijih brodova flote, a nakon njihovog ukidanja učinjeni su određeni naponi na revitalizaciji flote i na komercijalnom uposlenju brodova. Na kraju 1995. godine flota *Jugooceanije* je brojila 7 polukontejnerskih brodova sa ukupno 110.000 KWT te 8 bukarijera sa ukupno 412.000 KWT. Međutim, ni ova flota od 15 relativno mladih brodova, sa preko pola miliona tona nosivosti, nije uspjela da preživi period tranzicije. Započela je besprimjerna rasprodaja brodova, pomorci su počeli masovno odlaziti na strane kompanije, od brodarskog giganta *Jugooceanije* ostala je samo lijepa upravna zgrada, sada predata umjetnicima kao njihov dom, i bogata arhiva koju uništavaju vlaga, pantagane i nesavjesni lopovi u skladištu na Vrmcu.

Međutim, i pored totalnog kraha i nestanka flote, opet je došao do izražaja onaj legendarni nemirni duh Bokelja i njihova iskonska povezanost sa morem i pomorskom privredom. Nedugo nakon referenduma i osamostaljivanja naše zemlje formirano je u Kotoru novo parobrodarsko preduzeće *Crnogorska plovidba ad*, koje je zahvaljujući sklapanju povoljnih aranžmana putem kredita Vlade Crne Gore ugovorilo gradnju dva nova broda u Kini, u brodogradilištu u Šangaju, pa su tokom 2012. godine isporučena prva dva bulkarijera od po 35.000 DWT sa imenima *Kotor* i *Dvadeset prvi maj*, a postoji čvrsto obećanje da će uskoro tonaža ove flote biti udvostručena. Tako su kotorski brodari po ko zna koji put nastavili 850 godina dugu dokumentovanu pomorsku tradiciju ovoga kraja, prvi puta zabilježenu u Ugovoru o miru između Omišana i Kotorana iz 1167. godine.

PO BOKEŠKI...

A, B, C, D, O...

Krpi, kanavaci, štraci i... sunderu

Piše: Neven Staničić

Tradicionalno, **krpa** se kod nas vezuje za kužinu, krevet i naravno čovjeka, kao i sve drugo što se vezuje s ljudima. Izvorno, prije svega podrazumijeva materijal, tkaninu, dunkve **krpu**, pa tek onda brojne pripadajuće funkcije koje iz nje mogu proizaći. Po legendi bi mogla bit i iz postelje. Od lencuna recimo, dekapoto bijeloga, o čemu svjedoče izjave tipa: „blijed, kao krpa“ ... i „a'mo u krpe“!? U svakom slučaju, po pravilu, ili bi barem trebalo bit, svi oblici i veličine krpa, proističu iz jednoga, većega komada. Neke ili nekakve bale, kojoj ime nije bitno, pa ga i nema. Ili opet, od kakvoga dijela odjevnog predmeta, razbucanog i razdrtog do neprepoznavanja. Naravno, famelje iz boljih kuća, oduvijek su nabavljale gotove, već spravljene **krpe** koje su, kako i priliči, imale isplaniranu sudbinu; rupčić, rubac, salveta, kuhinjska i slično, pa se može steći utisak, da su time sticale i karakter. Uredno su spremene i čuvane svrsi, ali kao i svakoj drugoj krpi, pa i onoj nastaloj iz neplaniranog „bacanja među krpe“, da se „ne bači“, tek je sticaj okolnosti određivao njihovu konačnu sudbinu.

Mnoge su blistave i štirpane salvete, tako završile kao **kanavace**. Odnosno, ništa bolje od izbucanih intimela, kojima je dodijeljeno da posluže za brisanje prašine, ili kupljenje vode ispod škafe. Pravoj, domaćoj, bokeškoj krpi o kojoj pričamo, dakle, nije bitno porijeklo, nego svrha, ta zla kob među krpama, da su momentat i potreba za njom važniji od namjene. Posebno u hitnim slučajevima, kad prestaje važiti zvanje i počinje funkcija. Gotovo je nevjerovatno, kako se u tim situacijama među krpama neočekivano sticala slava i napredovanje.

Tako, jedna obična i prokuvana, pažena i mažena kuhinjska krpa je u tren, za spasenje situacije takoreći, kad, uzmi-mo na primjer; kipi mlijeko, a podruku je, postajala **kanavacom**, da ne pričamo što su sve morale podnijeti i što su za trajanja prolazile **štrace**. /Moglo bi se kome potužiti./ Ukoliko bi se još pokazalo da imaju i talenta za te funkcije, da su od kakvoga mekšega materijala, što recimo lijepo „upija“, „kupi“ ili što slično, postajale bi ljubimice, specijalci posebnih namjena, koje bi se po potrebi prenosile iz kužine u kondut, i obrnuto, sve do dvorišta, čak i baštine, trijunfalno obavljajući što niko prije njih nije ni

mog'o ni šćeo. Žal za konačno tršenim štracama, tako se mogla porediti sa gubljenjem najomiljenijeg kućnog ljubimca.

Kao u svemu, znao se red i među krpama. Prvo; prave domaćice nisu bacale, nego lijepo kupile krpe. Onda bi ih po iskustvu sortirale, planski krojile i namjeravale; od rukava, od majce, od nogavica, košulje, bjankarije... za; okrpiti, zakrpiti, izbucati u trake... i konačno; suhe i mokre rabote. Na tu temu posebno su na cijenu bili duperani šumagani, vunene i pamučne stvari. Ne rijetko i muški su znali, sve se praveći ljudi, najvrednije komade ponijeti u magazin ili šupu, da im se nađu za „što se oće“.

I što se onda dogodilo? Prvo se u ovijem modernijim vremenima, pojavio deminutiv „**krpice**“, da unese zabunu među poštenim svijetom, koji ih je držao za istrljat se u banj, a onda se na opšti užas desilo da krpa može bit i od karte, plastičine i bog zna sve kakvih modernih materijala. Da krpa više nije krpa! Pa se idu kupovati „**krpice**“ i čerat moda, a spužva je molim lijepo postala **sunderom**, i to u obliku krpe. Transvestiti jedan. I mjesto mu je u kužinu.

Ispalo je da su jedine prave krpe, ostali ljudi. Tamo njima.

Čaveliš na okruglom stolu „Manjinski narodi u procesu NATO integracija“

Na okruglom stolu na temu „Manjinski narodi u procesu NATO integracija“, koji se u organizaciji Komunikacijskoga tima za NATO i Ministarstva za ljudska i manjinska prava Crne Gore održao 10. rujna u podgoričkom hotelu „Podgorica“, Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore predstavljao je Marin Čaveliš, kordinator Odbora za znanost i informatiku i član Odbora za suradnju s Hrvatima u RH i ostalim zemljama.

Na početku konferencije sudionicima i gostima u ime organizatora obratili su se dr. Suad Numanović, ministar za ljudska i manjinska prava Crne Gore i Vesko Garčević, nacionalni koordinator za NATO, koji su govorili o prednostima učlanjenja u NATO, sigurnosnim rizicima i izazovima današnjice te o iskustvima zemalja koje su članice Alijanse ili u procesu učlanjenja.

Prvi panel jučerašnje konferencije pod nazivom „Doprinos NATO-a stabilnosti i svjetskom miru, iskustva iz regije“ otvorili su prof. dr. Sonja Tomović Šundić, savjetnica predsjednika Crne Gore za ljudska i manjinska prava, prof. dr. sc. Siniša Tatalović, profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i prof. doc. dr.

Olivera Injac, profesorica Međunarodnih odnosa na Univerzitetu Donja Gorica, nakon čega je uslijedila kraća diskusija na temu.

U sklopu drugoga panela naslovljenog „Manjinski narodi u kontekstu evroatlantskih integracija“ riječ su, osim predstavnika iz redova hrvatske zajednice Marina Čaveliša, dobili i predstavnici manjinskih nacionalnih zajednica u Crnoj Gori: Isen Gaši, predsjednik Romskog savjeta; Marin Čaveliš, predstavnik Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore; Genci Nimanbegu, predsjednik Albanskoga nacionalnog savjeta; Osman Nurković iz Bošnjačkoga savjeta Crne Gore; Kadrija Kurpejović, tajnik Savjeta muslimanskoga naroda Crne Gore te dr. Momčilo Vuksanović, predsjednik Srpskoga nacionalnog savjeta.

Objavljujemo u cjelini izlaganje hrvatskoga predstavnika:

„Na početku ću, kako to i priliči, u ime Hrvatskoga nacionalnog

vijeća Crne Gore pozdraviti sve sudionike ovog skupa.

Tijekom povijesti Hrvati su uvijek bili duhovno okrenuti ka Zapadu i bili su dio te kulture. Hrvatska, koja je matična zemlja svih Hrvata u svijetu, nalazi se u NATO savezu. Uz to, većina Hrvata u dijaspori živi u SAD-u, Kanadi i europskim državama, koje su također članice NATO saveza. Zato je logično očekivati da hrvatska zajednica u Crnoj Gori podrži ulazak Crne Gore u NATO.

Koliko je nama u Hrvatskome nacionalnom vijeću poznato, sve nevladine udruge čija je djelatnost očuvanje manjinskih prava i kulturnog identiteta hrvatske manjine podrža-

vaju ulazak Crne Gore u NATO. HGI, kao jedina politička stranka Hrvata u Crnoj Gori, po svom je programu opredijeljena za ulazak Crne Gore u NATO. Stoga i hrvatski nacionalni savjet smatra da je ulazak Crne Gore u NATO potreban i koristan za hrvatsku manjinu u Crnoj Gori. Time bi se ojačale naše veze s matičnom zemljom i očuvalo jedinstvo hrvatskoga naroda u regiji i svijetu. Smatramo da bi savez s demokratskim državama, a posebno savez s Hrvatskom, rezultirao boljom zaštitom naših prava.

Ali, napravimo jedan misaoni eksperiment. Pretpostavimo da Crna Gora uđe u neki drugi vojni savez. U načelu, vojni savezi se formiraju da bi

ta dva saveza neizbježno bi rezultirao nestankom i sada već malobrojne zajednice Hrvata na prostoru Crne Gore. Devedesetih godina prošlog stoljeća bili smo u sličnoj situaciji i takvu ponovnu situaciju ne želimo ni sanjati. A i onda smo bili optuživani da smo NATO plaćenici.

Zato ćemo učiniti sve što je u našoj moći da podržimo ulazak Crne Gore u NATO. Preko naših medija Radija Duxa i Hrvatskoga glasnika vodimo i vodit ćemo medijsku kampanju usmjerenu k tom cilju.

Kao manjina iz zemlje koja je u NATO savezu, smatramo to svojom obvezom. Na isti način kao što smo podržali neovisnost Crne Gore i sada prepoznajemo interes Crne Gore i podržavamo njezin ulazak u NATO savez.”

Ana Vuksanović

se obranilo od drugih vojnih saveza. Prema tome, možemo pretpostaviti da bi taj savez najvjerojatnije bio suprotstavljen NATO-u. A u određenim povijesnim uvjetima mogao bi doći u sukob s NATO savezom.

U tom bi slučaju Hrvati u Crnoj Gori bili u jako neugodnoj poziciji. U Crnoj Gori bili bi smatrani neprijateljima i izdajnicima. S druge strane, bili bi suprotstavljeni svom narodu u matičnoj zemlji i svijetu. Eventualni sukob

Promovirana knjiga „Tivat kroz stoljeća – mjesto kmetova i gospodara“

U prepunoj dvorani Doma kulture „Josip Marković“ u Donjoj Lastvi, u organizaciji Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore, 19. rujna promovirana je knjiga „Tivat kroz stoljeća – mjesto kmetova i gospodara“, autorice Anite Mažibradić.

Počela bokeška malinkonija

Snježana Akrap-Sušac

Počelo je! Bokeška, tj. Općeprimorska malinkonlika, a duraće do ljeta. Sve je stalo, para se. Pokle tri ure nema žive duše u malim mjestima. U onim većima tinja život.

De je nestala silna čeljad? Razmilila se po Regionu, da ne rečem, sačuvaj me Bože, po bivšoj Jugoslaviji. Pokle su nam zauzeli plaže i ponte da

svoga šugamana nijesmo imali de metnut, odoše svojim kućama.

Stariji reču: „Neka su!“, a mladima fale ljetne gužve i zabave do zore. A i lijepih je furešta bilo! Domaće su devojke zgodne, ali su ti kao rod, znaš ih cijeli život. Ne miruje Amor ni zimi. Ne brinite, sve su škuribande popunjene. Rađaju se ljubavi, deca... čuju se svatovi neđeljom. Sad je moderno i drugim danima, ali ipak tradicija se još ne da.

Tako tradicionalno iznose naše mame na buru kobarture, stavljaju flannelske lencule i tople deke. Mi ne grijemo sobe, to svi znadu.

Ope mislim, biće i čudo lije-poga. Smokve smo već osušili, sir je u ulju, a pršute od prošle godine ćemo fetat. Prajce ćemo klati 28. ili 30. 11. Može i neki drugi dan, samo da nije 29. Novembra - zna se zašto. Onda nam dolaze slave i Božići. Kakvih će tu bokuna biti!

Bakalaj, ulignji, priganice, jagmetina... Nekoliko kila viška za naš Božić, nekoliko za proslavni - fala ti Bože, idemo slaviti jedni kod drugih. Između je Nova godina. Pokle ovijeh fešta, jedno ćemo vrijeme puvat u prste, ali dobro će nam doći. I dok se mladi zabavljaju van-ka, nama je specijalitet i krtola u kore su malo kajmaka.

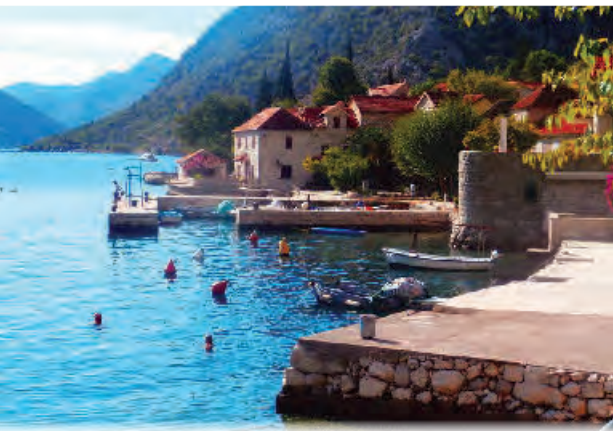
I taman kad pomislimo da ćemo se raskišat od zimskih kiša, dođe proljeće, a s njim Uskrsi, šparoge, žućenica... Opet da malo očistimo život od teške hrane - kaštradine, slanine, kobasica, bumbara...

Nisi ni trepnuo, evo cika, vriska, pune plaže... Došlo ljeto!

Kad će ova čeljad poč? Ko da nemaju svoju kuću! Nema se čovjek de pošteno ni okupat!

Uh, ti furešti, bogati, ko da su doma došli. Ali, pasat će ljeto, poč oni.

„Malinkonija u duši, u mojoj duši...“

*PRIJE DEVET DESETLJEĆA JEDAN BOKELJ UDARIO TEMELJE
SPORTSKOG I PUSTOLOVNOG JEDRENJA NA OVIM PROSTORIMA*

Epska plovidba Adorjana Mađara Jadranom i Jonskim morem

**“Tačno je to da su opisana moja putovanja malim
čamcem na jedra opasna, ali sport koji ne sadrži i nešto
opasnosti i nije sport. Čamac veći od onog s kojim sam
ja jedrio već gubi dosta od romantike neposredne blizine
s morem.”**

*Adorjanov crtež njegove jedrilice
u uloji u Otrantu*

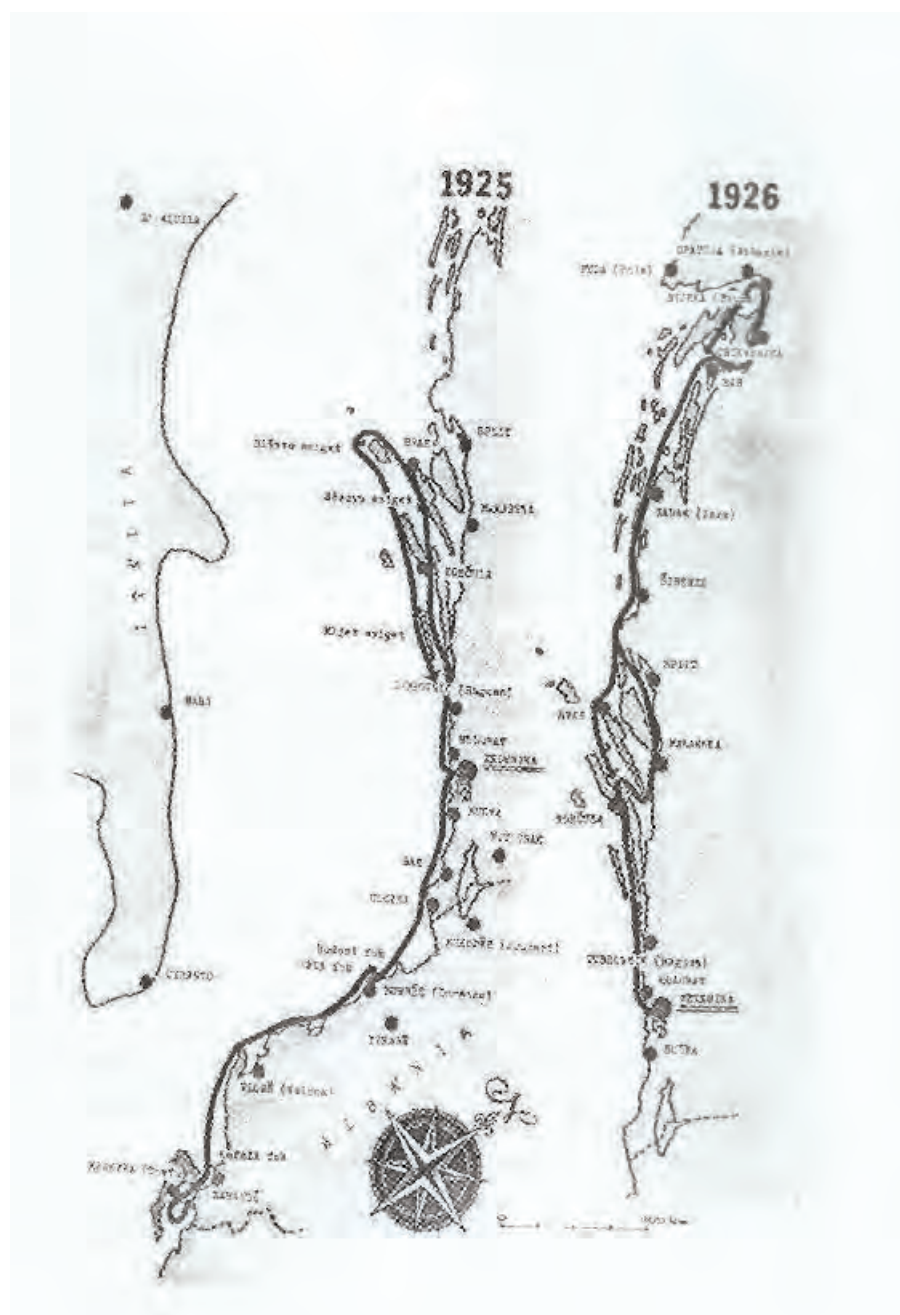
Piše: Siniša Luković

Po jakom poslijepodnevnomje maestralu jedna malena barka s dva jedra na jarbolu isplovila je tog 8. lipnja 1925. godine u 14 sati iz Zelenike. Vješto „burdižavajući“ protivno vjetru, čovjek za kormilom brodića „lovio“ je vjetar u glavno jedro i flock malene jedrilice, polako

napredujući jugozapadno, prema izlazu iz zaljeva Boke. Sa zadnjim daškom maestrala koji je utihnuo zajedno s nes-tankom sunca koje je „potonulo“ ispod horizonta na zapadu, jedrilica je dospjela na pučinu, na oko 2 milje od rta Oštro. Njezin kormilar ubrzo je spustio jedra, na vrh jarbola podigao upaljeni uljni feral kako bi drugim brodovima označio svoju prisutnost na tamnoj

pučini te se opružio na ležaju na dnu barke.

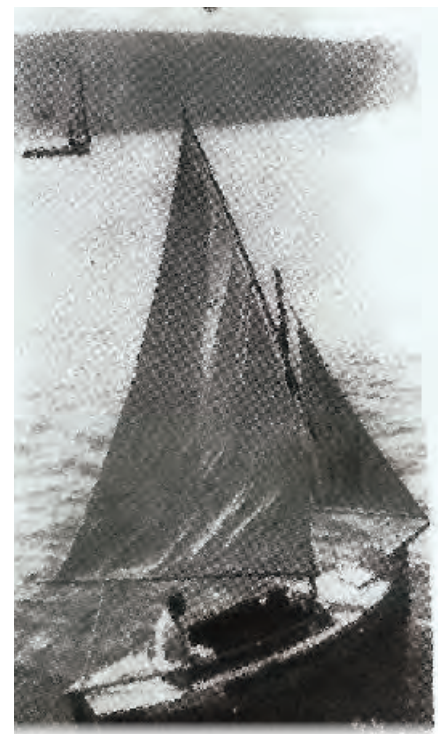
„Mrak koji je pokrio morskupovršinu uskoro je donekle razbila crvenkasta mjesečina. Bacivši pogled iz čamca, zapazio sam raširena jedra jedne trabakule, kao dva krila noćnog šišmiša. Trabakula se u ovom potpunom zatišju gubila u tamnoplavoj modrini bonace. Uskoro je njena jedra zapuhnuo noćni burin i tra-

Karta krstarenja Adorjana Mađara 1925. i 1926. godine

Adorjan Mađar

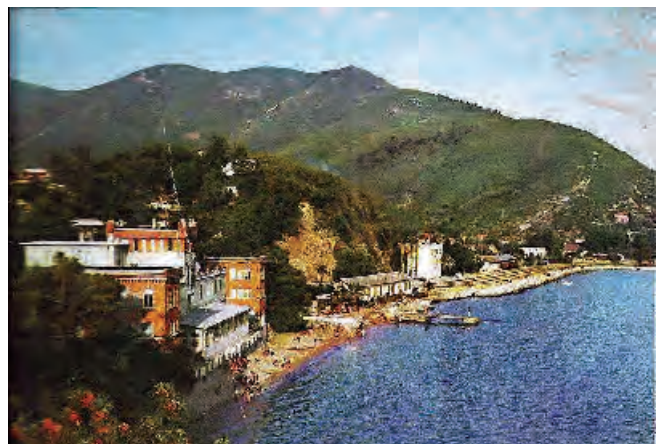
Adorjan u svojoj jadrilici

Mađarov hotel u Zelenici

Laforestova razglednica Mađarovog hotela

Hotel Pansion na Zelenoj plaži, Zelenika

bakula se polagano udaljila i nestala u pravcu Dubrovni-ka", zapisao je u svoj brodski dnevnik jedini čovjek na male-noj barci, Adorjan Mađar, ho-telijer iz Zelenike. Bila je to njegova prva noć na moru u plovidbi kojom je prije točno 90 godina Adorjan ispisao prve stranice nečega što danas na-zivamo modernim nautičkim turizmom na ovim prostorima.

Adorjan Mađar (1887. – 1978.) bio je sin uglednoga budimpeštanskog liječnika dr.

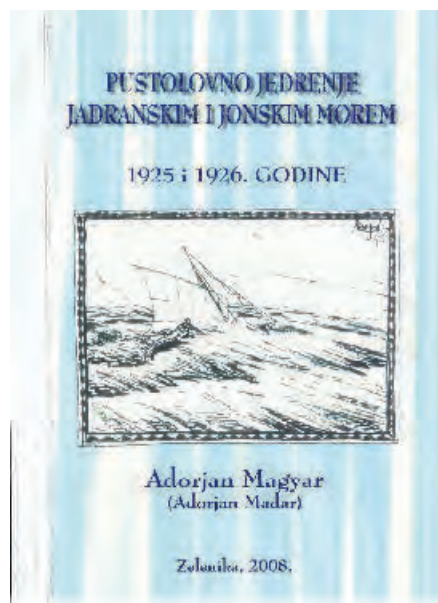
Antala Mađara koji se 1895. s obitelji nastanio u Zelenici. Dr. Antal Mađar bio je začetnik organiziranog turizma kakav danas imamo na ovim pro-storima jer je 1902. godine na svom imanju u Zelenici izgradio prvi bokeljski mod-erni hotel nazvan „Pansion na Zelenoj plaži”. Njegov sin Adorjan završio je umjetničke škole u Italiji i stekao široko obrazovanje, a otac je naočitog mladića koji se intenzivno bavio sportom i govorio čak

devet jezika odmah angažirao u svom hotelu.

„Elokventan kakav je bio, Adorjan je preuzeo ulogu za-bavljača gostiju, posebno i time što je komandovao ma-lom flotom pansionskih ča-maca: pet jedrilica i veslačkih plovila, među kojima i brzi izletnički kuter na četiri vesla, s petoro članova posade. Ador-jan je, naime, sjedio za kormi-lom. Svi su bili uniformisani: majice sa zelenim prugama, ali u širokim, tamnoplavim

Jedrilica isplouvjava iz Zelenike dvadesetih godina 20. stoljeća

Naslovnica knjižice o Adorjanovom putovanju

Adorjanova članska karta iz VJK Jadran

gaćama i sa svilenim orijentalnim pojasevima, u mekanim opancima i s crnogorskim kapicama. Na krmi se vijorila austrougarska trgovačka zastava s austrijskim i mađarskim grbovima, a na pramcu zelena zastavica s bijelim natpisom 'Zelenika'. Adorjan je baš postao organizator i vođa izleta. Po tihim vodama Zaliva, ali i na otvoreno more do Plave špi-lje, na Radoštak ili do Dubrovnika, pa i u inostranstvo - na Cetinje, do Bara i Skadarskog jezera, te do Skadra, koji je tada pripadao Turskoj - vodio je dame i gospodu", zapisao je o svom ocu Adorjanu ugledni bokeljski arhitekt i urbanist dr. Zoltan Mađar, unuk osnivača „Pansiona na Zelenoj plaži", dr. Antala Mađara.

Adorjan Mađar još je početkom 20. stoljeća u Herceg Novom bio prepoznatljiv po svojim sportsko-rekreativnim aktivnostima - organizirao je, naime, planinarske izlete gostiju svog hotela na Orjen i Radoštak, bio je aktivan natjecatelj plivačkog kluba i jedan od osnivača veslačkog kluba „Jadran", a sa svojom malom barkom pasarom na jedra Adorjan je bio jedan od pionira onoga što danas nazivamo sportskim jedrenjem u Boki. U tome je njegovo najznačajnije dostignuće pustolovno putovanje koje je sam na tome malenom brodiću realizirao u ljeto 1925. godine, prejedrivši stotine milja Jadranskim morem na putu do otoka Biševo, odnosno Jonskim morem do Krfa u Grčkoj. Već sljedeće 1926. godine Adorjan je na istoj maloj barci oplovio najveći dio istočne obale Jadrana, stigavši na sjever čak do Opatije. O tim pustolovnim putovanjima ostao je njegov zapis u formi maloga brodskog dnevnika, koji je prije nekoliko godina u maloj nakladi priredio za javnost i objavio drugi Adorjanov sin, Čaba Mađar, poznati hercegnovski društveno-politički radnik i publicist.

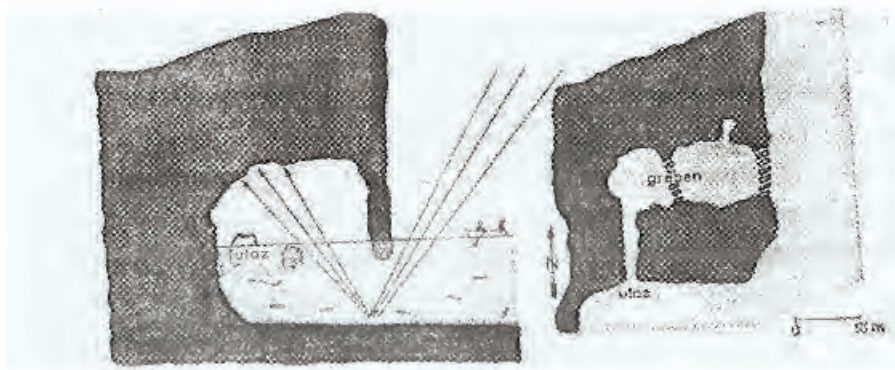
Posebnu vrijednost brodskog dnevnika Adorjana Mađara s ove plovidbe čine njegovi sjajni opisi prirode, ljudi, kultura i običaja koje je sretao po otocima, lukama ili pustim dijelovima obale u Dalmaciji, na Crnogorskom primorju, u Albaniji i sjeverozapadnoj Grčkoj. Poznat kao etnolog, istraživač starih kultura, lingvist i prirodnjak te odličan slikar i darovit pisac, Adorjan je ostavio sjajno svjedočanstvo o sada već u najvećoj mjeri izgubljenim ili drastično narušenim, iskonskim ljepotama krajeva koje je obišao jedrilicom prije točno devet desetljeća. Još zanimljivije, ostala je storija o

njegovoj zaista velikoj hrabrosti, ali i pomorskoj vještini da se potpuno sam, na malenoj drvenoj barci dugačkoj samo četiri i po metra, izloži svim opasnostima plovidbe „debelim morem" poput Jadrana i Jonskog mora, a to je pothvat koji do danas sa sličnim brodićem nije ponovio nitko od bokeških jedriličara.

Adorjanova pasara imenom „San" i registarskom oznakom 29-M bila je, dakle, dugačka 4,5 i široka 1,5 metara, a gaz joj je iznosio 0,4 metra. Da bi svoj maleni brodić dodatno poboljšao za jedrenje, Adorjan je čitavom dužinom kobilice barke učvrstio jednu željezničku šinu težine 58 kilograma, koja je uz dodatnih 30 kilograma željeznog balasta pri dnu broda značajno povećala stabilnost jedrilice. Brod nije imao zatvorenu kabinu, već se prostor u sredini barke, oivičen drvenim uzvišenjem od 20 centimetara u odnosu na nivo glavne palube, u slučaju lošeg vremena prekrivao teškim voštanim nepropusnim platnom.

„U toj 'kabini' sam imao ugodan ležaj sa čaršavima i pokrivačima te jedan bijeli i jedan vezeni jastuk. Ispod pramca je bila mala ostava za hranu, a u bočnim stranicama kabine police za rublje i odijelo, zastrte vezanim zavjesama. Od ostale opreme imao sam barometar, kompas, termometar, sat, dvije džepne lampe, kuhalo na petrolej, lonce, čase, termos od 5 litara, bilježnice, crtanke i potreban pribor za pisanje i crtanje, čak i mikroskop. Fotoaparatus nisam nosio da me neko ne optuži da špijuniram, ali raspolagao sam urednim plovidbenim dokumentima kao i članskom kartom Veslačkog i jedriličarskog kluba 'Jadran' iz Herceg Novog čiji sam bio jedan od osnivačkih članova. Na kraju, imao sam na barci i jednu malu mačku

koja je ispod pramca imala svoj mali trouglasti sanduk s pijeskom”, zapisao je Adorjan u brodskom dnevniku plovidbe na koju je krenuo zbog preporuke liječnika da se mora odmoriti jer mu je naporan višegodišnji rad na obnovi hotela devastiranog u Prvome svjetskom ratu znatno narušio zdravlje. Nemajući novca da se uputi u neki od poznatih europskih sanatorija, Adorjan je odlučio prepustiti se svojoj velikoj ljubavi – moru i jedrenju, pravilno računajući da će mu svježi morski zrak ispunjen jodom, kupanje i bezbrižno krstarenje nekim od najljepših predjela na južnom Jadranu oporaviti i duh i izmučeno tijelo. „Još prije polaska na ovo putovanje odlučio sam da ću ploviti isključivo pod jedrima, a vesla ću upotrebiti samo u slučaju neke opasnosti, ili u krajnoj nuždi. Izuzetak je bilo pristajanje ili odlazak iz luke, ako je to bilo neophodno. Motor nisam imao. Putovati prozaičnim motorom ne smatram sportom, neovisno od toga što motor inače narušava idilu jedrenja”, objasnio je svoj pomorski kredo bokeljski avanturist i zaljubljenik u more. U vrijeme kada nije bilo vjetrova Adorjan se zabavljao promatranjem morske površine, ribarenjem, pisanjem, crtanjem

Adorjanova skica Modre špilje na Biševu

i kupanjem. Njegov znanstveni instinkt nije ga nikada napuštao pa je sate i sate provodio u prirodnjačkim, etnološkim ili geografskim istraživanjima.

„Na morskoj površini i dublje lebde razna živa bića i meduze. To su milioni sitnih bića koji se iz čamca ili broda koji se kreću ni ne vide i stiče se utisak potpuno praznog i providnog mora. Dočim, zahvatom s finom mrežicom možemo izvući kvintale ovih bića koja su inače potpuno providna kao staklo, kao što su pelag icuisci na otvorenome moru. Čamac ili brod ploveći otvorenim morem doslovno ore kroz milione ovih živih bića bez da smo svjesni toga jer čim se more malo zatalisa, ova bića postaju nevidljiva... Razmišljao sam i o tome mogu li se ova bića za nešto

iskoristiti jer njihovi sastojci vjerovatno sadrže korisne prehrambene materije. Tada mi još nije bilo poznato da tekućina unutar planktona nije slana. Koliko je brodolomaca umrlo od žeđi a da o tome nije imalo saznanje. Dovoljan je bio samo jedan zahvat nekim platnom da se iz slane vode iscijede ova bića za spas života!”, jedan je od takvih prirodnjačkih zapisa u Adorjanovom brodskom dnevniku. Bokeljski poustolov ostavio je predivno svjedočanstvo o prirodnim ljepotama i kulturno-povijesnim spomenicima južnojadranskih otoka, načinu života njihovih stanovnika, vremenskim prilikama na pučini, a posebno detaljno opisao je poznatu Modru špilju na otoku Biševu koja je bila cilj njegovog prvog putovanja. Do tog otoka Adorjan je iz Boke jedrio šest dana, a „ljepota kao iz bajke” Modre špilje prosto ga je očarala.

„Kada se čamcem ulazi u špilju, takoreći iznad prvog podvodnog mosta i nakon zavoja, u polumraku se razaznaju samo stijene. Ulazeći dublje, plavetnilo se pojačava do te mjere da djeluje kao plava bengalska vatra. Površina vode u unutrašnjosti je potpuno mirna, glatka i prozirna tako da su u vodi vidljive sitne ribe. Ako se nešto baci u vodu ili zamahne veslom, srebrnasto-plava voda kao da zaiskri.

Ostrvo mrtvih Arnol Boklin

Peraški otoci dvadesetih godina 20. stoljeća

Ljepotu i snagu ovoga vodenog vatrometa ko nije doživio, ne može ni da zamisli", zapisao je o Modroj špilji Adorjan Mađar.

S plovidbe do Biševa Adorjan se u Zeleniku vratio 22. srpnja 1925., a već tri dana kasnije sa svojom malenom jedrilicom isplovio je na još zanimljivije putovanje, do otoka Krfa u Jonskome moru. Njegovi zapisi s te plovidbe o zaljevu Trašte i plaži Pržna, koju turisti danas poznaju pod imenom Plavi horizont, naprosto su nestvarni jer je prije devet desetljeća ovaj krajolik bio potpuno netaknut i divlji poput otoka na Pacifiku na kojima je samovao Robinzon Kruso. Adorjan opisuje sada nestalu vrstu bijelog ljiljana koji je rastao u zaleđu ove plaže te velika nalazišta školjki palastura u kojima su nerijetko bili i biseri. Kraj otoka Sveti Nikola ispred Budve bokeljski jedriličar bacio je mali parangal na koji se za samo par sati uhvatilo čak 30 kilograma ribe, među kojima i kirnja-kapitalac od 8,5 kilograma. Adorjana je u daljoj plovidbi prema jugu posebno fascinirao Ulcinj sa svojom mješavinom ilirskog, romanškog, slovenskog i orijentalnog nasljeđa. U dnevniku je

Mađar ostavio nekoliko vrlo zanimljivih stranica posvećenih arhitekturi grada, geološkoj karti Ulcinja i okolice te posebno ovdašnjim školjkama jer je Adorjan bio i strastveni malakolog. Do tada našoj javnosti gotovo nepoznata obala Albanije za njega je bila pravo otkriće – niska, pjeskovita i muljevita, ona je bila prava suprotnost visokoj kamenitoj dalmatinskoj obali na koju je Adorjan naviknuo. Bokeljski avanturist i znanstvenik tako je satima istraživao albanske limane i uvale, tršćake uz obalu gdje je naišao na milijune rakova koji žive u takvom okruženju, ali i ptice pelikane.

Tu se Adorjan prvi put sreo i s kalimerama – napravama za ribolov u limanima, kojih nema u Boki i na sjevernoj obali Jadrana, a u Maloj Arti upoznao se i bio gost kod Grka Ahilesa Dine koji je imao koncesiju na industrijski ribolov u tom području. Ostali su kao svjedočanstvo Adorjanovi detaljni zapisi o zanimljivostima albanske obale, gostoljubivosti tamošnjeg stanovništva, vještini i domišljatosti krijumčara duvana, ribolovnom bogatstvu tih voda, ali i metodična znanstvena objašnjenja lokalnih meteoroloških fenomena – izuzetno jakih i iznenadnih vjetrova koji se sa zapada i sjevera obrušavaju na albansko primorje. Upravo je tako jedna jaka iznenadna tramontana zamalo potopila Adorjanovu malu jedrilicu u Otrantu, na putu prema Krfu.

„Vjetar se neprekidno pojačavao tako da su sartije počele da pucaju. Da bih spriječio lom jarbola, morao sam potpuno spustiti veliko jedro i ploviti samo s flokom. Ovo je usporavalo moje napredovanje, ali sam ipak mogao da vladam barkom. Dok sam spuštao jedro, za nekoliko trenutaka sam morao ispustiti iz ruke rudu kormila. Barka je naglo skrenula bočno prema talasima, a upravo je naišao jedan

Sveti Đorđe dvadesetih

ogroman val, visine 5-6 metara i svom silinom se sručio na barku, te kroz nepokriveni otvor odakle sam kormilario napunio čamac skoro do polovine. Da je otvor bio nešto veći, barka bi bila potpuno preplavljena i uslijed težine balasta neizbježno bi potonula jer u čamcu nisam imao vazdušne komore”, opisao je Adorjan najdramatičniji trenutak na plovidbi do Krfa kada je 8. kolovoza 1925. zamalo stradao na Otrantu. Satima se borio s pobješnjelim morem, jednom rukom izbacujući vodu iz barke, a drugom kormilareći, da bi jedva uplovio u albansku luku Sarandi. Tamošnji lučki kapetan dočekao je Adorjana s nevjericom, čudeći se kako je bokeški jedriličar preživio oluju u malenoj barci, a veliki putnički parobrod na redovnoj liniji s Krfa toga dana zbog nevremena uopće nije isplovio iz luke. Tri dana kasnije Adorjan je stigao do otoka Krfa u Jonskome moru i odmah otplovio malo južnije u obilazak malog otočića Pontikonizi za kojeg legenda kaže da je nastao od okamenjenoga Odisejevog broda koji je ljutiti Posejdon pretvorio u kamen jer se Odisej bez njegove dozvole želio tu usidriti. Pontikonizi je posebno zanimao Adorjana kao slikara zbog tada u umjetničkoj javnosti cijenjenog mišljenja da je upravo taj grčki otočić bio motiv švicarskom umjetniku Arnoldu Beklinu (1827. – 1901.) za njegovu poznatu sliku „Otok mrtvih” u nekoliko verzija.

„Moje je mišljenje da je to pogrešno. Ostrvo Pontikonizi nije 'mrtvo' jer na njemu postoji više nastanjenih kuća u kojima ima života. Također, tu u manastiru živi i kaluđer. Nasuprot ovome, ostrvo Sveti Đorđe u Boki Kotorskoj stvarno se može nazvati 'Ostrvom mrtvih' jer na ovom otočiću postoji samo ruševina malog samostana i crkva, puno grobo-

Sveti Đorđe sredinom 20. stoljeća

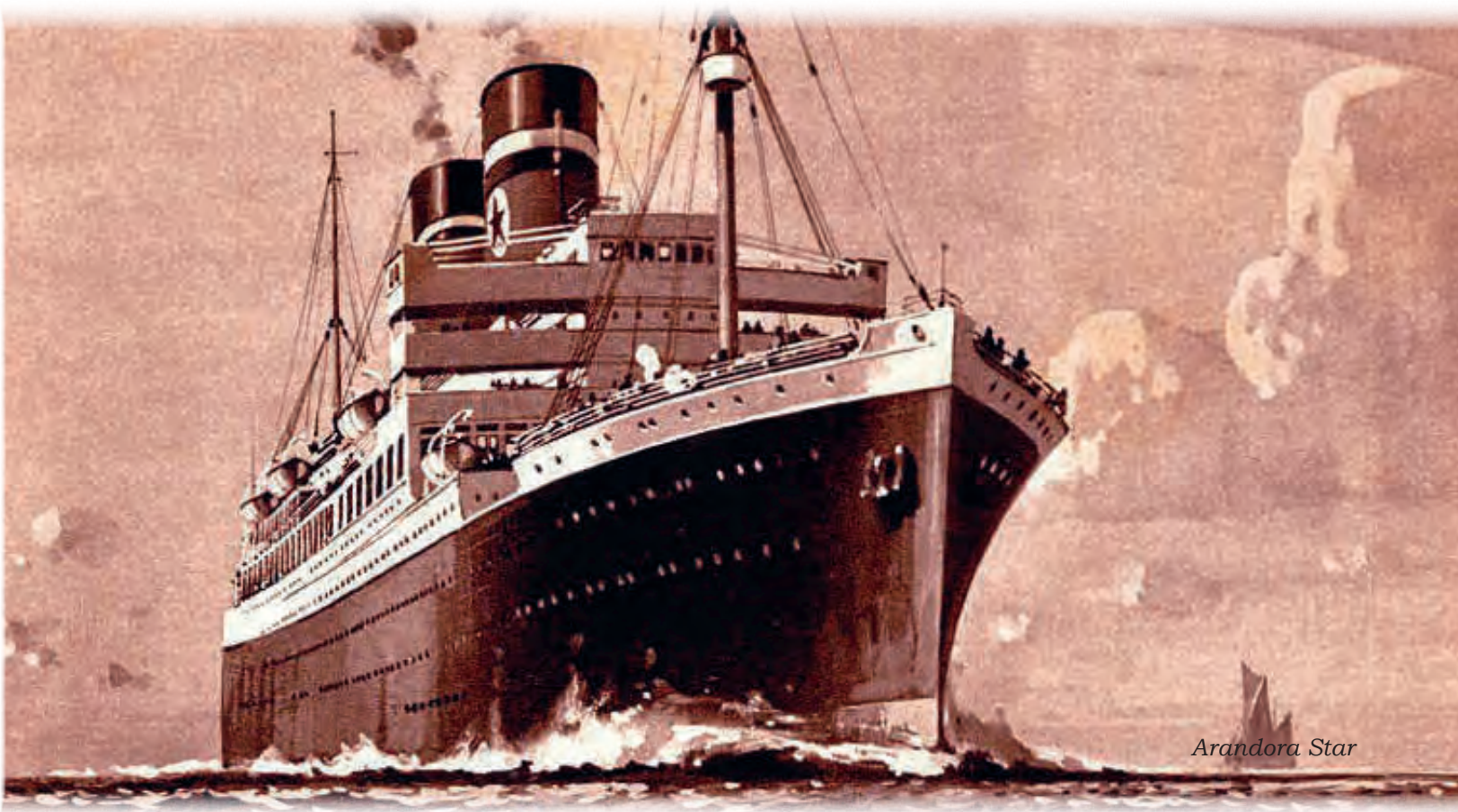
va i čempresa koji po tradiciji rastu po grobljima. Peraštane i danas sahranjuju na ovom ostrvu i pogrebna povorka u čamcima u dugom, povezanom nizu, prati pokojnika na sahranu na ostrvo. Osim toga, ostrvo Sveti Đorđe ima mnogo više sličnosti s Beklinovim slikama od ostrva Pontikonizi koje nema nikakve sličnosti, izuzev što i na ovom otoku rastu čempresi... Prema kazivanju kotorskog biskupa Učelinija, Boklin je krajem 19. vijeka posjetio Kotor i oba otoka kod Perasta, gdje je vjerovatno i dobio inspiraciju za svoje slike”, zapisao je Adorjan Mađar uz još neke „zanatske”, slikarske napomene iz analize Boklinovih platana, a koje su ga uputile na zaključak da je švicarski umjetnik zaista naslikao bokeški, a ne grčki 'Otok mrtvih'.

Uz još puno zanimljivih događaja, opasnosti na moru i na kopnu s kojima se suočio, Adorjan Mađar sretno se 27. kolovoza 1925. vratio u Boku sa svoga pustolovnog jedrenja malom barkom do Krfa.

„Tačno je to da su opisana moja putovanja malim čamcem na jedra opasna, ali sport koji ne sadrži i nešto

opasnosti i nije sport. Čamac veći od onog s kojim sam ja jedrio već gubi dosta od romantike neposredne blizine s morem, a i ne može da plovi u plitkim vodama. Teže je njime upravljati, teže je baratati s jedrima. S malog čamca lako se skida jarbol ako se želi ući u špilje kao što su one na Luštici ili na Biševu. Istina, pomoćni motor često može da pomogne u slučaju nevolje, ali sa svojom bukom, zalihama smrdljivog benzina i nafte, drmanjem i prljavštinom, kvari ljepotu plovidbe. Ko jedri iz zadovoljstva, neka se ne žuri i treba da mu je svejedeno hoće li negdje stići sutra ili prekosutra. Nezavistan je od bilo kakvog reda vožnje ili satnice. Jede i spava kako hoće i putuje gdje ga je volja. Zadržava se gdje je lijepo i ugodno. Poznato mi je da čamci koji imaju motore zanemaruju upotrebu jedra i zaboravljaju na zadovoljstvo jedrenja”, zapisao je prije desetljeća bokeški pustolov, umjetnik, znanstvenik, jedriličar i zaljubljenik u more Adorjan Mađar. „Dijagnoza” pravoga nautičkog turista koju je on tada uspostavio stoji i dan danas.

ARANDORA STAR

Piše:
Neven Jerković

Uvremenu između dva svjetska rata u Boku kotorsku su uplovljavali mnogi velikani morskih pučina, a jedan od njih je i britanski ARANDORA STAR. Ostalo je zabilježeno da je ovaj putnički krstaš često posjećivao Kotor, prvi put 17. rujna 1929. sa 275 putnika i 171 članom posade. Bio je to, uz ALMEDA STAR, ANDALUCIA

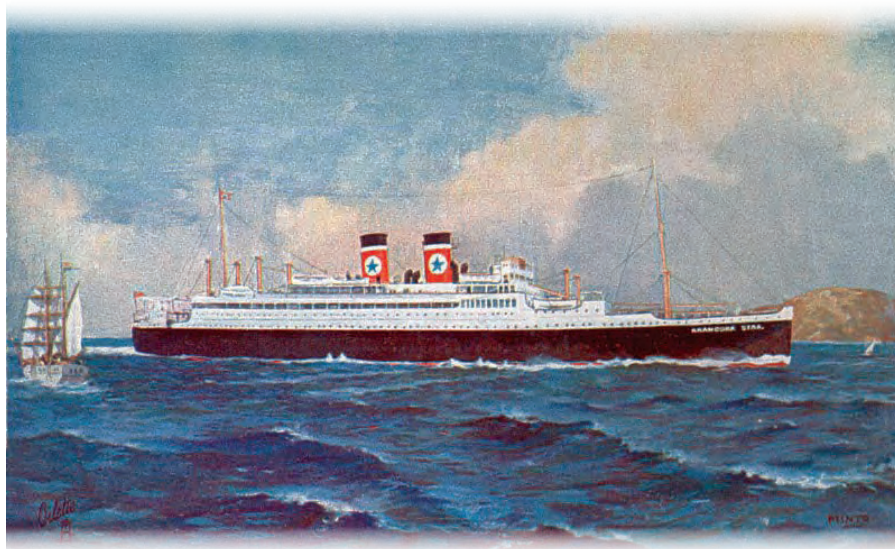
Od 1929. redovito barem jednom godišnje posjećuje Boku kotorsku. Ta je godina bila jedna od onih koje će se u Kotoru i Dubrovniku dugo pamtili po posjeti velikih prekoceanskih orijaša, jer je lokalni dubrovački tjednik „Narodna svijest“ napisao da je ARANDORA STAR te godine bio „najmanji parobrod što nas je sa izletnicima pohodio“.

STAR, AVELON STAR i AVILA STAR, jedan od pet jednakih luksuznih brodova kompanije Blue Star sagrađenih u škotskim brodogradilištima Cammel Laird Birkenhead i John Brown Clydebank. Imali su 12847 GT, bili dugi 156 metara a mogli su prihvatiti 164 putnika samo u prvom razredu. Pokretani snagom četiri Parsons parne turbine ukupne snage 13880 KS plovili su brzinom od 16 čvorova. Namijenjeni su bili luksuznim prekoceanskim putovanjima prema Južnoj Americi a prostrane hladnjače su im na povratnim putovanjima omogućavale i prijevoz velikih količina smrznute argentinske govedine.

ARANDORA STAR je porinuta u more pod imenom ARANDORA sa navoza u Birkenheadu u siječnju 1927. a na prvo je putovanje zaplovila već u svibnju iste godine. Posao se očito nije najbolje razvijao pa je ARANDORA već nakon dvije godine ponovo u brodogradilištu, ovaj put u Fairfield Shipbuilding & Engineering u Glasgowu, gdje je potpuno preuređena u brod za kružna putovanja. Od tada ima 14694 GT i može ugostiti 354 putnika, ponovo samo u prvom razredu. Sada ima i novo ime – ARANDORA STAR te plovi na kružnim putovanjima svim morima svijeta.

Od 1929. redovito barem jednom godišnje posjećuje Boku kotorsku. Ta je godina bila jedna od onih koje će se u Kotoru i Dubrovniku dugo pamtit po posjeti velikih prekoceanskih orijaša, jer je lokalni dubrovački tjednik „Narodna svijest“ napisao da je ARANDORA STAR te godine bio „najmanji parobrod što nas je sa izletnicima pohodio“.

Različitost percepcije veličine broda u lukama koje nisu imale toliko posjeta brodova na kružnim putovanjima lije-

po se vidi iz dojmova novinara splitskog „Novog doba“ koji je nakon posjete brodu ARANDORA STAR zapisao: „Ne frapira svojom veličinom, ni orijaškim dimenzijama, ali je uređen najluksuznije, a što je najglavnije, vrlo ukusno, tako da taj luksuz ne bode oči, nije američki“.

Na tipičnom krstarenju koje započinje u Southamptonu te nastavlja preko Villefranchea, Messine i Krfa ostalo je zabilježeno da se ARANDORA STAR 17. svibnja 1936. u jutarnjim satima usidrila ispred Kotora sa 217 putnika i 281 članom posade. Poslijepodne je digla sidro i otplovila za Dubrovnik, Split, Opatiju, Veneciju, Brijune i Bizertu. Sljedeće godine dolazi ukupno četiri puta,

kada iz Southamptona u dva putovanja ponavlja sličan itinerer, osim što tada umjesto Bizerte plovi za Lisabon. Na svom putovanju 1937. godine, ARANDORA STAR je iz iste polazne luke preko Malte, Splita, Opatije, Venecije, Brijuna i Dubrovnika uplovila u Boku kotorsku 11. listopada u poslijepodnevnom satima sa 245 putnika i 301 članom posade. U večernjim se satima oprostila od Kotora i nastavila put prema Krfu, Beirutu, Haifi, Jaffi, Port Saidu, Aleksandriji i Lisabonu. Posljednji je put ARANDORA STAR bacila sidro pod kotorskim zidinama poslijepodne 13. lipnja 1938., navečer se uputila put Dubrovnika i Venecije i ovamo se više nikada nije vratila.

Nažalost, svih pet brodova blizanaca stradalo je gotovo identično u ratnim operacijama tijekom Drugog svjetskog rata. Prvo je 3. lipnja 1940. njemačka podmornica U-43 potopila AVELONU STAR na Atlantiku (6 mrtvih) a potom 4. srpnja iste godine od torpeda upućenog sa U-47 kod obala Irske tone ARANDORA STAR sa preko 805 ljudskih žrtava. Sljedeće godine 17. siječnja kod Hebrida podmornica U-96 potapa ALMEDU STAR kada se utopilo 490 žrtava. I konačno 1942. na dno odlaze i posljednja dva broda, 5. srpnja kod Azora AVILA STAR uz 62 žrtve (potapa je U-201) te 6. listopada kod obala Liberije kada je podmornica U-107 potopila ANDALUCIJU STAR (4 žrtve).

Tako su istu sudbinu doživjeli svih pet brodova blizanaca iz serije najluksuznijih putničkih brodova ikada sagrađenih na svijetu. Na jednog od njih, ARANDORU STAR, na obljetnicu tragičnog potapanja u kojem je zlu sudbinu s njom podijelilo i najviše žrtava, sa poštovanjem se prisjećamo zbog njenih značajnih posjeta Boki kotorskoj prije punih sedamdeset i pet godina.

Borba za prevlast nad Dalmacijom

Piše:
Dario Španović/
Hrvatska riječ -Subotica

Kralja **Stjepana Držislava** na hrvatskom prijestolju naslijedio je najstariji sin **Svetoslav** (997. – 1000.) protiv koga su njegova dva mlađa brata **Krešimir** i **Gojislav** ubrzo pokrenula građanski rat. Svetoslav je pobijeđen u građanskom ratu, a zaštitu je pronašao u dalmatinskim gradovima koji su mu i dalje pružali podršku dok se na hrvatskom prijestolju našao **Krešimir III.** (1000. – 1030.) koji je za svog suvladara imao mlađeg brata **Gojislava** (1000. – 1020.). Borbe za prijestolje u hrvatskoj iskoristio je mletački dužd **Petar II. Orseolo** koji je već bio u sukobu s Hrvatskom da zauzme dalmatinske gradove i otoke. U svibnju 1000. godine **Petar II. Orseolo** zauzeo je otoke **Krk**, **Rab** i **Osor**, a nakon poraza hrvatske mornarice kod **Zadra** predali su mu se gradovi **Zadar**, **Trogir** i **Split** dok je borbom morao zauzeti **Biograd** te otoke **Korčulu** i **Lastovo**. U **Trogiru** **Svetoslav** se susreo s duždem **Petrom** i dogovorio savez s njim gdje se odriče dalmatinskih gradova

Borbe za prijestolje u hrvatskoj iskoristio je mletački dužd Petar II. Orseolo koji je već bio u sukobu s Hrvatskom da zauzme dalmatinske gradove i otoke

u zamjenu za pomoć ponovnog dobivanja hrvatskog prijestolja. Kao zalog dao je svog sina **Stjepana** kojega je dužd odveo u **Veneciju**. Ovim poraz hrvatske mornarice i gubitkom dalmatinskih gradova i otoka započela je dugotrajna borba hrvatskog kraljevstva i Mletačke republike za prevlast nad Dalmacijom.

Krešimir III. i Gojislav

Radi saveza kojega je **Svetoslav** napravio s duždom **Petrom**, vladavina **Krešimira III.** i **Gojislava** bila je obilježena borbama s Mletačkom republikom odnosno obitelji **Orseolo**. Kako je dužd **Petar Orseolo** oženio svoga sina **Otona** sa sestrom prvog ugraskog kralja **Stjepana I.**, a drugi dužd sin **Ivan** oženio je nećakinju bizantskog cara, hrvatska dolazi u sukob i s ove dvije moćne države. Također dužd

je udao svoju kćer **Hicelu** za **Svetoslavovog** sina **Stjepana**. **Krešimir III.** uspio je povratiti neke dalmatinske gradove, ali godine 1018. dužd je s velikom flotom ratnih brodova uspio ponovno poraziti **Krešimira** i povratiti gradove pod vlast Mletačke republike. U to doba bizantski car **Vasilije II.** uspio je poraziti Bugare i Bugarsku učiniti bizantskom provincijom, a ubrzo poslije Bugarske pokorio je i Srbiju što ga je prouzročilo da Bizant postane susjed Hrvatske. **Vasilije II.** pokrenuo je i rat protiv Hrvatske te ga je **Krešimir III.** nemajući drugog izbora dragovoljno priznao njegovu vrhovnu vlast, a bizantski car ostavio je hrvatskom kraljevstvu potpunu slobodu i **Krešimiru** dodijelio naslov »patricija«. U Mletačkoj republici u to doba izbija buna protiv dužda **Petra Orseola** i njegove obitelji te su oni ubrzo bili protjerani iz **Venecije** što do-

vodi do rasula o organizaciji Mletačke republike i njene vojske. Krešimir III. želio je iskoristiti ovo rasulo i zauzeti dalmatinske gradove i otoke, međutim bio je poražen od strane bizantskog vojskovođe **Bojoana (Buzianus)** koji je porazivši Krešimira 1024. godine zauzeo dalmatinska područja koja su bila pod Mletačkom republikom za Bizantiju.

Mađarski kralj Stjepan I. 1027. godine pokrenuo je rat protiv Hrvatske i zauzeo područje južno od Drave koje je nazvao Dukat slavonski (Ducatus Sclavoniae). Ovo područje Stjepan I. nije pripojio Mađarskoj nego ga je dao na upravljanje Stjepanovom sinu

Svetoslava koji je 1026. godine morao pobjeći iz Venecije. Tada je hrvatsko kraljevstvo bilo raspoređeno na tri dijela: Posavska Hrvatska pod vlasti Stjepana, Primorska Hrvatska pod vlasti Bizanta, a samo je uža Hrvatska bila pod vlasti hrvatskoga kralja Krešimira III.

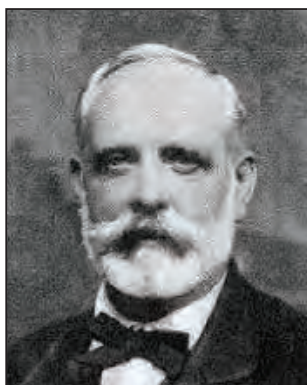
Stjepan I.

Kralj Stjepan I. (1030. – 1058.) bio je sin Krešimira III. i njegov nasljednik na hrvatskom prijestolju. Premda je hrvatski kralj Stjepan Držislav »prvi« nosio ime Stjepan, on ga je primio po krunidbi kao Držislav (što je bio običaj većine srednjovjekovnih

vladara kako bi izrazili svoju kršćansku odrednicu), dok je Krešimirovom sinu ono bilo dano po rođenju, stoga se on smatra prvim hrvatskim kraljem Stjepanom. O kralju Stjepanu nema izravnih svjedočanstava iz vremena njegove vladavine, a zapisi o njegovoj vladavini nalazili su se u ispravama njegovog sina **Petra Krešimira IV.** Kralj Stjepan I. obnovio je hrvatsku mornaricu, a vještom politikom uspio je povratiti od Bizanta sve dalmatinske gradove, osim Zadra, koji je došao pod vlast mletačkog dužda **Dominika Contarina.** Također, Stjepan I. je poslao dio svoje mornarice kao pomoć Bizantu u ratu protiv muslimana čime je učvrstio bizantsko-hrvatske veze i istovremeno onemogućio bizantsku pomoć Mlečanima koji su željeli okupirati hrvatsku obalu. Stjepan I. uspio je povratiti vlast nad većim dijelom Bosne i manjim dijelom Slavonije. U vrijeme Stjepana I. Hrvati su dobili i svoga biskupa s nazivom »episcopus Chroatensis«, a dolazi i do velikog raskola crkve (1054.) na Crkvu zapadno-katoličku i Crkvu istočno-pravoslavnu.

O kralju Stjepanu nema izravnih svjedočanstava iz vremena njegove vladavine, a zapisi o njegovoj vladavini nalazili su se u ispravama njegovog sina **Petra Krešimira IV.** Kralj Stjepan I. obnovio je hrvatsku mornaricu, a vještom politikom uspio je povratiti od Bizanta sve dalmatinske gradove, osim Zadra, koji je došao pod vlast mletačkog dužda **Dominika Contarina.**

Franz Thiard de Laforest (1838. – 1911.)

Franz Thiard de Laforest, ugledni fotograf, rođen je 1838. godine u Beču, ondašnjoj Austro-Ugarskoj. Potomak je burgundijske obitelji Thiard de Bussy. Njegova obitelj doselila se početkom 19. stoljeća iz Francuske u Beč. Uspješno je završio trgovačku školu i oduševljen novim izumom – fotografijom, odabire je za svoje zanimanje. Sa željom za snimanjem putovao je cijelom Europom i bio očaran Mediteranom. U četrdesetoj godini, u Beču, oženio se Gabriellom von Lachmann, kćerkom bečkoga ljekarnika. Na svojim putovanjima oduševio se Bokom kotorskom i odlučio tu dovesti svoju obitelj. Doselio se u Kotor 1873. godine gdje je osnovao svoj atelijer i tu je ostao do smrti. Umro je u Kotoru od srčanog udara 1911. godine. Volio je ljude i Boku i o tome pisao u svojoj knjizi „Bocche di Cataro“, koju u cjelini prenosimo u nastavcima.

Priredio: **Dario Musić**

Proslava dana svetoga Tripuna i Bokeljska mornarica

U Kotoru se već više od tisuću godina svake godine s velikim slavljem održava svečanost svetoga Tripuna. Godine 808. nekoliko je venecijanskih trgovaca krenulo brodom u Malu Aziju i tamo su pronašli iznakaženo truplo sv. Tripuna, koji je za vladanja rimskoga cara Deciusa (Decius je vladao samo dvije godine, od 249. do 251., i bio jedan od najokrutnijih progonitelja kršćana; poginuo je zajedno sa sinom u bici protiv Gota pokraj Foruma Treboni) podlegao mučeničkom smrću u svome rodnom gradu Campsadi. Sretni zbog tog nalaza, trgovci su obavivši svoje poslove digli sidra da bi se vratili u domovinu. Nakon što su pri povoljnom vjetru već prošli Peloponez, Jonsko more, Krf, Drač i Ulcinj, u blizini Boke zahvatila ih je strašna oluja, koja ih je prisilila da potraže zaklon. Ušli su u Boku i usidrili se pokraj Porto Rose (prema drugim podacima pokraj otoka Sv. Đorđa, u blizini Perasta), nasuprot Herceg

Novom, kako bi pričekali povoljno vrijeme. Nepogoda je neprestano trajala danima i spriječila ih da nastave put. Kotorani su, međutim, saznali kakav skupocjeni teret krije mletački brod. Kako je oluja trajala neobično dugo, i Kotoranima i Mlečanima bio je to znak da svetac ovdje hoće i ostati. S kapetanom broda započeli su pregovore radi dobivanja relikvije i napokon su Mlečani Kotoranima prepustili za cijenu od 200 rimskih solada (jedan rimski soludos je bio zlatnik koji su legionari kao plaću dobijali svaka četiri mjeseca) i još daljnjih 100 solada za lijes u kojem je počivala. Svotu za kupnju relikvije dao je bogati kotorski patricij Andreaccio Sarazenis koji je i danas još postojeću crkvu „od Kolođate“ dao sagraditi na svoj trošak godinu ranije. Njegove kosti, zajedno s kostima njegove žene, počivaju u kamenom sarkofagu, koji je pronađen 1848. prilikom prekrajanja ulice, u predvorju lijevoga bočnog ulaza katedrale.

Dana 13. siječnja 809. svećenstvo, članovi gradskog vijeća i mnogi ljudi u brojnim svečano iskićenim barkama uputili su se u Porto Rose da preuzmu relikviju. U svečanoj procesiji svetac je ušao u grad i privremeno je položen u crkvi svetoga Nikole.

Nobile Corpo Marinarezza Bocchese. Istituzione Secolare Cattaro.
Plemenito Tijelo, Bokeljska mornarica 1898.

Crkva svetoga Nikole bila je božji hram pomoraca i stajala je vjerojatno nedaleko od trga gdje se danas uzdiže katedrala. Kronika govori da su uz njene temeljne zidine bili pričvršćeni željezni prstenovi koji su služili za privezivanje brodova. Iz toga proizlazi da je tada more vjerojatno dosežalo sve do današnjeg trga katedrale. U to vrijeme Kotor je još bio Republika.

Pučanstvo je bilo neizmjereno sretno što je dobilo sveca. Radosno slavlje trajalo je više dana i u svome oduševljenju pomorci su povelili tada uobičajeno kolo koje tijekom oba dana svečanosti ispred katedrale Mornarica i danas pleše po starom običaju.

Svetac je proglašen zaštitnikom grada, barjak Republike i gradski grb odsad trebaju nositi njegov lik, a bogati Andreaccio se zavjetovao da će za sveca sagrađiti novu crkvu o svom trošku.

Dobivanje novog sveca bio je povod za osnivanje bratovštine pomoraca. Društvo su osnovali radi pokrića troškova svečanosti što su se održavale svake godine. Čini se da je to bio zametak iz kojega se kasnije razvila Mornarica, ustanova daleko većeg značenja.

Riječ „marineritia“ ili „marinarezza“, slavenski mornarica, u starini je označavala plaću koju je pomorac zaradio na brodu za određeni rok. Kasnije se pod time podrazumijevala cijela posada broda, a na kraju bio je to izraz, naziv za sve koji se bave pomorstvom i brodogradnjom. U svim lukama Jadranskog i Sredozemnog mora nastajale su udruge pod imenom Mornarica kojima pripadaju kapetani, mornari, piloti te veslači, tesari, užari, kalafati i drugi. Kako su stanovnici priobalja Boke većim dijelom pripadali ovim staležima, Bokeljska mornarica postala je ugledna i moćna ustanova čija se imovina neprestano povećavala lučkim pristojbama stranih brodova i taksom što ju je morao platiti svaki bokeljski brod prije svakog putovanja, te poklonima i ostavštinama. U početku ustanova je služila dijelom u vjerske, a dijelom u humane svrhe. Zbrinjavani su oni koji su živjeli u neimaštini, stari ili za rad nesposobni članovi, njihove udovice i siročad, djeca su odgajana, kćeri siromašnih roditelja dobivale su miraz, a kad bi pomorac umro u stranoj zemlji, njegovo bi tijelo na trošak Mornarice bilo preneseno i pokopano u rodnoj grudi.

U 12. stoljeću Mornarica se organizirala vojnički; pomorci i zanatlije tvorili su teritorijalnu miliciju koja se zvonjavom zvona pri svakoj većoj opasnosti pozivala na svoja zborna mjesta.

Sjedište Bokeljske mornarice na trgu sv. Tripuna 1927.

Kad su Mlečani došli u posjed pokrajine 1420. godine mudro su poštovali povlastice Mornarice koja im je u mnogim prigodama, osobito na moru, pružala značajne usluge. Tako je, primjerice, kotorska galija pod zapovjedništvom patricija Marina Bizantija 1475. godine spasila skupinu venecijanskih brodova koja se našla u bezizlaznom položaju kad su je na rijeci Bojani pokraj Skadra opkolili turski brodovi. Međutim, ludo-hrabrim napadom galija je pobijedila Turke i Mlečanima prokrčila put.

Preuzak je prostor ove knjižice da bi se ispričala sva djela Mornarice. Ovdje valja samo spomenuti kako se tijekom stoljeća u nebrojenim prilikama hvalevrijedno odlikovala i svojim djelima služila na čast svojem geslu „Fides et Honor“ (Vjera i Čast). Još i danas Bokelji su vrsni pomorci i najveći broj kapetana austrijskog Lloydja i drugih brodarskih društava su Bokelji.

Vojno tijelo Mornarice činili su sljedeći časnici: admiral, koji je na svom položaju bio doživotno. U stara vremena njega je birao zbor Mornarice, ali ga je morao potvrditi grof, rektor grada. On je trebao bdjeti nad mirom i sigurnošću grada, čuvati ključeve vrata, otvarati ih i zatvarati te naređivati podizanje i spuštanje zastave. Imao je pravo zatražiti pomilovanja i ublažavanje kazni. Ubrzo pošto su Mlečani došli u posjed pokrajine prisvojili su pravo imenovanja admirala, a ključeve grada predavali su mu samo za tri dana svečanosti svetoga Tripuna. Admiral je imenovao ostale časnike osim kapetana koje je biralo Tijelo. U odsutnosti admirala zastupao ga je major. Dužnost mu je bila brinuti se za disciplinu i red posade. Dva kapetana, tri časnika prethodnice i tri odstupnice, zatim poručnik, koji je ujedno bio admiralov ađutant, glavni vojni pisar i dva narednika. Tu dužnost obnašali su svi časnici samo godinu dana i za to nisu bili plaćeni. Kasnije su Mlečani admiralu odredili mjesečnu plaću od 17 dukata.

Raspored stupanja u povorci bio je sljedeći: na čelu prethodnice stupao je major, iza njega tri časnika prethodnice, zatim prethodnica. Potom u sredini bio je admiral, njemu uz bokove dva kapetana i zastavnici, po strani od ovih, a izvan kolone, oba narednika. Zatim je slijedila odstupnica i njena tri časnika te na kraju poručnik.

Zadnjih godina svoje vladavine Mlečani su podijelili vojni korpus na dva dijela. Jedan je obavljao službu u unutrašnjem zaljevu od Kotora do Veriga, drugi u vanjskom zaljevu od Veriga do Herceg Novoga. Još ranije Perast je osnovao svoju Mornaricu neovisnu od Kotorana.

Časnik i mornar Bokeljske mornarice

Kad su Francuzi zauzeli Boku, Mornarica je potpuno zapuštena. Oživljena je opet vlašću Austrije, ali bez i najmanjega vojnog i političkog značaja. Danas je samo ukras Tripundanskim svečanostima, tek sjena prošlih vremena.

Na dan 27. siječnja, osam dana prije glavne svečanost, svake godine u podne na terasi katedrale dječak u dobi osam do deset godina, odjeven u narodnu nošnju, pred časnicima Mornarice, koji sjede na klupi na trgu te, kao i obično, natiskanom stojećem mnoštvu naroda izgovara „Lode“ (pohvale) svetoga Tripuna:

„Svake godine ponavlja se svečanost koju smo pripravnici proslaviti, i koja u nama oživljava uspomene i podsjeća nas da obnovimo običaje koje su uveli naši stari pod čudotvornom moći sveca. Preci naši, kojima je ljubav prema vjeri i domovini bio najviši cilj, dali su nam svijetao primjer koji slijedimo i koji usređuje, i nas, njihove potomke. Sada, dakle, sugrađani, neka se i ove godine održi svečanost kojoj je glavna svrha štovanje sveca procesijama i u predajnom sjaju. Prije svega želimo posvjedočiti svoje poštovanje prema Svevišnjemu, svetoj Djevici Mariji i svetome Tripunu. Ej, dopusti veliki Bože da se, nakon

Kolo Bokeljske mornarice pred katedralom sv. Tripuna 1900. god.

tolikih stoljeća, i ove godine svečanost obavi u sreći i sjaju. Slava, slava, slava!“

Kod posljednjih riječi zazvone zvona sa zvonika, na sredini terase podiže se zastava sa svečevim likom, glazba na trgu zasvira narodnu himnu, a s rive odjekuju pucnji mužara.

Neposredno zatim održava se banket u dvorani Slavnoga doma koji Mornarica priređuje za ugledne građane i časnike. Časnike su u općinskoj dvorani izabrali prije 14 dana časnici iz prethodne godine, a potvrdila ih je gradska skupština pod predsjedanjem gradonačelnika. Prijašnji oficiri mogu biti ponovno izabrani.

Predslavlje počinje 2. veljače. Ujutro se pojavljuje odred Mornarice u odori i s oružjem odlazi u prizemnu prostoriju pored katedrale. Iznad vrata prostorije, koja služi kao stražarnica, stoji ploča s natpisom „Bokeljska mornarica“. Na ulazu sa strane stoje dva stalka s oružjem Mornarice koje se može razgledati. Pravi su to primjerci raskošne izrade što u obiteljima prelaze s koljena na koljeno. Zatim puške s dugim žičanim potezom i kremenjače, drška i kundak s mozaično utisnutim sedefom, rad koji zahtijeva mnogo vremena i strpljenja, ali danas se to više ne radi. Odora Mornarice koja se vidi samo prigodom ove svečanosti najelegantnija je i najukusnija od svih nošnji Dalmacije. Sastoji se od širokih crnih svilenih hlača što završavaju tijesno pripijenim crnim čarapama, koje se ispod koljena pridržavaju zlatnom vrpcom. Nadalje, od obojenoga baršunastog prsluka s pet u nizu zlatnih kitica sa svake strane prsiju i preko toga od crnog suknenog prsluka. Oko sredine kožnati pojas s vunanim povezom obavijen oko trbuha s dva reda baršunastih pokrivki bogato izvezenih zlatom koje se preklapaju preko zatvarača pištolja i zataknu za pojas. Pištolji su također staroga kova sa zatvaračima na kremen, i sa srebrom ukrašenim

dršcima. Glavu pokriva okrugla, crna, svilena kapa s cvijetom od pozlaćene srebrne žice. Stopala su u niskim cipelama. Zatim, sa strane na pojasu pričvršćene su jedna mala i dvije veće srebrne kutijice, štancani rad, a služe za držanje streljiva. Časnici na glavi nose crne dvoroge šešire s peruškom, sa strane sa zlatnom vrpcom, a na vrhu zlatnom ružom, zatim iste hlače, čarape i prsluk, ali umjesto haljetka imaju frak s dugih prednjih skuta i s zlatnim kiticama, kao i na koretu. Admiral i major nose visoke lakirane čizme.

Na prozorima crkvenih zvonika izvješene su zastave, a do kuća nasuprot napeti su konopci na kojima lepršaju sve moguće zastave. Većina stanovnika iz kuća na trgu katedrale na prozorima obično izvjesi sukna ili sagove raznih boja, a navečer osvijetle prozore.

Poslije deset sati maršira Mornarica do zgrade kotorskog poglavarstva uz zvuke glazbe. Tu od kotorskog poglavara preuzima austrijsku zastavu uz narodnu himnu i ispaljivanje plotuna. To se potom zbiva i sa zastavom svetoga Tripuna koju pred općinskim domom preuzima od gradonačelnika. Oko jedanaest sati pripadnici Mornarice ispaljuju tri plotuna ispred katedrale, dok glazba ponovo svira carsku himnu, a zatim Mornarica ulazi u crkvu Koledatu u kojoj se služi misa za dobrobit svečnosti. Za vrijeme glorijske, evangelusa i pretvorbe ispaljuje se po jedan plotun. Oko tri sata popodne prenose se relikvije iz crkve svetoga Josipa u katedralu, procesijom koju prati Mornarica. Relikvije su dijelovi raznih svetaca koje su u srebrnim posudama u obliku nogu i ruku. Poslije četiri sata slijedi ples Mornarice ispred katedrale u prisutnosti biskupa koji prethodno plesače blagoslivlja. Plesači stanu u krug, ruke spoje bijelim rupcima pri čemu ih dvojica drže za krajeve i igraju kolo kakav je bio običaj u drevna vremena. Pleše se uz originalnu glazbu koja počinje najprije sporijim ritmom koji se postepeno ubrzava, a na kraju završava malo ubrzano. Nakon kola u crkvi služi se večernja i najzad pred glavnim oltarom kađenjem najistaknutijih građana. Tog se dana, oko podne, u dvorištu biskupove palače priređuje i ručak za siromahe na trošak Mornarice. Ovo je isto tako sjećanje na drevna vremena kada su rektor, biskup, suci, a često i časnici mornarice u svojim domovima priređivali javne ručkove kojima je svatko mogao prisustvovati.

Glavna svečanost održava se 3. veljače. Između 9 i 10 sati prije podne pred crkvom se ponavlja ples, potom u katedrali slijedi svečana služba Božja za vrijeme koje Mornarica stoji postrojena ispred crkve, ispaljuje opet tri uobičajena plotuna, a popraćeno je pucnjima

mužara na rivi. Glazba opet završava carsku himnu. Sada slijedi velika procesija u kojoj sudjeluje biskup s cijelim svećenstvom. Kovčeg s moćima sveca nosi se kroz ulice grada. Povorka se kreće polaganim hodom jer ljudi naviru sa svih strana da bi se probili i prošli ispred kovčega i da bi poljubili svečevu glavu koju u srebrnoj pozlaćenju kaloti nosi jedan svećenik. U procesiji se nosi i drugi manji kovčeg s drugim relikvijama, a svećenici vjernicima pružaju srebrne posude na poljubac.

Nakon završetka procesije biskup na trgu podjeljuje blagoslov mnoštvu koje kleči. Zatim u općinskoj dvorani siromasi dobivaju drugi obrok, na općinski trošak. Poslije podne relikvije iz crkve svetoga Josipa ponovno se, uz pratnju Mornarice, vraćaju u tu crkvu. Na večer svečanost završava glazbom na trgu i vatrometom s crkvene terase.

U nedjelju koja slijedi je završna svečanost. Poslije podne ponovno se pojavljuje Mornarica i prati svećenika koji glavu svetoga Tripuna donosi teško bolesnima, zatvorenici i drugim osobama koji je žele poljubiti.

Oko podne svi pripadnici Mornarice, sa svim časnicima, odlaze u katedralu gdje se služi misa za cara. U trenutku kada svećenik saživa blagoslov Neba za njegovo Veličanstvo šalje se caru brzojavna čestitka. Nakon mise slijedi banket Mornarice, njenih časnika i plesaća kola i tom se prigodom drži zdravica za njegovo Veličanstvo i carski dvor, što je popraćeno pucnjima iz maškula na rivi.

Poslije podne Mornarica vraća svečano obje zastave kotorskom poglavarstvu i općini. Poslije četiri sata na trgu pred katedralom priređuje se tombola u korist siromaha. Pri tome i poslije tombole na trgu svira glazba, a na večer se s crkvene terase ponovno ispaljuju rakete i prskalice.

Osim nekih promjena uvedenih tijekom vremena, svečanost se odvija gotovo jednako kao i u prošlosti samo što su prije tri dana proslave slijedile zaredom te što je ukinuto pravo na pomilovanje. Nekoć je admiral Mornarice mogao tražiti oslobođanje na smrt osuđenih ili utamničenih Bokelja, na što je svaki put mletački Senat pristao. To je pravo bilo korišteno deset puta: 1554., 1767., 1769., 1770., 1771., 1772., 1777., 1780., 1796. te 1807. (1807. Bokom je vladao crnogorski vladika Petar I.) i zatvorenici su pušteni na slobodu.

Bokeljska mornarica 1907.

Vjerojatno ne postoji u svijetu crkvena svečanost koja nadmašuje svečanost svetoga Tripuna u Kotoru sjajem i utemeljenjem na povijesne događaje. U Dalmaciji, u kojoj se općenito crkvene svečanosti slave velikim sjajem, ovoj svečanosti nema ravne. Proslava svetoga Vlaha u Dubrovniku je, doduše, vrlo lijepa, ali traje samo jedan dan i mnogo zaostaje za kotorskom. Pred nekoliko decenija svečanost je bila još veličanstvenija jer su u njoj nazočili i pravoslavci pa je učešće seoskog stanovništva bilo mnogo veće. Nesloge koje su izbile između katolika i pravoslavnih zbog stranačkih huškanja sve se više zaoštavaju, a dovele su do toga da su pravoslavci odustali od učešća u svečanosti te da su pred 47 godina uveli svečanost Svetoga Trojstva koju nazivaju Trojičin dan i koju održavaju 40 dana nakon pravoslavnog Uskrsa i traje samo jedan dan. I kod ove svečanosti nastupa neka vrsta Mornarice koja je vrlo slična katoličkoj osim što časnik ima kalpak umjesto šešira.

Troškovi svečanosti svetoga Tripuna podmiruju se s 300 guldena koje svake godine daje car, kamatama nekog kapitala i dobrovoljnim doprinosom više kotorskih građana.

Kako Mornarica više nije društvo, u danima svečanosti svatko tko ima odoru, pušku i par pištolja može stupiti u njene redove. Samo oko dvadesetak građana, posebno trgovac Roko Vuković, brine se da se svečanost održi ulažući veliki trud da okupe potreban broj ljudi. Takvo stanje sluti da bi se Mornarica jednog dana mogla sasvim ugasiti, što bi bilo vrlo žalosno.

Priradio: Jovan J. Martinović

1625.g.

Providur Pjero Morozini (1625.-1626.) kovao novce sa likom sv. Tripuna i inicijalima: P. M.

1627.g.

Providur **Frančesko Kontarini** (1627-1628)

Završeni radovi na crkvi na otoku **Gospe od Škrpjela**

1629.g.

Providur Điolamo Loredan (1629-1630); možda je po njemu nazvan položaj **Loredan** ispod **Male tvrđave**

1630.g.

Razorni zemljotres **IX** stepena u Kotoru.

Admiral Mornarice **Ivan Lazari** (1630-1631)

1631.g.

Providur **Frančesko Tiepolo** (1631-1632)

Admiral Mornarice **Niko Dentali**

Sagrađena crkva **sv. Josipa** na visokom postamentu, koji je obuhvatio staru crkvu **sv. Marije Magdalene**, uz samostan

1633.g.

Providur **Agostin da Kanal** (1633-1634)

1635.g.

Providur **Antonio da Molin** (1635-1637)

1637.g.

Providur **Alesandro Kontarini** (1637-1638)

Generalni providur za Dalmaciju **Alvize Kontarini**

1638.g.

Pjesnik **Vicko Bolica – Koljić** napisao ep Život blažene Ozane

1639.g.

Providur **Zorzi Morozini** (1639-1640), posljednji koji kuje novce sa likom sv. Tripuna i inicijalima: **Z. M.**; dalje u Kotoru u upotrebi mletački novci, solidi sa legendom: DALMA ET ALBAN

28. juna:

Pustošni zemljotres **X** stepena u Kotoru.

IV. UKIDANJE PRIVILEGIJA

1640.g.

Franjevci preuzimaju sirotište i crkvu **sv. Duha** od **Bratovštine sv. Duha**

1641.g.

Providur **Andelo Gabrieli** (1641-1643)

Na ukrašavanju **Relikvijara** rade rezbar **Urban** iz Bavorske i pozlatar **Lorenzo Paulaci** iz Venecije

1644.g.

Providur **Zuane Trevizan** (1644-1645)

Admiral Mornarice Đuro Škura (1644-1652)

1645.g.

Venecija započela sa Turskom **Kandijski rat** (1645-1669)

Don **Frančesko Davila** piše o Kotoru i daje najstariji sačuvani crtež

1646.g.

Providur **Polo Dona** (1646-1647)

1648.g.

Providur **Alvize Gabrieli** (1648-1649)

Uz pomoć **Peraštana** pod komandom **Nikole Petrovića**, Venecija otela za kratko vrijeme od Turaka grad **Risan**

1650.g.

Providur **Antonio Diedo** (1650-1651)

Admiral Mornarice **Tripun Lukin Luković**, imenovan dukalom dužda **Frančeska Molina**

1652.g.

Providur **Frančesko Bragadin** (1652-1653)

Vanredni providur i vicerektor **Marko Bembo**

Nad **Sakristijom** Katedrale sagrađen **Moćnik (Reliquarium)** sa stepeništem i donesena iz Venecije željezna rešetka

1654.g.

Providur **Frančesko Batalja** (1645-1656)

Izgradnja položaja **Batalja** na tvrđavi **Sveti Ivan**, proširenog **1768.** g. po natpisu sa datacijom: **MDCCLXVIII**

15. maja:

Značajna pobjeda Peraštana protiv turskog vojskovođe **Mehmed-age Rizvanagića**, jedini natpis na našem jeziku sa datacijom na fasadi crkve sv. Nikole:

POSLEDGNIA BREMENA I NARODI DA NE BI ZABORAVILI SLAVITI DESNICV BOXIV KOIA NA XV SVIBNA GOD.

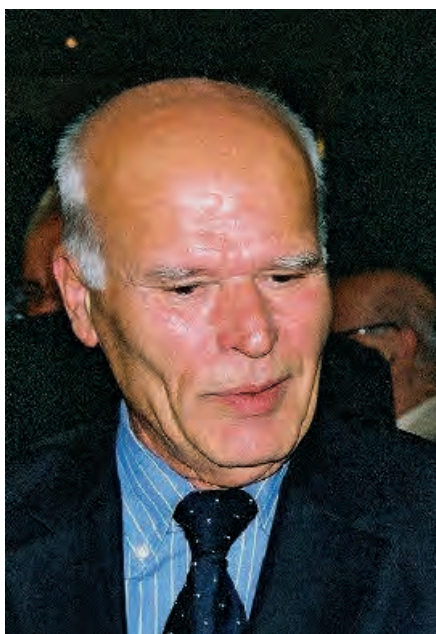
MDCLIV OBRANI PERAST OD CVDNOVATE SILE TVRSKE I PODA PERASTANOM SLAVNO DOBICHIE OVA VIECNA VSPOMENA POSTAVI SE

Kapetan **Vicko Vicković** (1612-1676) komandovao odbranom Perasta

Poslanik Kotoru u Padovi pjesnik **Ivan Bolica**, pjevao na narodnom jeziku

IN MEMORIAM

VLADIMIR - VLATKO VELNIĆ (1935. - 2015.)

U Velikoj Gorici 20. rujna 2015. godine umro je dokazani i poštovani prijatelj Hrvata Boke i Crne Gore, Vladimir - Vlatko Velnić, u 80. godini života.

Obnašao je visoke dužnosti u gradu Zagrebu. Bio je dopredsjednik Skupštine grada Zagreba i predsjednik Turističke zajednice grada Zagreba.

Pamtimo ga kao velikog prijatelja našeg Društva (HGDCG) i svih Hrvata izvan Hrvatske. Nakon uspostavljanja suradnje Hrvatskoga građanskog društva Crne Gore s gradom Zagrebom 2002. godine, uz njegovu nesebičnu pomoć i inicijativu ostvareni su veliki projekti našeg Društva kao što su: višegodišnje besplatno ljetovanje djece iz hrvatskih i crnogorskih obitelji u Zagrebu; predstavljanje kulturnog naslijeđa Hrvata Boke kotorske na „Tjednu Hrvata iz Crne Gore“ 2003. godine u kojemu je sudjelovalo oko 350 sudionika, gdje su prikazane mnogobrojne vrijednosti kulturne baštine, kao i položaj hrvatske zajednice u Crnoj Gori danas te perspektive njezina kultur-

nog razvoja u suvremenome crnogorskom društvu; financijska potpora tiskanju prvog i jedinog časopisa na hrvatskome jeziku u Crnoj Gori - Hrvatskome glasniku, koja traje još i danas; zatim projekt „Hrvatski dani u Boki“ kojim se Zagreb predstavio u Kotoru i Tivtu. To su neki od značajnih projekata našega Društva vezani uz ime Vlatka Velnića. Uvijek je bio drag i viđen gost i prijatelj Hrvata Boke i ondašnjih lokalnih vlasti Kotora i Tivta, gdje je u to vrijeme s takvim čelnicima razmatrala mogućnosti gospodarske suradnje, osobito u području turizma te kulture, što je trebalo potaknuti uspostavu pokidanih veza, a u duhu snažnijeg zbližavanja Crne Gore i Hrvatske.

U znak zahvalnosti za sve što je učinio za Hrvatsko građansko društvo Crne Gore dodijeljeno mu je 2011. godine priznanje u povodu obilježavanja deset godina rada Društva.

S ljubavlju i poštovanjem čuvamo uspomenu na dragog nam prijatelja Vlatka!

Časopis bez granica

Časopis Hrvatski glasnik, izdavača Hrvatskog građanskog društva, jedino je glasilo Hrvata Crne Gore. Bavi se temama važnim za život hrvatske zajednice u Crnoj Gori: političkim, gospodarskim, društvenim, kulturnim, povijesnim... ali je i u stalnoj misiji povezivanja dvaju država Hrvatske i Crne Gore

Distribuirana se u Crnoj Gori, Hrvatskoj, Europi, SAD, Kanadi, Australiji...

Otvoreni smo za suradnju, sugestije i dobronamjerne primjedbe.

Nastojimo da svaki sljedeći broj uradimo bolje i kvalitetnije, sa raznolikim i zanimljivim sadržajem.

Budite i dalje s nama, šaljite Vaše priloge, budite i Vi jedan od kreatora našeg i Vašeg lista!

ČASOPIS MOŽETE PRONAĆI:

U Kotoru u Katedrali sv. Tripuna i u uredu HGD CG,

U Baru kod predsjednika podružnice Vlada Marvučića,

U Podgorici u prostorijama podružnice, Trg Božane Vučinić bb,

U Herceg Novom u župnom uredu sv. Jeronim i kod predsjednice Crnić i knjižari "SO"

Tiskanje časopisa potpomogli:

OPŠTINA KOTOR

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

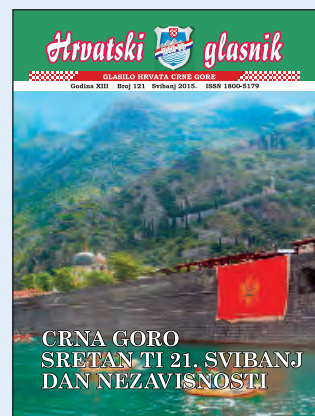
Implemented
by the Council of Europe

* FOND ZA ZAŠTITU I OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

* DUBROVAČKO-NERETVANSKA ŽUPANIJA

* TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA

* DRŽAVNI URED ZA HRVATE IZVAN HRVATSKE

Ledo Pizze
opasno dobre!

NOVO!

PIZZETE
Šunka i Sir

www.ledo.hr

99,0 MHz i 95,3 MHz

LOKALNI JAVNI EMITER RADIO KOTOR

S ponosom nosimo ime svoga grada!

RADIO DUX
97,4 fm
www.radiodux.me

102 fm
SKALA RADIO Kotor
Nezavisni radio, Stari grad,
Trg od oružja, 85330 Kotor

88,5mhz 90,8 mhz
RADIO TIVAT
E-mail radiotiv@t-com.me
www.radiotivat.com
tel/fax-032/672-202. 670-131
marketing 032/660-100

BokaNews
www.bokanews.me
www.bokanews.com
e-mail: boka@bokanews.me

ZAGREB

HRVATSKA

grad kulture

pogledajte osluhnite osjetite

ISKORISTITE MOGUĆNOSTI KOJE VAM PRUŽA **ZAGREB CARD!** www.zagrebcard.fivestars.hr

